

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Samlinger

til

Hagenskov Slots,

nuværende

Frederiksgaves,

Historie.

Red

Nedel Simonfen.

Odense.

Trykt, paa Forfatterens Forlag, i Dve Thomsens Officin.

1842.

Deres
Kongelige Hoied
Kronprinds
Frederik Carl Christian
af
Danmark,
Generallieutenant, Vice-Admiral,
Gouverneur i Fyen,
commanderende General i Norre-Djlland og Fyen,
Ridder af Elephanten,
Storcommandeur af Dannebregge,
etc. etc.
underdanigst
tilegnet.

Saa ynderiig smiler Din Sommerborg hist
paa venlige, — skovklædte, — frugtrige Kyst,
— et Eden i Paradis Have.

D! maatte den vorde Din Glæde, Din Lyst!

D! maatte den styrke og quæge Dit Bryst!

    som fryd= og som frede=rig Have!

Nu Vinteren hersker og Livet er tyst,

    Naturen er sunket i Dvale;

med Fortids Kiærminder paa vintergrøn Dvæst

    vi smykke Din Fyrsteborgs Sale.

Men Vaaren vil atter opvaagne paa nye,

    da plukke vi Blomster i Dale;

da bringe vi glade Dig Sommer i Bye

og smykke med levende Blomster paa nye

    Din Borg og dens yndige Sale.

Forord til Læseren.

Som en ny Prøve af mine Samlinger til Fyens Historie, der nu i en Række af Aar have beskæftiget mig, udgiver jeg herved den Deel af samme, der angaaer Hagenskov eller Frederiksgave, Hans kongelige Høihed Kronprindsens Sommerresidents. Mine Samlinger, saavel dertil, som til Fyens Historie i Almindelighed, angaae egentlig blot den ældre Historie; hvad jeg derfor af den nyere ved denne Leilighed anfører, er blot for Guldstændighedens Skyld tilføiet og formodentlig, i det Hele taget, meget ufuldstændigt; thi havde den nyere Historie været mit Fag eller min Lyst, da vilde Samlingerne til Frederiksgaves Historie endnu have kunnet faae et langt større Omfang, da Gaardens Archiv er rigt paa Documenter fra den nyere Tid eller fra det 18de og 19de Aarhundrede. For mig var derimod den ældre Tids Historie den meest magtpaaliggende, og til samme fandt jeg blot nogle

VIII

faa Pergamentsdocumenter i Archivet, der ved nærmere Eftersyn blot befandtes at angaae nogle Selveiergaardes Kjøb og Salg i Haarbye, og altsaa for mit Vedkommende vare aldeles ubrugbare. Stedets nyere Historie maae vi altsaa her, som ved andre lignende Leiligheder, overlade til Egnens Beboere selv, og jeg udgiver saavel disse som mine øvrige topographisk-historiske Samlinger, i det Haab, at Egnens Beboere, ved at læse samme, maaskee lidt efter lidt kunde faae Lyst til det, hvortil de af alle bedst have Leilighed, nemlig saavel med Hensyn til den ældre, som især med Hensyn til den nyere Historie, at rette det urigtige og at supplere det manglende. I Aaret 1829 har jeg i et lille Skrift om Nytten og Nødvendigheden af historiske Topographier gjort opmærksom paa Fædrelandets Krav til sine Sønner, med Hensyn til slige Samlinger for enkelte Steders, Byers, Sognes og Herreders Historie; thi vor Nationalhistorie trænger virkelig i høi Grad til alle de locale Oplysninger, der endnu kunde hentes paa Stederne selv, ved at sammenholde hvad vi allerede vide, med det vi paa Stedet selv, deels af Documenter, deels af Sagn og deels af andre Oldtids og Middelalders Levninger kunne erfare; og da ingen klog Bygmester opfører Huus og Gaard forinden han har indsamlet alle dertil hørende og derhos paa det fuldstændigste tilberedede Stene, da han ellers vilde nødsages til i de manglende eller brøstfældige Stenes Sted at udfylde de ved sammes Savn eller Mangler fremkomne Huller med selvberedt Kalk, den Regn og Slud fra Tid til Tid saa let vil kunne opløse; saa anseer jeg ogsaa fuldstændige topogra-

IX

phist. historiske Samlinger for en nødvendig Betingelse, forinden man tænker paa at opføre nationalhistoriske Systemer. Desuden er det ogsaa min Formening, at Nationalhistorien vilde faae et langt friskere Liv, en større tiltrækkende Kraft og en langt indflydelsesrigere Indvirkning, naar den mere udgik fra Landets Beboere selv, end fra den Lærdes Studerestue, og saa at sige tog sin Begyndelse fra vor egen Egn og vort eget Hiem og vore Forfædres Livsvirksomhed i samme, og saaledes først lidt efter lidt, ikke som døde Aggregater, men som levende Bestanddele indlemmedes i det alt omfattende Hele. Forresten har jeg af alle historiske Metoder med Hensyn til slige Samlinger foretrukket, og i en høi Grad foretrukket den Chronologiske; thi den har den umiskjendelige og saare vigtige Fordeel, at man ved samme faaer et langt klarere Overblik af den fra Decennium til Decennium og fra Aarhundrede til Aarhundrede fremskridende Cultur og Nationaludvikling; hvorimod Sindet afdrages alt for meget fra dette væsentlige Formaal, naar vi skulle betragte Statsbestyrelse, Religionsvæsen, Kirkevæsen, Klostersvæsen, Skolevæsen, Krigsvæsen, Herregaardsvæsen, Ristbædvæsen, Bøndervæsen, Fattigvæsen, Politievæsen, Videnskaber, Sæder, Næringsveie, Folkemængde, etc. etc., hver for sig og i særskilte Rubrikker; thi Historien taber sit Liv ved enhver Sønderlemmelse og Udskiftning. Ja! selv den locale eller topographiske Bearbejdning af Historien vilde i høieste Maade være at fraraade, naar den ikke foretages i det uafsladelige Hiemed for derved at forarbejde eller forberede en mere fuldstændig, mere sanddru, mere livlig og mere

X

aandrig Composition af disse saaledes fra Død og Glem-
sel til nyt Liv opvakte og efter en lang og ufer-
skyldt Tilfidesættelse til levende Medvirkning fremkaldte
Bestanddele.

Elvedgaard, den 20de December 1841.

Bedel Simonfen.

Trykfeilsliste.

Side	Lin.		
12	19	arcco læs:	arceo
— 17	— 25	Swlmesbode læs:	Jwlmesbode
— 18	— 5	vers læs:	vers
— 22	— 5	Avesel læs:	Aleseld
— 22	— 32	Hovedgaard læs:	Hovedgaard i
— 25	— 9	Thein læs:	Thim
— 25	— 17	Tein læs:	Thim
— 34	— 3	over læs:	aar
— 45	— 29	Foder læs:	Fieder
— 49	— 26	Atl. læs:	Ahl.
— 53	— 14	Birch, læs:	Bird.;
— 53	— 15	men læs:	men hans
— 62	— 10	mussligt læs:	muffligt
— 67	— 28	Fustur læs:	Fóstur
— 69	— 11	han læs:	Lansmanden
— 81	— 14	udenfor læs:	indenfor
— 97	— 27	herster læs:	herste
— 106	— 12	Holsøe læs:	Halsøe.

Sagenskovs gamle Slot laae vel ligesom det nærværende Frederiksgave i Synderbye Sogn, Baagherred og Alsens Amt, dog ingenlunde der, hvor Frederiksgaves nuværende Hovedbygning ligger, men derimod paa en af Graver omgivet Høi, omtrent 900 Alen syd sydøst for samme; nemlig i det sydøstlige Hjørne af nuværende Hauge, og altsaa tæt vest nord vest for den saa kaldte store Mølle, der formodentlig i gamle Dage kaldtes Slotsmøllen og som drives ved en Aae, der danner sig af 3 forskjellige Grene, hvoraf den ene har sit Udspring fra Ebberup i Kiærum Sogn, løber forbi den saa kaldte lille Mølle, forener sig derpaa med den anden, der kommer fra Trollesesøe og Brunsbjerg ved Skougaard i Søbye Sogn, gaaer derpaa forbi Slottet og den saa kaldte store Mølle, hvorpaa den tilsidst forener sig med den tredie, der kommer fra Snavedam i Dreslette Sogn og løber forbi Flensstofte, hvorpaa de alle 3 i Forening falde ud omtrent $\frac{3}{4}$ Fierdingvei syd vest for Slottet i en Havbugt, der danner sig mellem Alsens og Helgenæs og som formodentlig netop derfor bærer Navn af Nakrogen; hvorhos bemeldte Aae formodentlig ogsaa, — saavidt af Dalens Beskaffenhed skønnes, — i gamle Dage

har været feilbar eller maaffee endogsaa selv har udgiort en indre Strandbugt eller et snævert Indløbs Sund, hvad man endnu i Modersmaalet kalder et Noer (af det islandfke niørva = snæver); efterfom Naen paa begge Sider er omgivet af Enge og i den vestlige af disse (den i Følge Chartet af 1768 saa kaldte Futte eller maaffee rigtigere Butte-mose) som strækker sig op til Slotsbanken, er endogsaa gandske i Nærheden af samme eller ved den til samme stødende Soldaterhauge for en Deel Nar siden opgravet et Jernanker; ligesom vist ogsaa ikke blot Engene, men selv en Deel af det nuværende Ploieland i gamle Dage har været overskyllet af Stranden, hvilket man blandt andet tør slutte af det i Syd for Naen beliggende Flænstoftes Navn, saasom samme upaatvivelig betegner den af Stranden oversvømmede (islandf skædin og gammelt dansk Flæn eller flæn) Tofte. Og uagtet der vel nu har dannet sig ved Havbugten, nemlig Syd for Naen mellem denne og Algernæs, en temmelig stor og langstrakt Flyvesands Banke, hvis videre Flugt man fra Landsiden af ved et fra Tid til anden forhøiet Gierde har søgt at standse og som saaledes nu formodentlig beskytter Flænstoftes Marker for Havets Indbrud, saa skal Stranden dog endnu ved Høivande ikke sielden gaae oven om de norden for Naens Udlob beliggende Macheuse, saa at disse's Beboere maae vade eller selle i Land, men endog undertiden have gaaet høit op imod store Mølle og Sagenskovs Slotsbanke til, ja! endog norden om giennem Enge og Moser, som ligge i Nord for Flænstofte.

Slotsbanken eller den Hvi, hvorpaa Sagenskov laae, og som oprindelighviis var en aflang Firkant

eller uregelmæssig Oval, der inden for Graverne omtrent fra Syd til Nord udgjorde 170 og fra Vest til Ost 130 Alen, kan saaledes i Følge det foregaaende antages for at have ligget ved eller for Enden af en Strandvlig; ligesom Egnens nærværende Beskaffenhed ogsaa lærer os, at den har været omgivet af Enge, Moser og Skov; men om hvorvidt disse sidste have været større og tættere end de nærværende og hvorvidt de maaskee tildeels have bestaaet af Gran, Fyrr og Birke, samt været beboet af vilde, nu til Dags uddøde Dyreracer, veed jeg med Paalidelighed intet videre at berette end at en af Gaardens Marker, uagtet den nu er Agerland, kaldes Bøgehovedsmark og en af dens Enge Bjørnemose; hvorimod en Mark, der kaldes Ollemusehule, maaskee snarere har sit Navn af Ellemoser (islandsk **Olln** og **Ollun**) end af Ulve. Hvorledes den paa Slotsbanken opførte Bygning i ældre Dage har været beskaffen, vide vi naturligviis heller ikke at bestemme, uden for saavidt vi i det følgende skulle see, at den allerede 1259 ansaaes for en af de stærkeste Fæstninger i Landet og var allerede da med sine Fangetaarne forsynet; hvad derimod de senere Tidens Bygning er angaaende, da maae vi derom henvise til det som under 1516, 1619 og især 1677 vil blive anført, saasom der 1516 blev givet Ordre til at opbygge et Steenhuus eller en grundmuret Floi for den kongelige Familie paa Slottet og 1619 blev foretaget en Hovedreparation eller Ombygning af samme, som man formodentlig tør antage for at have givet Slottets Bygninger den Skikkelse, som de paa et endnu opbevaret Prospect eller Fugleperspectiv af 1677 fremvise.

Hvad dernæst Slottets Navn er angaaende, da
 freves det til forskellige Lieder ogsaa saare forskjelligt.
 I Baldemar den 2dens Jordebog af 1231 (forudsat,
 at Hagenstov derved meenes) Hæghnæthscog, 1251
 Haghænstog, 1278 Hakimscough, 1336 Haghenschow,
 1360 Haghensfow, 1361 Hakenschow, 1381 Hakens-
 scou, 1386 Haghensfow, 1389 Hakensfow etc. I
 orig. Gvelf. Hakimscough, i Benzeli monument.
 p. 148 Hakensfoug, i Chron. vet. dan. Haghens-
 fow og hos Hvittfeld Hagenstov.

Navnets Anledning have nogle søgt deri, at Lan-
 det, hvorpaa Skoven laae, skulde danne en Hage (end-
 skjøndt det i sin nærværende Tilstand snarere danner
 et Haf eller et Indhug); andre troe derimod, at
 Slottet saaledes kaldtes af det tydske hægen (æ: frede
 og forvare, cfr. Gotschalcks Ritterb. 2, p. 153), altsaa
 af det danske hægne, fordi det fredebe eller beskyttede
 Skoven; og atter andre f. Ex. Resen af nomen pro-
 prium Hagen (qvasi fundatore) og Skov (quia
 sylvis & arboribus est circumdata); i hvilket sidste
 Tilfælde Stifteren da enten skulde være den fabelagtige
 Helled Hogen fra det 6te Aarhundredes Begyndelse,
 der forekommer i Kæmpeviserne og skal have givet det
 hosliggende Hellenæs Navn (N. Saml. 3, 2, p. 179,
 N. Kæmpevis. 1, p. 109 sq. cfr. D. S. 1, p. 285 sq.)
 eller den berømte Hagen den hvide (Torsfæi Series
 p. 480—81, Kr. Hist. 3 p. 245. 306, Gebh. 1 p.
 172—73) som var en Søn af Halsban Ylving eller
 Brancostre, der var gift med den engelske Princesse
 Marsibil æ: Havfruen, og c. 620—30 eiede Fyen,
 som han efter sin Fader, den skaanske Kong Spring,
 havde arvet (Kr. Hist. 2, p. 254—55, Gebh. 1,

p. 173 ¹⁾, eller en Kong Hagen, som Traditionen her paa Egnen omtaler, som dens Stifter, og som, i Følge samme, skal have været en af de 7 Næstefonger i Danmark, der (maaskee i Gorm den gamles Tid) undertvang de 6 andre; eller endelig Kong Erik Lams Fader Hagen Ubbesen, der efter Suhms Formodning c. 1100 kunde have opbyggt samme (D. S. 5, p. 63—64). Forresten er det en gammel Tradition her paa Egnen, at i en af de gamle Slotsbanker eller derved liggende Gravhøie skulde findes en Guldbest eller en Guldprinds (til Hest) med alle hans uhyre Rigdomme skulte (cfr. 1677), og det bliver derved et Spørgsmaal, om Traditionen ikke hermed mener Harald Blaatanes Brodersøn Guldharald; da denne Prinds ikke allene havde sit Navn (Guldharald eller Guldprindsen) af det meget Guld han ved Eroverie havde erhvervet sig (D. S. 3, p. 124), men Hagen Jarl fra Norge, som i lang Tid opholdt sig i Danmark (og altsaa ligesaa gierne kan have havt sit Tilhold her, som andensteds i Riget) bemægtigede sig virkelig, ved at dræbe ham, 2 Kister saa fulde af Guld, at 2 stærke Karle kun med Vanskelighed kunde løfte den ene (l. c. p. 131). Forresten er det bekiendt nok, at naar Almuen vil omtale de store Skatte, der glemmes i en eller anden Gravhøi, kalder den dem sædvanligviis en Kongeløsning (Thieles F. S. 1, p. 49. 53. 178), og da denne Kongeløsning nu netop bestod deri, at den fangne Konge indløste sin Frihed med

---

1) Hvorimod Suhm i D. S. 1 p. 447, gjør Hagen den hvide til Leirekongen Halfdan den 4des Søn, og antager hverken hans eller hans foregionne Forfædres Herredom i Fyen.

ligesaa meget Guld, som han selv veiede (Kr. S. 2, p. 137, D. S. 1, p. 119; 3, p. 256), saa kan vel ogsaa dette have givet Anledning til at man kaldte den Summa Guld, hvorfors en eller anden Prinds (der mueligviis her engang i Fortiden holdtes fangen) maatte løse sig, hvis den var bestemt efter hans egen Vægt, en Guldprinds, og hvis den var bestemt efter hans Hestes Vægt, en Guldhest, etc. En sliG Guldprinds eller Guldhest skal der nu, i Folge Almuens Sagn, ligge skjult et Sted ved Hagenskov under Jorden; men at opdage Stedet, hvor det er, har endnu hidtil Dags ikke ret villet lykkes. Hvad derimod Oprindelsen til Slottets Navn er angaaende, da turde det maaskee være det simpleste og derfor formodentlig ogsaa det rigtigste at antage, at Skoven havde havt sit Navn før Borgen blev opkaldt efter samme, og at dette Navn saaledes turde hidrøre fra det gamle Hafgin eller Haf-gian : et Gab, et Kløst eller en Aabning, som Havet danner, altsaa en Havbugt; og at Skoven altsaa hed Hafgin- eller contracte Hagin-skov, fordi den laae ved en saadan; nemlig den saa kaldte og i det foregaaende omtalte Aæfrog : den Krog eller Krumning af Stranden, hvori Aæen udløber eller maaskee snarere den Indviig eller indre Strandbugt, som Aæen rimeligviis selv i gamle Dage dannede, i det den udlob i samme. Imidlertid har dog Ordet Hafgia og Hafgja ogsaa en anden Betydning, i det det nemlig ogsaa kan betegne en Havfrue eller en Siren, formodentlig fordi disse Væsner, der vare Personificationer af de paa Bredden (eller Tiliien) dansende og gienlydende : syngendeølger, — netop i sliGe Havbugter fremfor i det aabne Hav havde deres

Lilhold og rette Hiem¹⁾); og saaledes kunde Hafgysans-scog, eller forkortet Hagen-skov, ogsaa let komme til at betyde Havfruens Skov eller den Skov, hvorunder Havfruen havde sit Lilhold, og i dette Tilfælde ogsaa let faae en eller anden historisk Hentydning, enten til den ovenomtalte Hagen den hvides Moder Marsibil, eller til den Havfrue, som spaaede den ovenomtalte Helled Hogen før han blev dræbt af sin Søster, Frue Grimhild paa Hveen (N. Ræmpeviser 1, p. 109. 118. 125); en Formodning, der kunde synes at være saa meget rimeligere, som Sagn om Havfruer her paa Egnen (eller ved Hagenskov) aldeles ikke er noget ualmindeligt, da de gamle Fiskere her ved Bugten endog i vore Dage ville have seet dem sidde paa de store Stene i Stranden med deres Børn ved Bryttet, dem de kastede paa Ryggen, naar de igjen skode sig i Vandet, ja! endogsaa ville have seet Havkøer og Havtyre stige op af Havet, for at besøge deres Frænder paa Landet.

Hvad Slottets Ælde dernæst er angaaende, da er det vist nok, at Dnegnen allerede i Hedenskabets

1) Havfruen synes nemlig egentlig at være en Personification af flere sammendrandede og i hinanden indflettede Phænomener, der opvakte den overtroiske ved Aftenstund eller Natte-tid langs Strandbredden hjemvendende Bondes Opmærksomhed eller Ædsel, f. Ex. de vidunderlig formede Stranddunster og Havtaager (hvorfor disse ogsaa ligesom hine kaldes Hafguser), den harmoniske Lyd Vinden i Forening med Brændingen frembragte, de brusende Bølgers Dans paa Strandbredden, med det hvide Skum og det grønne Lang paa deres Hoved, og endelig foruden meere de nysgierrige Søhunde med deres klagende Stemmer. Jevnfr. forresten Schlegels G. 4. B. 1, p. 59—60.

Lid var beboet, hvilket sluttes af de mange Gravhøie og Alterstene Major Devis der i Sognet omtrent ved Midten af det forrige Aarhundrede lod sprænge (cfr. Atl. 6, p. 659), ligesom ogsaa senere adskillige Oldsager ere opgravne paa Nellemose Mark ved Hagenskov (Ald. Cont. Gft. 1773 Nr. 33¹⁾), ja! endogsaa en Runesteen omtrent 1807 i et Stærde ved Slotsbanken opdaget, og adskillige Oldsager, saasom Kobberspiraler, Steenvaaben etc. endnu paa Gaarden selv findes opbevarede. Baagherreds Sogne ere overhovedet særdeles rige paa Oldsager, og af de 3, der stode til Synderbye Sogn, hvori Hagenskov ligger, nemlig Kiærum, Flemløse og Dreslette, er især det mellemste overordentligt rigt paa samme; thi foruden den bekjendte Runesteen af 1598, som jeg under 1652 noget nærmere skal omtale, er der ogsaa saavel 1755, 61 og 73, som 1807, 21, 26 og 27 giort adskillige for Antiquaren vigtige Opdagelser, af hvilke jeg i Særdeleshed vil omtale den af 1761, saasom den formodentlig ikke endnu er kommen til offentlig Kundskab, hvad den dog (især med Hensyn til den forunderlige Blanding af Nytt og Gammelt, den synes at indeholde) saa høilig fortjener. I Professor Abildgaards haandskrevne Reisejournal af 1761 findes nemlig derom følgende Underretning: „Pastor Wichmand i Flemløse fandt omtrent for 9 à 10 Aar siden ved at lade grave Tørv i en Tørvemose, kaldet Kragehule, beliggende tæt uden for Flemløse Bye, omtrent 1 Favu dybt,

---

1) Hvorhos jeg dog maae bemærke, at jeg vel kender et Nellemose ved Løysmose, men intet ved Hagenskov eller Frederiksgave.

et lidet Horn, som syntes at være giort af Hiortetak, omtrent 1 Qvarteer langt og 1 Tomme bredt, spidst til den ene Ende; det havde Anseende omtrent af et Skovhorn og havde en skarp Ryg midt paa; paa begge Sider af Ryggen stod 2 Rader fine Runebogstaver og adskillige hieroglyphiske Characterer; Bogstaverne vare af de ældgamle runiske; desuden var der adskillige Figurer paa; der syntes at være 2 Dine udgravne neden ved Spidsen og derover en Krone eller Hielm med saadanne Taffer, som sees paa Dithinshielmen. — Endnu fandtes en tynd, flad Spaan, 2 Sommer bred og 1 Qvarteer lang, af Rør eller Afstræ med 2 Rader store Runebogstaver og andre Figurer paa, og endnu er der paa den ene Columne en liden Rad smaae Runer over de store, subtil udskaarne; — 2 Stykker Træ, som syntes at være Siderne af en lille Skublade, meget fint og næt udskaarne; Figurerne paa begge Stykker ere næsten ligedan, nemlig et Menneske, som lader til at være et Fruentimmer-Ansigt, og med en Hirat paa Hovedet, samt begge Arme oprakte og udstrakte ved Siderne af Ansigtet; imellem Fodderne saaes ligesom en Fugl med lang Hals og Hoved; — nok et lille Stykke Træ eller Rør, meget fint og næt i Bugten udskaaet, som syntes at have været Enden af et Spanst Rør, thi der syntes at være Tegnet til at der havde sat en Ring neden om; — 16 Dopskoer til Kaarder eller Pallasfer (maaskee Paalstave?) af Kobber og Messing; — 7 Stykker Messing, som haver sat øverst paa Kaardfæsterne, hvoriblandt et stort med 2 Hestehoveder; — 2 Stykker Jern, ligesom Bukkehorn, med Spænder ubi; — et stort Messingspænde til et Gehæng; —

nok et andet Stykke Messing med 4 Huller i; — 3 Stykker Messing, ligesom Beslag til en Bog; — 5 smaae Messingvægtsskaaler af adskillig Størrelse med Balancer til og 2 Messinglobber, paa det største af hvilke var udgravet en Rose eller Solens Billede; — to Messinginstrumenter med Ringe oveni, og som syntes at ligne dem Murere og Tømmermestere bruge i deres Skibsskind; — 2 lange, men smaae Kobberplader, i Bugter udskaarne, sammenhæftede med mange Nagler; — et Stykke Messing, som et Skildt for en Laas; — 27 smaae Stykker Messing af Ringe, Spænder, Knappe o. s. v.; — en lille Sax af Jern, som vore Udsfare; — 8 Stykker Kugler eller Knappe, store som Baldnødder, med Huller igiennem, hvoraf de 2 vare af Kæv, en af hvid Steen, en som af hvid Agat, og en som af sort Agat, 2 af gemeen Bouteille Glas med andre Couleurer indbrændte og en af brændt Leer eller deslige; — et lidet næt Kævhierte; — 10 Beenknappe; — 2 Stykker Been med et Hul i hver Ende og et lidet rundt Stykke af et Horn; — af Sølvs fandtes følgende: en Dopskoe til en Sabel og en bred Ring, som formodentlig haver siddet oven om Balgen; — 10 store og smaae Ringe, hvoraf den ene, som har 2 forgyldte Stræger, lader til at have siddet oven om en Kaardesteede; — en tre Ledes Solvring til Fingeren; — en liden Krog til en Kaardesteede; — et lidet Stykke Sølvs, som lod at være noget af Vøllen paa en Kaarde; — et lidet rundt Stykke som til en Bliantspen; — 2 Stykker Sølvs til at sætte ovenom Flasker; — 2 tynde Solvplader forgyldte, sammenhæftede med 2 Nagler, og 2 Huller midt paa, ligesom Nøglehuller, og endelig nok en liden tynd Solv-

plade.' Egnen var altsaa ikke allene i Hedenskabets beboet, men der kunde maaskee endogsaa allerede i denne Periode være Anledning til at anlægge en befæstet Borg ved en Strandbugt eller en mod Stranden seilbar Naer, da den Tid den største Næringsvei bestod i Fiskerie eller Søeroverie, og man netop gierne for Eje og Læres Skyld søgte ind i slige Bugter med sine Skibe og tillige der søgte Beskyttelse mod andres Overfald under de ved samme anlagte Borge; thi Adam af Bremen omtaler allerede i det 11te Aarhundrede de hyppige Søeroverier paa de danske Strømme, og Exempel paa Befæstninger i hiin Tidsalder kunde maaskee ogsaa her i Norden opdages (Vorghist. p. 8—9), ja! maaskee endogsaa her paa Egnen f. Ex. det nogle Mile længere Nord paa beliggende Aborre, hvis Boldsted endnu paavises (N. T. Skr. f. Oldt. 1, 1 p. 190 sq.), ligesom Langebek ogsaa paa sit Chart over Danmark i Middelalderen (S. R. D. 7.) ved Algernæs, Nord paa i Fyen, har anført en Arcensborg, som maaskee snarere skulde have ligget ved det sydlige end ved det nordlige Algernæs, altsaa snarere ved Alsens end ved Bogenfse; ogsaa kan han dertil ikke have ladet sig forlede ved det Arcensborg, der nævnes i Chron. dan. apud Ludewig 1206; thi det laae uden Tvivl hin Sides Elben i det Lynborgske (D. S. IX. p. 94); men han har maaskee snarere derved taget Hensyn til den ovenomtalte Als-borg eller det Aborreslot, der, som sagt, i gamle Dage skal have ligget norden for Alsens, i Stedet for Hagenskøyl ligger synden for samme. Da imidlertid Hagenskøyl først med Vished forekommer i Historien 1251, vilde det uden Tvivl synes alt for uovelig at antage dens Oprindelse for hedensk; ja!

selv med Suhm at ansætte dens Anlæg til 1100; i det mindste seer jeg til den Tid ingen saa rigelig Anledning til at anlægge befæstede Borg, som i det 12te Aarhundrede (Borg. Hist. p. 9—11. 14—20); skøndt jeg derhos ingenlunde vil nægte, at der jo gierne allerede da kan have været en Gaard der paa Stedet, og at denne Gaard kunde have tilhørt Hagen Ubbesen, samt at Erik Lam der kunde være født; hvilket unægtelig, — naar man vil uglede Navnet af et *nomen proprium*, — er af alle Hypothefer den rimeligste. Men skal Talen være om et Slot eller en befæstet Borg eller allensals om denne, maaskee allerede længe forud eksisterende, Gaards Befæstning eller Omdannelse til et Slot (og derpaa faaer man vel især at tage Hensyn, da Gaarden, saavidt jeg veed, stedse i gamle Dage kaldtes et Slot; en Bemærkning, der formodentlig blot kan have sin Oprindelse fra en foruds Befæstning, eftersom Ordet Slot sandsynligviis, ligesom *arx* af *arcco*, maae have Bemærkningen af at indelutte og at spærre Afdgangen til et og andet), da meener jeg, at det atter deraf vil være en Følge, at man endnu maae stige et halvt Aarhundrede dybere ned i Tiden, da der ikke blot, som før, gaves Anledning til at bygge Gaard, men ogsaa til at befæste samme; i det de Vendske Søeroverier allerede begyndte 1134 eller 43, og alt som Indbyggerne trak sig tilbage for dem, løb disse dristige Søerovere op ad de seilbare Aaer for at søge dem i Landets Indre, og derved blev det saaledes Skik og Brug at anlægge smaae Fæstninger eller Casteller ved disse Aaer, for dog i det mindste at beskytte det indre af Landet mod Udvores Veld. Dermed begyndte man, som bekendt,

allerede 1157, og saavel Kongen som Private, kappedes om paa denne Maade at skaffe Landboerne Fred. Ogsaa her kan saaledes en mægtig Mand have anlagt en Befæstning eller allensals befæstet en allerede anlagt Gaard, og de omliggende Landmænd have givet sig under ham, som deres Skjtsherre, for under hans Beskyttelse at nyde Fred for ubudne Gæster. Imidlertid har det dog neppe været Kongen selv der har anlagt denne Befæstning, thi Hagenstov nævnes ikke 1231 blandt de kongelige Domainer i Baldemar den 2dens Jordebog (eftersom Hæghnæthscog formodentlig snarere, da det hedder: *juxta Mæthælfar*, maa være Hingavls Skov). Desuagtet kan det gierne den Tid have været til, og enten allerede, efter Suhms Hypothes, ved Erik Siegods Slægfredatter, være kommen fra Kronen og i Hagen Ubbesens og hans Descendents private Eie, f. Er. Erik Lams Slægfredson Magnus, der anførte Fyenboerne paa de Vendiske Tog, og først synes at være død 1190; eller maaskee snarere have hørt til det Kong Baldemar den 2dens Sønner 1232 udlagte Arvegods (D. S. IX. p. 617 og 18), f. Er. Abels, der i Følge D. S. X. p. 1 til sin Deel fik Svendborg, Arreskov med mere i Fyen; i hvilket Tilfælde den da, — hvis man endelig vil antage den yderste Termin, der lader sig tænke, — maaskee endogsaa, ligesom Hingavl, først kan være bleven befæstet i Broderkrigen mellem Kong Erik Plougenpenning og Hertug Abel 1242 til 1248 (cfr. B. R. 2, p. 103—4); thi saa meget er vist at Kong Abel eller hans Børn fort efter eiede den, eftersom denne Konge

1251 (thi Erik Plouggpenning maac være en Feilskrivning hos Resen, saasom denne Konge allerede døde 1250) den 14de Juli udstæder et Brev paa Hagenstov, hvorved han tilstæder Borgerne af Faburgh Toldfrihed i Riget (D. S. X. p. 192, hvilket Brev paa gammelt dansk er aftrykt *ibid.* p. 969), og der havde han vel neppe opholdt sig, dersom det ikke havde været ham eller hans Sønner tilhørende.

1259 maac dernæst Slottet allerede (uagtet det ikke nævnes 1254 blandt de kongelige Domainer) ikke blot have været kongeligt, men endogsaa have været saa vel befæstet, at det ansaaes for det sikreste Sted i Riget til at bevare Statsfanger paa; thi s. A., mellem den 3die og 6te Febr., satte Kong Christoffer den 1ste Erkebisppe Jacob Erlandsen ikke blot i Fængsel (eller, som Chron. dan. hos Ludvig IX. p. 81 siger, i Taarn), men i Bolt og Jern paa Hagenstov og førte ham derhen paa en saa vanærende Maade, at hans Ledfagere, uagtet han var Erkebisp, satte paa hans Hoved en Hat med nedhængende Rævehaler (altsaa den saa kaldte Narrehætte), iførte ham verdselig (det vil vel sige spraglet) Dragt og sammenbandt hans Fodder under Hestebugen (D. S. X. p. 368), hvorover hele Riget kom i Vann og megen Uroe opvæstes. I Fængslet blev han holdt slet, det vil vel sige at han manglede det fornødne (D. S. X. p. 369), og sad han her, i Følge de flestes Vidnesbyrd, i 2 Aar, nemlig til 1261 (D. S. X. p. 401); men det synes rimeligt, at da Christoffer den 1ste allerede døde sidst i Mai 1259, har Erik Glipping eller maaskee uden hans Villie de, som skulde bevogte Erkebisppe, allerede strax ladet ham løbe, thi han synes allerede at være

paa frie Fod s. A. den 7de Septbr. (D. S. X. p. 395), ja! saagar den 11te Aug. (ibid. p. 401), og har altsaa blot siddet fangen i 6 Maaneder paa Hagenfrov, nemlig fra Februar til August. De fleste troe, at han blev frigivet af Kongen, men andre, at han undløb (l. c. p. 402), hvilket sidste jeg ogsaa snarest vil troe, siden han vedblev at være saa gienstridig; thi var han frigivet af Kongen, da var dette sikkert skeet paa Vilkaar, der ikke havde tilladt ham en saa i Dine faldende Gienstridighed. (Om dette hans Fængsel see Hvitsfeld p. 260, D. S. X. p. 368—69, foruden flere i S. R. D. indførte Kroniker.)

1263 maae Slottet dernæst være blevet pantsat til Kong Erik Glippings Formynder Hertug Albert af Brunsvig (sfr. D. S. X. p. 606), thi

1278 (da det i Orig. Gvelf. T. 3 præf. p. 90 kaldes *Castrum Hakimscough* og i Benzëlii Mon. p. 148 *Castrum Hakenskoug*) gjorde den Brunsvigske Hertug Albert ikke blot Fordring paa dette Slot (Geh. 2, p. 208, D. S. X. p. 772, af hvilke den sidstnævnte beretter os, at det da med alt sit Tilliggende blev pantsat til Hertug Albert af Brunsvig for 4000 M^k. i Anledning af de Udgifter han havde havt for Riget, mens han var Kongens Formynder, fra 1261 til 1263); men at det allerede fra 1263 af, da bemældte Hertug forlod Landet, maae have været ham pantsat, synes mig at følge af Kong Erik Glippings Diplom af samme Aar, hvori det hedder, at Hertugen vel renoncerede paa disse sine Udgifter, i det Sele taget, dog salvo sibi castro Hakimscough, quod ipse tenet pro 4000 marcharum nomine pignoris

(=: pantelænsbriis) obligatum (orig. Gvelf. l. c. 1). Hertugen døde 1279 og formodentlig er Slottet, som Pant, blevet i hans Familie. Desaarfaag nævnes Hagenflov heller ikke 1295 blandt Niels Samundsen Litzles til Husbye (= Jvernæs eller nuværende Vedelsborgs) Eiendomme, uagtet han havde Besiddelser paa den hele vestlige Kyst af Fyen og det lige fra Middelfart indtil Alsens, ja! endogfaa eiede det tætt ved Hagenflov beliggende Flænstofte (D. S. XI. p. 211). Om og naar nu Slottet fra Hertugen af Brunsvig eller hans Familie er blevet indløst, vides ikke mere; men faa meget er vist, at det i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede var i den holsteenske Grev Geerts Eie (sec 1336); og dog forekommer det ikke, da Hertugerne af Lüneborg og Brunsvig Aar 1300 folgte deres øvrige Gods i Fyen til Grev Geert af Holsteen (D. S. XI. p. 369). Desuden kunde de vel heller ikke sælge det til Greven, da de selv kun havde Pantet dertil. Imidlertid er det, som sagt, vist, at det faa Aar efter var Grev Geerts fuldkomne Eiendom; og nu er det vel sandt, at Fyen blev ham pantsat paa 3 Aar 1317 (B. R. 2, p. 105). 1330 blev ham atter pantsat det Halve af Fyen (l. c. p. 107), og 1332 det Hele (l. c. p. 107). Men denne Pante-

---

1) At dette imidlertid maae have været simple Mark eller Mark Penge (marcha denariorum) hvoraf der gik 16 paa 1 M løbig (marcha puri argenti) sluttet deraf, at ikke blot Hagenflov, men ogsaa en stor Deel Strøegods i Baag, Vends, Lunde og Skoubye Herreder 1336 kunde sælges for 3000 M ; thi disse sidste vare løbig Mark eller Mark Sølv, som altsaa udgjorde 48000 Mark Penge, eller 12 Gange saa meget, som Hagenflov ene 1278 var pantsat for.

ret kunde jo ingenlunde give ham Ret til at sælge Hagenskov, hvilket han virkelig gjorde 1336. Det maae altsaa formodentlig i denne Mellemtid (fra 1278 til 1336) være indløst af den danske Regiering fra de Brunsvigiske Hertuger, og derpaa igien solgt til Grev Geert; hvis det ikke som Morgengave er blevet skienket til Grev Geerts Søster Elisabeth, som var gift med Christoffer den 2dens Søn, den til Konge udvalgte Prinds Erik, som døde 1332 (D. S. XII. p. 203—4. 221). Imidlertid er saa meget under alle Tilfælde vist, at

1336 folgte Grev Geert og hans Søn til Ditlev van der Wensinen, for 3000 lødigh Mark, saavel Hagenskov som adskilligt Gods, saavel i Waag, som Wendes, Lundes og Skoubye Herreder, og det ved et Breff liudende, at Grefve Gerth aff Holsten oc Juncker Henric, hans Søn, solte oc skøte til ewinneligh eye, Hr. Ditlef van der Wensynen for 3 twisynde lodugh Marck oc hans arffvinge thesse efftherscreffne Gode i Fynn oc afhende fraa sigh oc sine Arffvinge oc till for^{ne} Hr. D. v. d. W. oc hans arffvinge, først Haghenschow met thet Gode paa Hylgenæs (=: Hellenæs) oc i Booty (=: paa Waagø¹) met all theris rente oc nytte, som lighe i Vogherrit; item i Wendes herrit Gode i Rodelundt oc i Swlmesbode (i Udby Sogn) met all theris tilliggelse; item Fyns met al thæs tilliggelse; item i Lundeherrit Gerfkow met all syn tilliggelse, item i Skowbyherrit Fadhersbolgaard (i Haarslef Sogn) met all sin tilliggelse. Dat. MCCCXXX sexto

---

¹) Thi Waagherred kaldtes endnu 1384 Bod=Herret (Aftstyt. p. 98).

in crastino beati Martini episcopi.” (Litt. in Wor-
dingborg repert.)

1348 nævnes denne Slottets nye Gier **D. v. d. W.** som en af dem, til hvem paa de holstenſke Gre-
vers Begne Stege Slot af Kongen ſkulde overleveres
(**Hv.** p. 497), og

1353 nævnes han atter ſom Forlover for de
holstenſke Grever i Forliget med Kong Baldemar den
4de (**Hv.** p. 506). Han ſtod alſaa vel i Forhold,
ja! maaskee endogsaa i Lænsforhold til de holstenſke
Grever, men ikke med Hensyn til Hagenſkov, ſom var
hans fuldkomne Eiendom, og hvortil alſaa Greverne
heller ingen videre Ret havde; hvorfor det heller ikke
nævnes 1353, da Grev Geert overdrog ſine Beſiddelſer
i Danmark til Kong Baldemar (**D. S. XIII. p. 277.**
279. 280), og endſkiøndt en anden holſteentſk Adelsmand,
nemlig Benedict Ahlefeld, — der vel endnu 1355 var
paa Kongens Partie og ved hans Hielp beleirede det
den ſchlesvigſke Hertug tilhørende Tranekær (**D. S.**
XIII. p. 311). — allerede 1357 var de holstenſke
Grevers Lænsmand paa Hingſgavl (*ibid.* p. 348, *cfr.*
Hv. p. 514, **B. R. 2, p. 110**), og der 1358 af Kon-
gen blev beleiret (**B. R. 2, p. 111**), ſaa maa han
dog (endſkiøndt ellers baade Vends- og Baag-Herred i
Almindelighed til Hingſgavl henregnedes, **B. R. 2, p.**
110) — ikke den Tid endnu, ſom Lænsmand paa
Hingſgavl, have været i Beſiddelſe af Hagenſkov (ſom
man næſten ellers af **Chron. Holsat.** apud Leib-
nitz, p. 67 og 68, hvor Slottet allerede, maaskee i
Anledning af Erkebispens Fængſel, nævnes p. 54, ſkulde
lutte); thi førſt

1360 skædede den under 1336 ovenomtalte Gier, eller hans Sønner Otto og Ditlev van der Wenshnen, Riddere, til Hr. Benedict i Alvelde, Haghenskov for 3000 lødlig Mark Sølv i Colns Bægt ved et Bress lydende, at Otte oc Detlef van der Wenshnen skote Hr. Benedictus von Alvelde Haghenskov for III^m lødugh marc sølff i Colnisch wicht met alle sine rette tilliggilse, met alle andre Gog, som hans bress lude paa¹). Dat. M.CCCLX in die S. Nicolai (lit. in Word. repert.) Naar det derfor hedder, at

1361 gav Bæbneren Johan Breyde (der maaskee var en Søn af den Hartwig eller Baldemar Breyde, som 1348 var Lensmand paa Colbing, Atl. 5, p. 1013) paa Slottet Sakenschow de ædle Mænd og sine fiære Herrer de holstenske Grever og Brødre, Hinric og Nicolaus, frie for alt hvad de vare ham skyldige i Henseende til Fængsel, Tab og Skade, som han hidindtil havde lidt i deres Krig og Tieneste (D. S. XIII. p. 457), da maae det ingenlunde forstaaes, som om bemældte Johan Breyde den Tid havde eiet Slottet, heller ikke som om han havde siddet i Fængsel paa samme, men uden Tvivl blot som om han den Tid havde opholdt sig hos Gieren B. Ahlesfeld, med hvem han mueligviis var i Familie. Hvad derimod B. Ahlesfeld selv er angaaende, da maa han allerede 1360 være overtraadt i dansk Tieneste (D. S. XIII. p. 410), formodentlig i Anledning af at Hisingavl, hvormed

---

1) Ved hvilket sidste Udtryk: alle andre Gog etc., formodentlig alle de andre Godser, som Skædet af 1360 foruden Haghenskov omtaler, bør forstaaes.

han var forlænet, allerede da af de holfteenske Grever til Kong Valdemar var blevet afstaaet.

1362 var han ligeledes i den danske Konges Tjeneste, og som det synes i hans Raad (D. S. XIII. p. 472).

1364 nævnes han som Ridder og dansk Rigsraad (Sv. p. 532), og det er formodentlig som Gier af Hagenskov, at Borgeren i Odense Rickvard Meynicksen

1367 pantsætter ham Gods i Samtoste og Dreyflette Sogn (see min Odense Hist.); men

1368 indgaaer han med flere misfornøiede Adelsmænd Forbund med de holfteenske Grever mod Kongen (Sv. p. 542—43), og forekommer siden den Tid ikke meer i Danmark's Rigsraad. Imidlertid vedblev han dog at være i Besiddelse af Hagenskov; thi

1381 hedder det om B. v. Ahlesfeld: *tenuit castrum Hakenskon (Leibnitz Acces. hist. p. 67, hvorimod Alard in rebus Nordalb. apud Westphal. p. 1810 uretteligen henfører, saavel dette, som hvad 1357 om hans Frue fortælles, til 1347). Dog er det et Spørgsmaal, om dette var Benedict Ahlesfeld den ældre, eller hans Søn, Benedict Ahlesfeld den yngre; thi i Slægtebøgerne hedder det, at B. A. den ældre, som var gift med en Sture, allerede døde 1380; i hvilket Tilfælde det altsaa maatte være hans Søn B. A. den yngre, som først var gift med en Limbek, og siden med en Dosenrode (cfr. Müller v. d. G. v. Ahlesf. p. 87 sq.).*

1386 sælger endelig bemældte B. v. Ahlesfeld dette sit Slot til Dronning Margrethe, ved et Brevf ludende, at Hr. Benedictus von Meuelid ridder solte

oc Stotte Drotning Margarete al thæn rett han eller
 nogher hans Børn haffde i Grimstorp, lighendis i La-
 landh, met alle sine rette tilligilse, oc i Saghenskov
 i Fywn met alle sin tilligilse, oc al thet annet Gøz,
 som han haffde i Danmarkes Koningdømet, met alle
 the Gøzes rette tilligilse, endytet undentaghet, oc met
 bewisningh oc Breff, som han upa for^{ne} Gøz haffde;
 undentaghet thet Gøz, som han haffde i Bonestorp i
 Jvotland (hvilket han tilforn i Koning Woldemars
 nærucærelse solde og stote. NB. Denne Parenthes er
 senere overstreget). Dat. Asnæs feria sexta post domi-
 nicam qvasimodogeniti. An. Dn. MCCCLXXX
 sexto. (Litt. in Wordingb. repert.) Om han nu
 i Anledning af dette Salg har faaet Pant i Næsbys-
 hoved, er vanskeligt at afgjøre; imidlertid bedder det,
 at Dr. Margrethe ved sit Riges Tiltrædelse, altsaa
 formodentlig 1387, pantsatte ham dette Slot; der-
 imod veed man, at han s. A. ikke mere var i Besid-
 delse af Hisingavl (B. R. 2, p. 111), og 2 Aar
 senere, eller 1389, blev ogsaa Næsbys hoved (som ved
 denne Leilighed i D. S. XIV. p. 248 urigtig kaldes
 Nisbeherred) igien indløst af Regieringen. Som en
 Følge af at Sagenskov saaledes nu igien var blevet
 kongeligt, finde vi derfor ogsaa

1389 Henningh Bergh (der førte 2 Ulvehoveder
 i sit Skjold, ligesom Gadendorperne, og 1387 havde
 været Capitaneus, s: Høvidsmand, de Kiestorpe
 [Hv. p. 574], s: Kiærstrup paa Laasing eller paa
 Laaland) at kaldes Capitaneus (s: kongl. Høvids-
 mand) Castri Hakemskow (Dipl. og D. S. XIV.
 p. 251), og er det at formode, at han allerede strax

ved Hagenstovs Gienkjøb til Kronen, altsaa 1386, er bleven Hovidsmand paa samme. I hans Tid nemlig

1390 tog Dr. Margrethe et Tingsvidne over B. Ahlefelds Afhændelse af 1386, saa lydende: Eth Tingswinne at Hr. Benedictus von Uvesel skotæ Drotning Margarete Grimstorp och Hagenstow cum bonis suis in Lalandia & Fionia sitis. Dat. An. Dn. MCCCXC feria sexta proxima post Dominicam qvasimodi geniti. (Litt. in Calendeb. repert.)

1397 maa imidlertid Henning Berg allerede være død, thi i d. N. gav H. Bergs gewesene Husvrowe (altsaa hans Enke), Frue Katharina, Dr. Margaretha Dvittering for 400 lodige Mark, som Urebirk (s: Drebyrk) og Skamherred havde staaet dem i Pant for. (Dipl. og D. S. XIV. p. 420.) Fra 1397 høre vi nu i lang Tid intet videre til Slottet; thi skiondt Kong Erik af Pommern og Dr. Margrethe omtrent ved denne Tid (nemlig mellem 1397 og 1408) pantsatte Hingsgavl til Bernike Skinkel, som allerede fra 1387 der havde været Lænsmand, er det dog (uagtet ellers baade Bends- og Baag-Herred sædvanligviis henregnedes til Hingsgavl, B. N. 2, p. 110) ikke sandsynligt, at Hagenstov i dette Pant har været indbegrebet, saasom Panteretten til Hingsgavl vedligeholdte sig i den Skinkelske Familie lige til 1492 (B. N. 2, p. 122—23), hvorimod allerede

1425 Welbordig Man Ricman van der Landen kaldes Hoffuezman paa Hagenstow (Dipl. cfr. Atl. 3, p. 500), som s. N. erholder sig et Baagherreds Tingsvidne meddeelt, at der paa Thinget Fru Mette, Frelli Laasis Efterleve, skjødte hannem en Hovedgaard

Eldrop (formodentlig Eddrup, som ligger tæt ved Hagenflov) med en Landbostavn. (Dipl.) Denne Mand maa nu enten have været meget gammel, eller ogsaa maa der have været 2 R. v. d. Landen, en ældre og en yngre; thi en Ricman nævnes allerede 1363 (D. S. XIII. p. 490), 1367 (ibid. p. 590) og 1368 (ibid. p. 606) som den danske Konges Gesandt og Notarius i hans Forhandlinger med Hansfestæderne, og en Ricman van der Landen nævnes allerede 1371 (Sv. p. 550, D. S. XIII. p. 697), 1374 (D. S. XIII. p. 728), 1375 (ibid. p. 766) og 1377 (Sv. p. 563, D. S. XIV. p. 40) som Høvidsmand paa Falsterbod (hvilket er besynderligt nok, siden Falsterbod jo var et af de skaanske Slotte, der fra 1369 til 1385, altsaa i 16 Aar, vare Hansfestæderne overladte. D. S. XIV. p. 145, cfr. XIII. p. 647). Han kan altsaa længe før 1425, ja! maaskee lige fra Henning Berghs Død 1397 have havt Hagenflov i Forlæning.

1433 nævnes Ricman v. d. Landen endnu (N. D. Mag. 6, p. 269); men

1436 maa han være død, thi s. N. overlader Kong Erik Fru Abele, Ricman van der Landens Efterleverke, 100 M af Svineborg Byskat. (Dipl.)

S. N. indrømmede dernæst Kong Erik af Pommern Slotsloven af Hagenflov til Hertug Bugislav af Pommern (Sv. p. 792, B. N. 1, p. 27; 2, p. 113), og kom den formodentlig først 1439 fra hans Haand tilbage til Kronen (ibid.). Dette kunde han altsaa neppe have gjort, dersom Hagenflov tilligemed Hinesgavl havde henhørt til det Skinkelske under 1397 omtalte Pant (med mindre det, ligesom med Hinesgavl var Tilfældet [B. N. 2, p. 113] skulde være skeet

Pantereften ubeskaaret). Paa den anden Side skal derimod en af de Skinkelske Arvinger virkelig ved denne Tid have havt Hagenskov Slot i Forlæning; thi

1449 og 1453 omtales Peder Hogenskild som Lænsmand paa samme (Bircherod). Dette kan nu vel ikke være den P. Hogenskild, der 1420 tabte Banneret i Immervad Slaget; thi i Følge Sv. p. 681 faldt han jo selv tilligemed Banneret. Men en anden P. Hogenskild er derimod Kongens Forlover 1435 (Sv. p. 785 og atter p. 790), nævnes dernæst 1440 (ibid. p. 820), var 1450 (p. 850), 1460 (p. 887) og 1465 (p. 902) i Raadet; men døde i sidstnævnte Aar. Bircherod siger os om ham, at han var Ridder og gift med Bernike Skinkels Datter (hvilket dog bør hedde Sønnedatter, thi hun var en Datter af Bernikes Søn Otto, der 1441 skrev sig til Rugaard, og 1446 til Jvernæs) Cæcilia, var i Kong Christian den Iste's Tid paa Herredagen i Arboga, kaldes hene meritus eller velfortient af Dominicanerne, og gav Gods til Fraugde Kirke; hvorhos vi af andre Efterretninger vide, at han skrev sig til Dallund og Margaard i Skovbye-Herred, og at hans Enke levede endnu 1480, da hun overlod Kirkendrup og Fremløsegaard til Kongen (B. N. 1, p. 57), og 1483, da hun lod Kirke-døren i Sønderløse beslaae, og skienkede en Degnestoel til Dreslette Kirke (confr. disse Sognes Hist.). Men har nu hendes Mand, P. Hogenskild, som formodes, fra 1436 eller 39 til sin Død 1465 havt Hagenskov i Forlæning, saa er det besynderligt nok, at Lænsmanden til Hingavil, Hr. Eggert Frille, allerede 1461 ikke allene oppebar Told, men ogsaa Landehjelp i Als-

sené (cfr. V. N. 2, p. 120 og Byens Hist.), hvilket ikke anderledes lader sig forklare end ved at antage, at Ulfens endnu ikke den Tid, som senere, maa have henhørt til Hagenstovs Læn.

1484 skal dernæst Niels Griffen have havt Hagenstov i Pant eller Forlæning (Vircherod). Der levede imidlertid paa den Tid 2 om ikke flere Niels Griffensønner i Danmark. Den første var N. G. Gyldestjerne til Thein og Langtind, som allerede nævnes 1435, 51 og 54, og uden Tvivl ligeledes er den samme, der nævnes i Rigsrådet 1460 (Hv. p. 887), 1462 (p. 896), 1465 (p. 902), 1471 (p. 950), 1476 (p. 953 og 54), 1477 (p. 955) og 1482 (p. 962), og til hvem der findes nogle mærkelige Breve af Kong Christian den 1ste fra 1451 til 1480 i N. Saml. 3, p. 336 sq., hvor Kongen snart kalder ham til Landtind og snart til Tein, men fra 1454—55 magister curiæ (o: Hofmester), 1461 advocatus Ulborg, og 1463 Rigsråd; ligesom han ogsaa ibid. p. 337 siges 1451 at have oppebaaret Skatten af Hingegavl Læn, medens derimod de andre Breve blot synes at angaae hans jydské Forlæninger; og da han desuden allerede døde 1484, kan det vel neppe være ham, der 1484 var Lænsmand paa Hagenstov. Den anden Niels Griffen i denne Periode var derimod N. G. Rosenkrantz til Biørnholm (nu Høgholm) og Walløe; han var allerede 1487 Rigsråd og Lænsmand paa Guldning, der ogsaa s. N. blev ham pantsat (Hv. p. 994, Atl. 5, p. 1013), ligesaa 1494 (Hv. p. 1009), 1506 (p. 1067), 1507 (p. 1068), 1509 (p. 1070), 1512 (p. 1081 og 1087), 1513 (p. 1092 og 1100) og døde 1515 (p. 1111). Om ham see mere Hoff. D. Bd. 2,

p. 87, Atl. 6, p. 429. Jeg mener, at det skulde være denne sidste Niels Griffen, der 1484 havde havt Hagenstov i Forlæning, og at han havde qvitteret dette Læn 1487, da han blev Lænsmand paa Goding. Med mindre man vilde antage, at N. G. Gyldestiern havde havt det i Forlæning fra 1465 til 1484, og N. G. Rosenfranz fra 1484 til 1487.

1497 var dernæst Jørgen Urne (til Hindemac, som var gift med Mette Svitsfeld fra Krumsstrup, og skal have været en lærd Mand, Atl. 6, p. 803) Høvidsmand paa Hagenstov og Landsdommer i Fyen (N. D. Mag. 5, p. 149).

1498 havde han ligeledes Slottet i Forlæning (Atl. 3, p. 560); thi da qvitterer Kong Hans ham for 300 Mark aarlig Afgift deraf (l. c.); ligesom man ogsaa af s. N. har Kong Hanses Dwittering til ham for 150 Mark Penge af Hagenstov Læn. Dat. Hafniae S. Mortens Aften (D. Selsk. Tilv. p. 251); thi i Kong Hanses Tid stod Hagenstov „till afgifft for .VIII^c marc, half oldengieldt oc halff sfagesaltd.“ (Gl. Rentebog, cfr. N. D. Mag. 6, p. 317.) Da jeg nu (i mine Bidrag til Odense Hist.) finder denne Jørgen Urne omtalt som Landsdommer i Fyen, saavel 1491, 94 (Atl. 6, p. 803), 97, 98 og 99, som 1502 og 1505, saa har han maaskee allerede faaet Hagenstov i Forlæning 1487, da N. G. Rosenfranz fik Goding, og dernæst havt det til 1505, da han mueligvis er død; thi allerede 1512 var Jens Stigsen Landsdommer i Fyen, og hvad Sv. p. 1541—42, Krag Chr. 3, p. 302 og Hoff. D. Nd. 3, p. 273 fortælle om en Jørgen Urne til Hindemac, der var Ritmester i Sachsen og døde 1518, da var dette ingenlunde

Landsdommeren, men hans Sønneseen Jørgen Clausen Urne.

1505 skal derpaa Ebbe eller Jacob Strangesen, som 1497 og 1501 var Høvidsmand paa Drum, og 1502 var med at dræbe Poul Carmand til Sandholt og Nielsstrup, have været forlænet med Hagenskov Slot (Bircherod), hvilket ogsaa er meget rigtigt, thi han kaldes s. A. Høvidsmand til Haggenskouff (Aktstyf. p. 153). Hvor længe han har havt det, vides ikke; maaskee til 1514.

1514 blev Gste Bille til Euanholm (hvis Lænet findes i Hoff. D. Ud. 3, p. 336, som var gift med Sophie Krumedige og til 1514 havde været Høvidsmand paa Kiøbenhavns Slot) præfectus eller Lænsmand over Hagenskov Slot og Læn (Reg. C. 2, fol. 51) mod 700 Mark danske Penge aarlig, 2 Nætters Giæsterie, Regnskab for Oldengield og Sagefald i Lænet, hvoraf han kun selv skulde have det Halve og Kongen det Halve, men hvad Brag der faldt, skulde Kongen ene beholde; han skulde dernæst bygge og forbedre Slottet og holde Godsset ved Magt og Bønderne ved Lov og Skiel og ei forhugge lade de Skove dertil ligge. (Gl. Saml. 2, 2, 8, hvor Lænsbrevet findes.)

1515 fik G. Bille Quittang for 200 Mark af Hagenskovs Afgift og af den Landehielp, han der i Lænet i Fjor optog. (Gl. Saml. 2, 2, 16.)

S. A. fik han, som Embedsmand paa Hagenskov, Kongl. Ordre at formane Bispen's Official (= Provst) i Afsnæs, ei at strippe (= stroife) de omkringliggende Marker over med sine Jagthunde, samt tage

Hundene fra hans Dreng og give ham Sug dertil (D. Mag. 6, p. 214).

1516 fik G. Wille atter Forlæningsbrev paa Hagenskov paa 10 Aar mod aarlig 800 Mark danske Penge, 2 Nætters Gæstherie, samt at han skulde lade Kongen opbygge et Steenhuus der paa Slottet eller ogsaa give Penge dertil, holde 4 Borgeleje Heste. (Det øvrige som i Lænsbrevet af 1514, cfr. Gl. Saml. 2, 2, 19, hvor nærværende Lænsbrev findes aftrykt.)

1517 fik G. Wille Dvittang, at han haver bestalt 942½ Mark paa Regnskab af Udbudspengene, som han skal oppebære der i Lænet (Gl. Saml. 2, 2, 25).

S. A. Dvittang for G. Wille at han nu ved sin Skriver Tønnes Jensen har ladet gjøre Regnskab for Sagesald og Oldengeld af Lænet, fra han fik det til sidste Paaste, og bliver derpaa Kongen skyldig 10 $\mathcal{M}$ 3 $\mathcal{S}$, en Dre og 1 Ortug Havre; ligeledes at han haver gjort Regnskab for Landehjelp, som han oppebærer der i Aaret 1514. (Gl. Saml. 2, 2, 26.)

S. A. (Dat. Hagenskov Kiære Søndag). Claus Bilde og fleres Vidnesbyrd, at de vare overværende, da Find Petersen i Buckerup blev forligt med Gffe Bilde, Høvidsmand paa Hagenskov, for det Bold, hannem var svoret over, og at en Deel Dannemænd tilfagde G. Bilde paa Kongens Vegne 8 Dren, 1 Roe, og 2 Gylben for Find Pedersens Hals og Boeslob. (D. Selsk. Tilv. p. 253.)

S. A. forlæner Kong Christian d. 2den (uagtet G. Bilde havde det paa 10 Aar; cfr. 1516) Hr. Iwer Wincentius (Lunge), sin Hoffind, med Hagenskov Slot og Læn (Reg. C. 2, fol. 61) paa samme Vilkaar, som G. Bilde havde havt det (Gl. Saml. 2, 2, 32);

men dette har enten blot været paa 2 Aar eller ogsaa er det blevet omgjørt igien. Det første synes imidlertid at være det rette; thi 1523 havde G. Bilde havt det paa 5te Aar paany, og maae altsaa 1518 eller 19 paany være tiltraadt samme. Denne Ivar Vincentsen kaldes allerede Ridder 1517; han var vistnok en af de saa kaldte nye Lunger (eller Dyrer med eget Vaaben og Lungernes Tilnavn) og en Søn af Vincents Iversen Dyrer, hvis Søner noget efter 1486 optog Lungernes Navn. Formodentlig er han ogsaa den Ivar Lunge, om hvem Svittf. p. 1143—44, og Holb. 2, p. 55—56, 134—35 fortælle, at han i sin Ungdom havde fulgt Krigen i Tydskland, Frankrig og Burgundien, og havde ved sin Tapperhed i Udlandet forhøvet sig saa mange Guldkæder, at han endogsaa ved høitidelige Leiligheder hængte nogle af dem om Halsen paa sin Hest; ogsaa havde han ved sin Hiemkomst foræret Kong Christian den 2den et kosteligt Ryrads, og Kongen holdt ham i megen Ære; men nu kom 1519 en nederlandsk Adelsmand, Jørgen Tegnagel, og forærede ligeledes Kongen et Ryrads, og da kom disse 2 Helte i Strid om, hvis Ryrads der var det bedste, og Kongen bød dem at forsøge disse Ryradsers Fortrænlighed i en Tournering paa Blinngaarden; her faldt Tegnagel, men Lunge drukkede fort efter paa Isen ved St. Annæbroe i Kjøbenhavn.

1518 (dat. Hagenskov Tirsdagen i Gangdagene) udstæbte Laurids Skinkel til Juelskov, Laurids Pedersen i Skougaard, Morten Andersen i Brabløse af Vaaben og flere deres Vidnesbyrd, at Laurids Olsen bekiendte for dem paa Hagenskov, at han havde gjort Tingelse med Hans Andersen i Buckerup for

han ikke skulde fare ud i Kongens Kald i Nar med Dre og Kaarde og lovet samme 2 Mark derfor (D. G. T. p. 253).

G. A. fik G. Bilde Dvittanz for 450 Mark Agterstade (=: Restanz) af den Landehjelp, han opbaaret haver i Fior af de Læn, han (den Tid) i Befaling havde (Gl. Saml. 2, 2, 36).

1519 tiltraadte uden Tvivl Gffe Wille igien Hagenstovs Læn, paa Grund af Iver Lunge's i det foregaaende omtalte Død (cfr. 1517 og 1523).

G. A. maa dernæst Beboeren paa Hellenæs være bleven anklaget for Rixtterie; thi i et Odense Tingsvidne om en Hestefag, Hans Skiotte i Woldtofte havde paa Thinget, hedder det, at det var 4 eller 5 Dage efter at Morten Andersen paa Hellenæs var borttrømt for „Kettherij“ at han (nemlig Skiotten) faldede paa (=: bød paa eller kiøbslog om) Mortens Dg etc. (af Repert. real. i Geh. Arch. i Følge Prof. N. W. Petersens velvillige Meddelelse).

1520 (feria secunda Trinitatis) Vogherreds Tingsvidne, at Høvidsmanden paa Hagenstov G. Bilde lod læse Kongens Rønningebrev over Henrik Hansen og andre flere, som erklæredes for fredløse Mænd, hvis de ikke inden 6 Uger udeliveredede de 150 Dren, de havde lovet for Hans Andersens (see 1518) Hals (D. G. T. p. 253—54). Denne Mand havde nemlig, i Følge det Foregaaende, ladet sig kiøbe til at udeblive fra Kong Christians d. 2dens Tog til Sverrig 1518, han havde derved forvirket, eller som det ogsaa kaldtes, forgiort sin Hals; hans Frænders Tilbud om at bøde 150 Dren for hans Liv var imidlertid blevet antaget, men Betalingen udeblev; Forloverne rømte

Landet og forfulgtes nu med Stikbreve af Lænets Høvidsmand G. Bilde.

G. N. fik G. Bilde Qvittang for 1679 Mark danske Pendinge, Sølvklippinge og dobbelte Skillinger; samt senere for 13 løde Mark Sølv og 10 Lod (Gl. Saml. 2, 2, 40).

G. N. fik G. Bilde Qvittang paa 340 Eder Flæsk, hver Side regnet for 15 skl., som udgjør 319 Mark og 12 ß, samt paa 481 $\frac{1}{2}$ 12 ß i Penge, tilhobe 800 og $1\frac{1}{2}$ Mark paa Regnskab af hvis han i Nar skulde give af Hagenskovs Slot og Læn. Item $3\frac{1}{4}$ Td. Smør, hver Tønde for 5 Gylden, som er 40 $\frac{1}{2}$ 5 ß paa Regnskab (Gl. Saml. 2, 2, 41). Det var altsaa Tider, hvor man kunde leve flot, da en Side Flæsk kun kostede 15 ß og selv en Tønde Smør kun 5 Gylden eller omtrent 2 $\frac{1}{2}$ R .

1521 synes endelig den for Hans Andersen i Buckerup udlovede Bod (see 1518 og 20) omsider at være bleven betalt; i det mindste har man af d. N. et Byttingsvidne af Borgemeister og Raad i Odense, angaaende den af Per Lunde med flere oppebaarne Bod for Hans Andersen i Buckerup (af Repert. real. i Geh. Arch., i Følge Prof. N. M. Petersens velvillige Meddelelse).

1523 var efter Kong Frederik den 1stes Befaling Rigens Raad forsamlet i Roeskilde, og affagde der Dom angaaende en Trætte imellem G. Bilde og Jacob Hardenberg¹⁾ om Hagenskov Slot og Læn.

---

¹⁾ Man skulde formode, at det var Jacob Hardenberg til Arreskov, der 1529 var Høvidsmand paa Nyborg og døde 1541. Da han imidlertid i Lænsbrevet hverken kaldes vor Mand

G. Bilde havde nemlig den Tid paa det 5te Aar havt bemældte Slot i Læn af Kong Christian den 2den; men kort førend denne Konge forlod Danmark (altsaa f. A. eller 1523), havde han forlænet Hardenberg med Bogherred (Gl. Saml. 2, 2, 58), som netop var Lænet til Hagenskov etc. etc. Dommen faldt imidlertid saaledes, at G. Bilde skulde beholde Hagenskøvs Slot og Læn efter Kong Christians Forlæningsbrev, saasom han med Vold og Magt var der afkastet uden Dom og Ret, og havde det ei forbrudt. (Voss's Collect. Nr. 3.)

E. A. var G. Bilde allerede Rigsraad (Hv. p. 1259. 1260).

E. A. hedder det om Hagenskov i de kongelige Registre (N. D. Mag. 6, p. 280), at G. Bilde for Tiden havde dette Slot og Læn paa Afgift og Tjeneste, og at der pleiede at gaae deraf stundom 6, stundom 7 og stundom 800 Mark, halv Oldengield og halv Sagefald, samt 4 Borgeleie Heste. I det Foregaaende have vi nemlig seet, at G. Bilde fra 1516 svarede 800 Mark aarlig, men fra 1514 kun 700; derimod svarede der allerede i Kong Hanses Tid (1481 til 1513) 800 (see 1498). De 600 Mark Afgift maae altsaa formodentlig henhøre til en tidligere Periode, f. Ex. til Christian den 1stes Regjering (1448 til 1481), da Peder Hogenskild var Lænsmand.

---

eller Høvidsmand, kan det maastee ogsaa have været hans Brodersøn Jacob Corfijnsen Hardenberg, der var gift med Helvig Vincensdatter Lunge (formodentlig en Søster til den under 1517 omtalte Jver Lunge).

S. N. hedder det fremdeles i en Udskrift af den gamle Rentebog (som dog N. D. Mag., hvor den findes aftrykt B. 6, p. 308, synes at hense til 1524 eller 25), at G. Bilde havde opgivet Lænets Indtægt eller den saa kaldte Jordebog, som følger: Thette er thenn wisse rentte, som liger till Saggestoff: Rett landgilds penninge er **II** hundred **XX** marcē. Item gesteri er **CLXXXVI** marcē **V** ş. Itt. **XX** Lester byg **VI** $\frac{1}{2}$ ortt. **II** şp. Itt. **XIII** (D. Mag. læser **III**) ortt. (af?) fru Karen aff Næsens (D. Mag. læser: 3 Ort. stu korn af Næsens). Itt. **III** lester Rugh **XV** (D. Mag. læser **IV** $\frac{1}{2}$) ortt. **II** şp. Itt. **IV** lester meill (=: Meel) som møllen her for statz (Staden Næsens? D. Mag. læser: Slottet) skyller. Itt. Landgild haffre er **VI** $\frac{1}{2}$ (lest.) **I** $\frac{1}{2}$ pund **I** şp. Itt. geste haffre er **V** $\frac{1}{2}$ lest **IV** pund **VIII** şp. Itt. **III** lester smør, **II** $\frac{1}{2}$ thn. mynus (=: mindre end 2 $\frac{1}{2}$ Tonde). Itt. $\frac{1}{2}$ thonne honingh. Itt. **IX** kør. Itt. **XI** galte. Itt. **II** $\frac{1}{2}$ td. siell (=: Silb). Itt. **I** td. salt. Itt. **XXXIV** faar oc lam. Itt. **XXXIV** gess. Itt. **XL** hønş. Itt. **XXI** less høs. Itt. **V** Şp. gryen. Itt. aff thenne fornē rente haffuer wor nadige herre forlit skenc (=: forlænit Skenc; formodentlig Vusk Skenc, der 1517—22 var Lænsmand paa Rugaard) en lest koren, regnendis i koren, smør og penninge, oc er gesteri icke regnett her vti. Itt. theze er then dell, som jeg (G. Bilde) haffuer forberett (=: forbedret) siden jeg fick Slottit, primo: en lest koren aff synderby for nogen jord, som jeg haffuer latt thennom i Eye (=: Eye) oc aldrig war tillforn. Itt. aff hellines $\frac{1}{2}$ lest koren. Itt. af agerness **III** orter koren. Itt. aff biørnemosse **II** ortt. koren. Itt. haffuer jeg oc

Indtagitt maref oc engh oc laditt ombigettt oc grauit (=: indgrøftet) Land (D. Mag. læser: fand) thett brugis aarligen over, som mand icke kunde tillfforen. (Altsaa begyndte allerede denne Mand at foranstalte de Inddæmninger fra Stranden, som i de senere Aarhundreder have tiltaget saa betydeligt i Fyen.)

1524 kaldes G. Bilde vor Mand, Raad og Embedsmand paa vort Slot Hagenskov (Dipl., cfr. Atl. 3, p. 500).

G. A. hedder det i N. D. Mag. 6, p. 287 atter, at Hagenskov stod for 4 Vergeleier (see 1523).

1525 skulde derimod G. Bilde af Hagenskov holde Riget 6 Slavind (= 6 Mænd i fuld Rustning til Hest), hver 60 fl værd, i det der NB. skulde holdes en saadan af hver 100 fl visse Indtægt (Schlegels Chr. 4, p. 415, N. D. Mag. 5, p. 53—54); altsaa var den visse Indtægt kun beregnet til 600 fl , og naar han altsaa svarede 800 fl i aarlig Afgift, saa beregnedes ham de 200 fl paa Grund af det halve Sagefald og halve Oldensjæld, ham af Lønet ilkom.

G. A. har uden Tvivl Bispen Jens Veldenaf havt en Strid med Lænsmanden; thi Buckerup ligger i Sollested Sogn og altsaa i Hagenskøvs Læn; og Bispen udstædede s. A. sin strænge Befaling til Offizialen i Vogherred og Præsten i Næsens, at de strax under deres Embed (altsaa Embeds-Ged eller Embedsfortabelse?) skulde opstævne Bygdemænd til at grandse, om det Tug, som Ransnævninge gjorde paa de Jønder, der fik Hug og afførde Skov af Buckerup Delme, var rettelig svoren etc. (D. S. T. p. 254—55).

1526 udstædes Vogherreds Tingsvidne paa, at Hans Læge i Nilsens og Knud Anderson, Foged paa Lemismose, kom til Hagenskov, hvor Hans Winter sad (fangen?) og havde en Side Flæsk hos sig; da de spurgte, hvor han fik den, sagde han, at han stal den fra G. Bilde, hvilket han ogsaa aabenbarlig tilstod for sine Slægt og Venner, og vilde det tilstaae, hvor Behov giordes. Dat. Mandag før Philippi og Jacobi (D. S. L. p. 255).

1527 qvitterer Kong Frederik den 1ste G. Bilde som hans Mand, Raad og Embedsmand paa Hagenskov Slot for en vis Sum Penge af den Landhielp, som han havde oppebaaret i bemældte hans Løn (Bosfs Collect.).

1528 skriver Kong Frederik den 1ste G. Bilde, sin Mand, Raad og Embedsmand paa Slottet Hagenskov til, at han inden Juul næstkommende skulde forsøe sig til hans Majestæt med de Forlæningsbreve og andre Breve, som han havde af Kongen og hans Majestæts Forfædre, fremsarne Konger i Danmark, paa Hagenskov Slot og Løn (Bosfs Collect.).

1529 fik Jens Brøde, Kongens Bønde i Haarbye, Livsbrev paa Kronens frie Bøndegaard, som hans Fader paabøede; samt at være fri for Sandemandstog, Mansnævning og for at ploie til Kronens Slot Hagenskov; samt at nyde al anden Frihed, som andre Mallbønder (formodentlig enten Thingbønder = saadanne Bønder, der vare berettigede til at møde paa Thing eller til Stævne [sef. D. S. XIV. p. 35. 467. 505. 654], eller ogsaa saadanne, der havde deres Jord tilmaalt eller tilrebet og altsaa vare udfiestede af Fælledskab med de andre) i Fyen, hvortilmod han skal age

Langgægt og gjøre anden Deel, som andre Wallbønder (Canc. Reg.).

S. N. var endnu G. Vilde Høvidsmand paa Hagenskov, men blev s. N. forflyttet som Høvidsmand til Bergenhuus; og derimod fik

S. N. Frue Sophie Gyldenstiern, Benedict von Ahlefeldts Efterleverste (som var en Søster til Christoffer Gyldenstiern, der var gift med Ane Parsberg (Nd. Mag. p. 57), og altsaa en Datter af Henrik Knudsen Gyldenstiern til Nesstrup og Jvernæs, der døde 1518 og var gift med Karen Vilde, *ibid.* p. 55) Pantebrev paa Hagenskov for 2000 lybste Mark (Canc., Reg. Nr. 3, fol. 134), hvilket blev fornyet næste Aar St. Georgs Dag (*ibid.* p. 201—3). Skiondt det nu aldeles ikke vedkommer Hagenskøvs Historie, fortiener det maaskee dog her at bemærkes, at denne Frue Gyldenstiern havde en Søster ved Navn Margrethe, som først var forlovet med Henrik Rosencrans, men maatte for dennes Søster, Mette Rosencrans (der var gift med den bekiendte Høvidsmand paa Kalløe, Erik Banner til Alsdal), paa ingen Maade faae ham, hvorfor der blev skaaret et Klæde i to imellem dem; men da Frue Mette siden døde, fik Margrethe Gyldenstiern hendes Mand Erik Banner, som døde 1554, hvorfor hun ogsaa pleiede at sige: Fru Mette vilde ikke unde mig sin Broder, og maa dog nu unde mig sin Mand. En Anecdote, der for saa vidt er os mærkværdig, som den beviser, at den Skik, som allerede forekommer i Axel Thorsens Bise (nemlig at skære et Klæde i Stykker mellem de Forlovedes Hænder, for at hæve Forlovelsen) endnu var i Brug her i Danmark i det 16de Aarhundrede.

1530 vor Frue Dag assumptionis udstæder Kong Frederik den 1ste et Brev, dateret Hagenskov (hvor han altsaa da var tilstæde), til Borgemeester og Raad i Afsens paa vor Frue Kloster *ibid.* (Canc. Reg. Nr. 3, fol. 146).

S. A. saavel som 1531 fik Løge Mattsfenn, Foged paa Hagenskøw, kongl. Dvittance for sit Regnskab (*ibid.* p. 218. 223) samt paa 31 Øren og paa 500 M $\mathcal{L}$ danske, hvilket sidste var den Afgift, som Kongen skulde have af Hagenskov for 1530 (*ibid.* p. 227. 228; cfr. 1537); hvoraf det altsaa skionnes, at da Frue Sophie Gyldenstiern kun havde Lænet i Pant for 2000 lybske eller 4000 danske Mark, og hun dog naar Renten af Lænet i hendes Afgift var fradraget, kun havde 500 Mark at betale, saa maatte hun, — hvis ellers Lænet den Tid, ligesom 1516 og følgende Aaringer, var ansat til 800 Marks Afgift, — have qvittet 300 Mark for sine Renter, og altsaa havt 7½ pCt. af sin Capital. Men nu blev bemældte, — med Hagenskov forlænde, — Frue Sophie Gyldenstiernes Datter, Ane Ahlesfeld, trelovet med Oberst Reynold von Heiderstorf, en tydsk Oberst i Christian den 2dens Tieneste, som gjorde Toget med til Sverrig 1520, hvor han var Øverste for alt Fodfolk (Sv. p. 1145, cfr. 1265), og var en mandig og duellig Stridsmand; og som en Følge deraf fik

1531 bemældte Reynold von Heiderstorf med sin Brud, Jemfrue Anne von Ahlesfeld, Benedicti Datter, Pantebreff paa Hagenskov Slot at beholde usjenløst begge deres Livstid for de 2000 M $\mathcal{L}$ lybsk, Kongen var hende skyldig (*ibid.* fol. 151 b.). Disse Trelovede traadte derpaa i Ægteskab, og endnu

S. N. samtykkes, som en Følge deraf, Reinold Hederstrup, Overste over Kongens Landeknægte, af Rigsraadet at maatte beholde Krenens Slot og Leen Hagenskov i Forlæning for tro Tjeneste (Canc. Reg. 4, fol. 47 & 431). Nye Tidender for 1527 omtaler p. 129 Reinhold Heydenstrup til Nyberggaard Ritzmester og 1629 (skal vel være 1529) Lehnemand over Hagenskov og Drum Slot; hvilket formodentlig tildeels er en Forverling med en senere R. S. til Rusballegaard, der 1624—27 var Lehnemand paa Drum og 1629 - 32 paa Eeglstrup.

S. N. fik Gste Wilde Dvittang for al Vagstade (=: Restang) af Hagenskov Slot og Leen til den Tid han antvorbode Slotsleuen fra sig (Canc. Reg. Nr. 3, fol. 153).

1531—32 blev R. v. Hederstrup under Kong Frederik den 1ste forordnet til Overste for det tydske Fodfolk paa det norske Tog med Christian den 2den; om hans Forhandlinger paa bemældte Tog see Hv. p. 1357. 1358. 1371. 1372. 1375. 1376 og 1377.

1534 blev Slottet i Grevens Feide erobret eller rettere ved Forræderie forrasket i Grev Christoffers Navn af en Bonde, ved Navn Johannes Kunde, som følgende Aar tæt ved Slottet blev steilet (Hv. p. 1428. 1417, Greveseide p. 77). Hvitfeld synes at ville giøre Hans Kundes Brode større, fordi han, som Tjener havde vovet paa sllgt; et Ord, hvorved egentlig forstaaes Bonde (især Ugedagstjener), men hvorved vel ogsaa kunde forstaaes den, der havde Tjeneste (=: Kæb og Leen) paa selve Slottet (Greves. p. 24). Eggenes Tradition tilholder, at denne Bonde eller Tjener hed Hans Kunde eller Hans Nielsen, og var fra Høle-

gaarden i Ebberup Bye, Rieerum Eogn (hvorfor han ogsaa kaldes Holemanden), eller fra Terpegaarden, der ogsaa ligger i eller ved Ebberup¹⁾; han forraabede Elottet fra en Kilde i nærværende Hauge (som nu efter Hds. k. S. Kronprindsessen kaldes Carolinekilden og ligger paa venstre Haand af den Allee, der fører op til nuværende Hovedbygning, men omtrent 300 Alen i Nordvest fra de gamle Slotsgraver), eller, rettere sagt, han lærte Beleirerne at affikere Vandet, som fra denne Kilde lededes ind til Slottet; eller, efter Andre, ved det at han lærte dem at fiende et grundt Sted og en med en Rad Stene belagt Gang, hvorpaa man over Graverne, uden at hidse Vindebroen ned, kunde hente Vand fra Kilden og hvorpaa nu Fienden ogsaa kom over Graven til Slottet.

S. A. affatte Grev Christoffer af Oldenborg saavel Heyderstorp fra Hagenkøv, som Uttenhof fra Hingavls Læn, og forlænedede igien Mogens Gyldestierne, sin Yndling, med begge; i hvilken Dvalitet Gyldestierne ogsaa

S. A. indkrævede Skat (hver Bønde 1 Sviin, hver Kirke 10, hver Præst 10 og hver Degn 3 Mark) af disse Læn. Ogsaa Gyldestierns Moder, Fru Karine Wilde, fratog han Ivernæs (nu Vedelsborg) og gav det til Sønnen (Grevf. p. 33—34. 86—91), som, vel at mærke, var en Broder til Fruen Sophie Gyldest-

---

1) Begge disse Gaarde ere formodentlig Udflyttere fra Ebberup, men Terpegaarden er den, der ligger nærmest ved Spinderhuset, nemlig lidt norden for Landeveien mellem Drefflette og Afsens, og saaledes længst fra Ebberup; hvorimod Holegaarden ligger mellem den og Ebberup og altsaa sitstnærnte Bye nærmest.

stiern, som havde havt Hagenstov i Pant, og altsaa en Morbroder til den nærværende Frue Heiderstorp paa Hagenstov, der tilligemed sin Mand var indtraadt i Moderens Panteret til samme.

1535 efter Ornebjergslaget (den 11te Juni) er formodentlig Hagenstov igien blevet indtaget af de kongelige Tropper, og maaskee har Peder Skram, som den Tid krydsede med sin Flaade i lille Belt, dertil bidraget, siden Traditionen ogsaa nævner ham som Høvidsmand paa Hagenstov; skøndt dette maaskee ogsaa kunde hidrøre fra den betydelige Rolle, han i det Hele taget i Grevens Feide spillede, og som maaskee Egnens Almue ogsaa har søgt at tilegne Slottet.

S. N. blev ved Kongens Ankomst til Egnen Forræderen Hans Lunde parteret og lagt paa 4 Steiler udenfor Slottets (Ladegaards) Port (Sv. p. 1428. 1417, Greveseide p. 77), nemlig paa det endnu deraf saa kaldte Steilebjerg, 4 à 500 Alen Nordnordost for Gaarden, og paa høire Side af Veien fra Gaarden til det saa kaldte Spinderhuus.

S. N. maa dernæst Reinholt Heiderstorp, som s. N. anførte Fodknægtene i Christian den 3dies Besleiring for Kiøbenhavn (Krag's Chr. 3, p. 100, Sv. p. 1451) atter være kommet i Besiddelse af Slottet; thi i Efteraaret udskrives en Heiderstorf for 6 Glavind og 2 Skytters Udrustning (Grevesf. p. 116), og det var alt for svær en Udskrivning til at det kunde være Phillip Heiderstorf, der blot eiede Ørelund og Søholm; desuden have vi allerede i det Foregaaende, under 1525, seet, at de 6 Glavind var Hagenstovs Rostieneste.

1536 maatte Hagenskov dernæst udgiøre 4 Mand til Udrustningen paa Norge (Canc. Reg.).

S. N. fik Claus Moldenhaffver (et blandt danske Videnskabsmand mindreværdigt Navn), som da var Slotsfriver paa Hagenskov, Giendomsbrev paa Hans Lundes Gaard i Næsen (Canc. Reg.), maaskee den under 1534 og 35 omtalte Forræder Hans Lundes Gaard; thi skøndt han ellers siges at have været fra Ebberup, kan han jo gierne have eiet en Gaard i Næsen², der maaskee endogsaa var Lønnen for hans Forræderi.

S. N. skulde G. Wilde endnu kaldes Befalingsmand paa Hagenskov (Hoff. D. Nd. 3, p. 336), men dette kan neppe være rigtigt, og maaskee er denue falske Efterretning blot foranlediget ved en lignende Dvittang, som den under 1531 anførte. Imidlertid kalder dog ogsaa Hvitsfeld endnu 1536 G. Wilde Høvidsmand paa Hagenskov, nemlig p. 1170, hvor det hedder, at 1536 lod den udvalgte Konge tilforordne Sendebud til Thrundhjem og blandt dem Hr. Gste Wilde, Høvidsmand paa Hagenskov, men Erkebispen, som holdt med Christian den 2den, lod ham fængsle paa Lutteroen, hvorfra han først næste Aar blev befriet (p. 1171); imidlertid har Hvitsfeld selv serud sagt, at G. Wilde var Høvidsmand paa Bergenhuus, og han nævnes virkelig som saadan baade 1529, 1531, 1533 og 1537, ja! at han ogsaa var det 1536 seer man af D. Mag. 6, p. 14. 16. 18. 19.

1537 fik derimod Reynold von Hedenstorff Brev, at han i de 4 næstfølgende Aar (formodentlig paa Grund af de Ddelæggelser, Lønet i Grevens Felde havde lidt) maatte være fri for de 500 *Mk* Penge,

han aarlig skulde give til Afgift af Hagenschouff Læn (Canc. Reg.).

E. N. sit bemældte Herre og hans Frue, Fru Anne v. Ansfelde, Giendomsbrev paa Gaarde og Gods i Lundagger, Dre og Seboe, hvilke Gaarde tilforn horte under Fyens Bispesæde (Canc. Reg.).

1538 kaldes Reinold v. Heiderstorp endnu vor Mand, Diener og Embizmand paa vort Slott Hagenskoff (Reg. 4, fol. 47 b); men

1544 døde bemeldte Oberst Reynholt v. Heydensstrup, som Embedsmand paa Hagenskoff, og ligger i Ålsens Kirke begravet (Marm. dan. 1, p. 232, Atl. 6, p. 675); hvorpaa hans Enke, Ane Ulfeld, Bendixdatter, giftede sig med Jens Nielsen Rotsfeld, som uden Tvivl skrev sig til Brodskov og Gflier, og 1512 havde faaet Drølef Kloster i Panteforklæning (Atl. 4, p. 687), men som nu ved dette sit Giftermaal blev Lænsmand paa Hagensk. v¹⁾; thi

1546 fik Peder Hanssen, Slogsogett paa Hagenskouff, Bress, som her epther følger: Christian etc. giøre alle wittherliggt, att thenne bressuifere Peder Hanssen haffuer nu weret her hos os mett ett os Gifselige Jens Rotsfelde, wor mandt, tienner oc Embizmand paa wortt Slott Hagenskouffs beseglett bress inhollindis, at handt haffuer undt forskreffne Peder Hanssen aldt then Jordtt paa Helgenes, som skouf-

---

1) Hoffm. er altsaa i Wiibfarelse, naar han D. N. 1, p. 21 Tab. 4 lader Herman Danielsen Friis ægte Anna v. Ansfeld, Enke af Reinhold Hedenstorp til Ryberggaard, som var en Datter af Bendix Ansfeld og Sophie Gyldenstiern; hvilket atter maa være en Forverling med den senere R. P. til Ruballegaard; cfr. 1531.

fuen er afffalden, oc gode mendtt nu nyeligen epther wor beffalling haffuer satt fore sex ertug Rug, sex ertug byg og 1 Fierd. Smør till aarlig skyldtt ther aff att giffue, — at haffue, nyde, bruge for saadanne landgillde, som forskreffuet staar; tha haffue wii aff wor synderlige gunst oc naade undtt oc tilladett oc nu mett thette wort obne breff unde oc tillade, at forskreffne Peder Hanssen maa oc schall haffue, nyde, bruge oc beholde forskreffne Jordtt paa Sellenes, som nu nyeligen er satt for landgillde, udi hans liiffs tiidt oc saa lenge handt leffuer, dog mett saadanne skiell oc vilfordt, att handt schall upbøgge en godt gaard paa forskreffne Sellenes oc sieden then holle alle tiidtt wedtt heffdt oc bygning oc aarligen till gode rede yde tiill off oc kronen paa Hagenskouff 6 ertug byg, 6 ertug rug og 1 Fierd. Smør oc ingen anden regell ther aff att giiffue oc schall handt were off oc wore epterkommere koninger udi Dannemarc huldtt oc tro oc were wor Lensmandt paa Hagenskouff, then som nu er eller her epter kommendis worder, høriige oc lydige i alle maade; oc ey huge eller huge lade udi nogen aff the skouffue, ther tiilligger ydermere endt som wor Lensmandt lader hannom udiuise tiill syn fry nottorfftig Ildbrandt, gierffel oc bygningstemmer; oc schall hand haffue godtt agtinge oc tiillfun mett att wore skouffue, som paa forskreffne Sellenes ligendis ere, ey bliffue udi noger maade forhugne. Cum inhibitione solita. Dat. Kolling Trinitatis Sondag Mar MDXLVI. (Canc. Reg. Nr. 5, fol. 290.)

1547 forhøies Jens Rodtsfelds Pant i Hagenskov med 1000 Daler (Canc. Reg.), det vil sige, at Kongen, foruden de 2000 lybske Mark, han allerede

forud skyldte ham paa Hagenstov (cfr. 1529), endnu laaner 1000 Daler paa samme Pant.

S. N. bestemmes det, hvad enhver Bønde i Baagsherreder (v: Hagenstovs Læn), som skal underholde 12 Hestfolk, har at give dem; nemlig 3 første Retter og et Fad Steg til hvert Maaltid, etc. (Canc. Reg.).

S. N. siges i en gammel Udskrift af Canc. Reg. at Nøsens henhorte til Giler Rønnovs Læn; men det maa være 1557.

1549 hedder det, at da den forhen berammede og tilfagte Herredag i Nøsens blev afflaget (hvor Hertug Frederich skulde taget Schlesvig til Læn af Kongen), saa udskrives nu en ny Herredag til samme Sted til St. Lucie Dag, hvor Byen skulde holde Kongen og hans Folk første Nat (samt for Betaling forskaffe de andre det fornødne), Jens Rotsfeld (altsaa Hagenstov) anden Nat og saa fremdeles (Canc. Tegnel.).

1550 hedder det i en gammel Udskrift af Canc. Reg. at Nøsens horte til Jørgen Brabes Læn; men det maa være urigtigt, og der skal i Stedet for 1550 læses 1650.

S. N. var endnu Jens Rotsfeld Lænsmand paa Hagenstov (Dipl.), thi da døde hans Frue paa Hagenstov og ligger i Nøsens Kirke begravet; men neppe hed hun, som Atl. 6, p. 675 siger, Frue Anna van der Veide; hvorimod Marm. Dan., p. 232 siger rigtigere Ana v. Ahlesfeld, Benedicti Datter; nemlig Heidenstorfs Enke, see 1531.

S. N. fandtes i Folge Skiftebrevet i denne Frue Anna v. Ahlesfelds Boe paa Hagenstov 3 kongelige Gieldsbreve: et paa 1000 Daler (see 1517), et andet paa 2000 Mark lybsk (see 1529) og et tredje paa

600 Mark dansk; dernæst en heel Deel andre Breve og Documenter, for største Delen Udelen vedkomende; dernæst et Skrin, hvori Frue Anna havde sine Smyckeflæder, Perler, Krandsse, Perlehuer og anden Smycke; dernæst forarbejdet Sølv, 28 Wismer, marc 3: 418 Lod; dernæst 12 Mandes thogh, dubbelt Harniske (3: Armatur, dobbelt Harnisk), 7 Heste, 4 Vognheste, 8 Sadler, 2 Suarde (3: Sværd) beslagne, 2 Dager (3: Daggertter eller Dolke) beslagne. Dernæst Fruens Klæder: en blaae Fløiels Kiortel med Blianth og en leverfarvet Fløiels Kiortel, en sort Fløiels Kiøle, en grøn Fløiels Kiøle tilskaaen til Kraven, en hvid Damastes Kiøle med Krave, en blaae Damastes Kiøle, opskaaen i Halsen; en hvid Damastes Kiøle, opskaaen i Halsen, med Fløiel paa og Guldsnorer; en leverfarvet silket Samelottes (Camelot) Kiøle, en rød silke Seteniis (3: Satin eller Atlask) Underkiøle, en rød-guul Damastes Underkiøl, en sort Damastes dito, en leverfarvet Damastes dito, en blaae Samelottes dito; en grøn Klæde Kiøle, opskaaen; item en brun Klæde Kiøle, en vid sort Fløiels Kiøle, en leverfarvet Fløiels Raabe med Hermelin, en sort Fløiels Troie med Hermelin, en liffarvet (3: kiødfarvet) Fløiels Troie soeret, en graae silke Samelottes Troie soeret, en rød Fløiels Raabe, en grøn Fløiels Krave med slaffven ladet (3: knyttet, vævet eller broderet Belægning) en sort sølvstuffed Krave, en sort Fløiels Krave med Bliant og Sølvstykke paa; et hvidt Fløiels Varet (3: Sue eller Hat) overlagt med hvid Foder, et grønt Fløiels Varet med Sølvsnorer, et leverfarvet Fløiels Varet med en hvid Fieder, et sort Fløiels Varet med sort Fieder og et blaat Fløiels Varet. Dernæst Jens Kotsfelds

Klæder ¹⁾: en sort Floiels og en sort Damastes Kior-
tel, en rød Klæde Kiøle med grønt Floiel, en sort
Klæde Kiøle med noget Lød (=: Belægning) paa; en
sort Floiels Trøie; 4 Baretter, de 3 med Sølvstykke
og Blianth paa, og en sort Floiels Hat med en graa
Fieder. Dernæst 5 Kister med Lagen, Sengenklæder
og andre Klæder, 16 store forgyldte Smier (=: Smi-
der eller Smykker) paa en blaae List (=: Strimmel)
at rede (=: pynte) Brude med, 4 Sølvstkeer, en
forgyldt Klæde med et Kors, 3 smaae Guldklæder,
12 Einfade og 11 dybe Tallerkener, 4 stobte Mæ-
singstager, et Stykke Krone (=: Lysekron) og et
halv Stob (=: Kruus), et Smørfad med Laag, 6
Bækkener, 2 Tinberdfrandsse, 1 Fyrbækken, 4 Vage-
jern, 1 Morter og Støder, 6 Spynder, 6 Bønkedy-
ner, 4 Lagen, 3 Dreiels Duge, 11 Lærredsbuge, 4
Lærredshaandklæder, 2 Dreiels dito, 4 Puder med lin-
ned Vaar, 2 flamske Klæder, 3 Skivedækkener (=:
Vordduge) et grønt, et blaat og et guult, 8 Par
Siæstelagen af Blaargarn, 3 Ryer (Ulddækkener?) 5
grove Sengenklæder og 2 Par Lagen, et Flaskehuis
med Fod, Glaster og Tallerkener, 14 Volsterdyner,
22 Siæsteddyner og Svenneddyner, 10 Volster Hoveddyner,
4 hvide Hoveddyner, 15 Ld. Fiær, 6 Ld. og 1 Fad

---

1) Af den Omstændighed, at ogsaa hans Klæder 1550 bleve registrerede og, formodentlig med Hensyn til Burderingen af den sællede Boe, taxerede, maa man desuagtet ingentunde troe, at ogsaa han var død 1550; thi han levede uden Tvivl endnu 1556 og var da gift med Ane Wille (R. D. Mag. 1, p. 246, Hoff. D. Ud. 3, p. 323, Tab. 1), der efter hans Død fik Otto Smilfen (Andreas Ottesens Søn) til Skousgaard eller Steensgaard.

Uld, 4 Ed. Vlaar, 8½ Bødme (∴ Skive, iél. biódr) skær Tælle, 4 Bødmer uskær Talg. Dernæst i Kiøffernet 4 Kiedler, 1 Dre, 1 Bradpande, 4 Bradspid, 10 Gryder og Kobberkiedler, en stor kubleet Kiedel, en Skottelgryde. 22 Køer, 2 Tyre, 9 Kalve, 30 Ungnød og 30 Giedder, 85 Faar, 17 Ungnød, 32 Drer, 6 Dg, 2 Føl, 22 Sviin og 23 Levegrise¹⁾, og endelig en Guldkjæde af ungarisk Guld, 300 ungariske Gyliden værd. (Klevenfeldts Saml. til D. Ud. Hist.) Et Document, der er os saa meget vigtigere, som man vel neppe (maaskee paa det af 1468 hos Svitts., p. 918 nær) vil finde noget, der i høiere Grad oplyser vore Forsædres Luxus i Klædedragt etc., i den saa kaldte Middelaalder, end netop dette.

S. A. maatte saaledes Jens Kotsfeld (uagtet han, som sagt, først døde efter 1556, som den sidste Mand af Slægten, og blev i Grindersølef Kirke begravet, hvor ogsaa Vaabenet blev nedlagt med ham i Graven, Aftl. 4, p. 745), ved bemeldte sin Frues Død, som den rette Panthaver, fratræde Lænet; thi allerede

1551 udgif der Kongelig Befaling, at Bønderne i Hagenskov Læn (∴ Baagherred) skulle arbejde 6 Dage paa egen Kost ved Nyborgs Befæstning (Canc. Teg.) og dette skete formodentlig i Anledning af, at den siden

1) En høist besynderlig Herregaards-Besætning, som uden Tvivl fortæller at sættes tydeligere ud fra hinanden saaledes:

22 Køer, 2 Tyre, 30 Ungnød (∴ Qvier) og 9 Kalve;

30 Giedder, 85 Faar, 17 Ungnød ∴ Lam?

32 Drer ∴ Stude paa Stald;

6 Dg og 2 Føl (foruden de ovennævnte 11 Heste i Herrens Stald);

22 Sviin og 23 Grise.

saar berømte Feldttherre Franz Broffenhuus til Brangstrup og Egeskov (hvilken sidste han 1551 opbygte), som var gift med Anna Einhuus og fra 1547 til 1558 var Høvidsmand paa Nyborg Slot (N. D. Mag. 2, p. 177—79, cfr. D. Mag. 4, p. 177, Rothes Eftermæle 1, p. 340 og Fr. Broffenhuus de Egeskov oratio funebris per Joh. Hemming 1570, 4to., Orien. B. 3, p. 376 sq.) allerede da tillige med Nyborg ogsaa havde faaet Hagenskov i Forlæning og saaledes paa sidstnævnte Sted var blevet Jens Rotfelds Successor. Imidlertid har han blot havt det et Par Aars Tid, thi allerede

1553 forlænes Giler Rønnev (til Hvidkilde og Faarevælle) vor Mand og Raad, med Kronens Slot Hagenskov, som Franz Broffenhuus, vor Mand, Tiesner og Embedsmand paa Nyborg nu sidst i Bære havde (Canc. Reg. Nr. 6, fol. 192, cfr. Utl. 3, p. 500). Denne Mand, som var gift med Anne Krabbe var allerede 1533 som Bæbner i Rigsraadet (N. D. Mag. 1, p. 230). 1536 var han blandt de danske Adelsmænd, Grev Christoffer havde ført som Fanger til Mecklenborg (Krag's Chr. 3, p. 149, 161). 1548 var han med at følge Prindsesse Sophie til Sachsen (N. D. Mag. 1, p. 365, 370). 1550 havde han havt St. Hans Kloster i Odense i Forlæning, som han f. A. aftraadte (Pont. 3, p. 305), og 1551 var han Lænsmand paa Tranekær (Utl. 3, p. 621, cfr. 6, p. 832), som han formodentlig nu ved at blive Lænsmand paa Hagenskov qvitterede.

1554 betalte Kongen ham nogle Penge, han var ham skyldig (N. D. Mag. 2, p. 178).

1558 tillægges Vispen af Odense, i Stedet for den visse Indtægt han før nød af Lænsmanden, Indkomsten af forskielligt Jordegods og deriblandt ogsaa i Baagherred (eller Hagenskov Læn) af 1 Gaard i Slangstrup og 6 i Thorup (Canc. Reg.).

1559 stod Giler Ronnov's Datter Annas (eller efter andre Karens) Bryllup med Jens Vile til Lyngsholm etc. (Hoff. D. Nd. 3, p. 323).

1559, 60, 61, 62 og 63 nævnes Giler Ronnov endnu som Lænsmand paa Hagenskov (Canc. Teg.).

1562 fik Christoffer Johansen (Lindenow, Lænsmand paa Hingstav) Ordre at lade fange 10 levende Daadyr paa Baagøe (som egentlig laae i Baagherred og altsaa i Hagenskov Læn) til Grev Anthon af Oldenborg og forsende dem med et Skib til Schlesvig, hvor Greven dem modtager (Canc. Teg.).

1563 døde Lænsmanden paa Hagenskov, Rigsraad Giler Ronnov til Hvidkilde, som Elægtens sidste Mand og tog Baabenet med sig i Graven (Atl. 3, p. 566; 6, p. 807).

1564 var Jacob eller Joachim Brokstorph Lænsmand paa Hagenskov; han skrev sig til Garz, Rosenhoff, Būrau og Manhagen, var født 1529 og havde 1553 ægtet Apollonia Ahlesfeld (Müller v. G. D. Atl. p. 121). Lænet tareredes s. A. for 200 Udbudsfrægte og Lænsmanden beordredes s. A. til i sit Læn for Kongens Regning at opkøbe 30 Stude (Canc. Teg.).

1565 var endnu J. V. Lænsmand paa Slottet, men s. A. havde hans Enke, Fru Apellone, det (Canc. Teg.); altsaa var han aldeles forskiellig fra den Jacob

Brokdorff, der 1610 blev henrettet (Hoff. D. Bd. 1, p. 74, Schlegels Chr. 4, 1, p. 471).

1566 var Josva von Dvalen Lænsmand paa Hagenkøff (Canc. Tegn.), som ligeledes s. N. blev belænet med De Kloster i Jylland (Pont. 3, p. 407, cfr. Atl. 5, p. 373).

1567 er Talen om hvad Josva von Dvalen havde oppebaaret af Dvægsfatten i Fyen (D. Mag. 4, p. 220), og at Kongen efter sidste Afregning var ham skyldig paa hans Ryttere 17,660 Daler (ibid. p. 221, cfr. N. D. Mag. 1, p. 143). Formodentlig havde han Lænet omtrent til 1570, og er rimeligviis den samme Josva v. Dvalen, som 1577 kaldes Erfgeseten to Torp (D. Mag. 4, p. 27), og 1579 fik Herningsholm af Kong Frederik den 2den (Atl. 5, p. 765). I den Tid bemældte Josva v. Dvalen var Lænsmand paa Hagenkøff maa altsaa den Landssthingsdom af

1569 formodentlig være fældet, som findes aftrykt i Altskyf. p. 140—43, og hvoraf vi erfare, at Raadmand Jørgen Bang i Alsens (naar, siges ikke, men vistnok før 1550) havde indløst en Jord, der kaldtes Grisejord paa Lundager Mark, som henlaae til Hellig Korsets Vicarie i Alsens fra Erblig og Velsbyrdig Mand Jennis Rottfeldt, Høvidsmand paa Hagenkøff, for 50 Daler, og havde samme Jord været derfra (nemlig fra Vicariat) i 40 Aar og meere, (altsaa før 1520?) baade i sal. Heyderstorps Tid (fra 1531—44), og siden i Fru Annas og Jennis Rottfeldts Tid (1544—50), og derfor havde Alsens Magistrat 1560 givet ham Brev paa denne Jord; men dette Brev blev nu 1569 dømt magtesløst, og Jorden igjen lagt tilbage til Kirken.

1572, om ikke før, maa allerede Grik Hardenberg til Matstrup, Redtoste (nu Brahesholm), Gstekbierg (nu Schelenberg), Brolykke, Skousboe og Faarevælle, en Svigersøn af den ovenomtalte, 1563 afdøde, Giler Rønnoy (N. Tid. 1726, p. 779), have været Lænsmand paa Slottet; thi s. N. udlægger Grik Hardenberg paa Sagenstov Jord i Arreskov Mark til Mariager Kloster (D. Mag. 6, p. 173, cfr. 178).

S. N. byggede og befæstede han Skousboe (Atl. 6, p. 635). Han var en Søn af Giler Hardenberg til Matstrup og Skousboe og altsaa en Broder til den skionne (Kirstine) Hardenberg, til hvem, i Følge et gammelt Sagn her i Fyen, som allerede Suhm har optaget i Historien, Kong Frederik den 2den som Prinds (da hendes Fader fra 1554—59 var hans Hofmester paa Malmøehuus) skal have fattet en sliq Tilbøielighed for, at han endogsaa vilde ægte hende, da han tiltraadte Regjeringen 1559; hvorfor han ogsaa s. N. ikke blot bærede Faderen med Ridderlaget, men endogsaa hævede ham til den høieste Grad af Værdighed, en Undersaat den Tid kunde opnaae, nemlig Rigshofmester-Embedet; men da Faderen desuagtet i Følge Sagnet, modsatte sig dette hans Ønske, paadrog han sig derved Kongens Unaade, der vedvarede fra 1562 til hans Død 1565. Conferentsraad Werlauff troer i sin Dr. Sophia af Mecklenborg, p. 15—16, at der mangle Beviser for dette Sagn; men mig synes, at Bedel i sin Ligpræken over Kong Frederik den 2den stadfæster det med saa tydelige Ord, som det er muligt; med mindre han skulde have sagt det ligesaa tydeligt, som den foregivne Anledning til hans Død; og for en ungdommelig Tilbøielighed, der maaskee aldrig

engang fortiente Navn af en Nærlighedsforstaaelse ¹⁾, tør man naturligtviis ikke vente Documenter og Diplomer efter 2 à 300 Aars Forløb; og dog var det nær efter, at ogsaa dette sidste kunde have blevet Tilfældet; thi ved Skousboes Reparation 1752 blev ved Nedbrydelsen af et dobbelt Loft fundet et Pergamentsdocument og en Mand af støbt Guld til Hest; Haandlangeren stak dem hemmelig til sig, og solgte underhaanden begge Dele til en Guldsmed i Odense, som opbrændte Brevet, for at det ikke skulde lede til Undersøgelse om Smykket, som man allerede den Tid antog for Kong Frederik den 2dens Billede, ligesom Brevet for en kongelig Skrivelse, der havde ledsaget denne Gave (min Udfigt 1, 1, 92—93). Jeg eier nu selv dette interessante Billede, der naturligtviis ikke var af Guld, men af Kobber (skiondt maaskee engang i foruds Dage forgyldt), og som derfor ogsaa tilsidst var kommen i en Kobbersmeds eller rettere Nidelferers Hænder, der imidlertid ret vel vidste og bevidnede, at det oprindelig var fra Skousboe, og ved hvem og hvorledes det tilsidst var kommet i hans Hænder. Kongen forestilles forresten paa dette Stykke til Hest og i en hilsende Stilling, og det glæder mig dobbelt at være i Besiddelse deraf, som netop bemældte Konge skal have besøgt min Fædrenegaard i Maren mellem 1579 og 96, da Axel Brahe var Gier af samme (N. T. Skr. f. Oldf. 3, 2, p. 244—45).

S. N. er der affattet en geistlig Jordebog for Baagherred 3: Hagenskov Læn ²⁾.

1) Som den, Gustav Adolph havde fattet for Ebbe Brahe; cfr. Hoff. D. Ud. 3, p. 44—51.

2) Som findes i Bispearchivet i Odense.

1575 til 1604 var Erik Hardenberg endnu Lænsmand paa Hagenskov (Atl. 6, p. 683).

1577 byggede han et Capel paa Matstrup (Atl. 4, p. 220).

1578, d. 26de Juni, pantsatte Kongen fra Col-dinghuus Hagenskov Slot og Læn for 12,936 Daler til (daværende Lænsmand) Erik Hardenberg (Schlegels Saml. 1, 1, 47).

1581 blev han allerede Rigsraad (i Følge hans Eigprædiken).

1583 byggede og befæstede Erik Hardenberg Faareveile, paa en høist udmærket Maade (Beckers Vorg. 3, p. 25 sq.).

1587 blev han først Rigsraad (i Følge Birch), men Eigprædiken, som allerede 1581 lader ham blive Rigsraad, lader ham derimod 1587 optegne sit Lænsnetløb.

1588 var ærlige og velbyrdige Erik Hardenberg til Matstrup endnu Høvidemand paa Hagenskov (Hoff. F. 5, p. 83). S. A. lod hans Frue den formeentlige Marsk Stigs Tavele i Stubbedrup Kirke forgylde (D. Mag. 3, p. 195).

1591 var endnu Erik Hardenberg Befalingsmand paa Hagenskov Slot (Atl. 3, p. 500).

1592 gjorde Erik Hardenberg paa anden Paaske-dag 2 unge Adelsmænd væragtige paa Skousboe (Nd. Mag. 1, p. 111), saa at man altsaa seer, at denne fra de gamle Riddertider nedarbejdede Høitidelighed endnu var brugelig her i Danmark mod Slutningen af det 16de Aarhundrede.

S. A. kom Erik Hardenbergs Datter Anna (der var gift med Johan Ottesen Rud af Møgelkær, som

1597 blev Lænsmand paa Drum ¹⁾, den 26de April til sine Forældre paa Hagenskov og opholdt sig der den hele Sommer; den 15de Septbr. fik hun ogsaa der en lille Søn, men blev derpaa hæftig betaget af Sygdom, saa at hun endogsaa den 15de Jan: 1593 blev maaløs, hvilket vedvarede lige til den 4de Febr., da hun i Følge en Aabenbaring fik sit Mæle igien, men dog vedblev at være daarlig, hvortil endnu slog sig den Sorg, at hendes lille Søn efter 3 Dages Sygdom døde den 17de Juni, og blev den 14de Juli i Synderbye Kirke begravet. Under denne sin Sygdom og, som hun selv kalder det, aandelige Nød, Dørvælse og Herrens Hiemsøgelse, som alt da havde været næsten et heelt Aar til Ende, nedskrev hun selv et Trosteskift til sine Forældre (som endnu findes i Ato i Karen Brahes Bibliothek i Odense, er afverlende skrevet med sort og rødt Blæk, saa at naar 3 à 4 Ls nier ere sorte, saa ere de næste 3 à 4 atter røde o. s. v. hvorhos Skriftet er forsynet med hendes malede Aaben og Valgsprog M. T. G. G. U. G., og det sorte Bind prydet med et forgyldt J. H. S. i en gylden Indfatning). Dette Skrift (hvis Meddelelse jeg har S. S. Hr. Dr. theol. Kalkars Velvillie at takke) indeholder tillige en Bøn, hun i denne sin Sygdom selv haver sammensat og benyttet, og i hvis Indledning hun blandt andet heel mærkelig beder, at Gud vilde verdes til (o: værdiges) med Tiden at lade komme for Lyset, hvad som nu var sfiult i Mørket, og trøster sig

---

¹⁾ Skjøndt Schönau i sine lærde Fruent., p. 780 sq., hvor hendes Levnet findes, tilskriver hende 2 andre Mand, nemlig Anders Bielke og Sivert Sehested.

til, at en idelig og alvorlig Bøn til Gud er vore Fienders Afmægtighed; hvoraf man altsaa, — i Forening med mangfoldige lignende Udtryk i Bønnen selv¹⁾, — ikke andet kan slutte, end at hun tilskriver sine Fienders Svig (maaſkee deres ſkiulte Konſter eller Hererie) ſine Lidelſer og ſin Sygdom. Imidlertid kom hun ſig dog omſider; ja! overlevede endogsaa hendes 1608 afdøde Mand (Rothe I, p. 356), og døde først ſelv 1612 (Schönau p. 784—85).

1597 har dernæſt en anden af Grik Hardenbergs Døtre, nemlig Mette, ſom 1588 blev gift med Rigsraad og Lænsmand paa Bøvling, Præben Gyldeſtiern (og hvis Levnet findes hos Schönau p. 794 sq.), endnu været ſtorre Anfægtelſe underkaſtet; thi i dette Aar fulgte den onde Aand hende i mere end 6 Uger, ſlog og drog hende, ſaa hendes Krop ſad i et blodigt Kiød, aabnede hendes Median- og Lunge-Aare, ſaa hendes Ormer løb fulde af Blod, og ſtaf hende i hendes Skinbeeen, ſaa de ſad i Ribler og Saar; indtil hun fik den Aabenbaring, at hun ſkulde gaac

---

1) ſ. Ex. mine Fiender have trakt deres Garn for mig og have lagt Snare for mine Fødder, ſom min Vei ſaldt frem; ſtrek mig af mine Fienders Hænder, ſom have venlig Omgængſel i Ord og Tale, men Faltſhed i Hjertet, og lad dem aldrig faae Magt eller Fremgang med mig, men lad dem i ſin Tid blive kiendt og aabenbaret, ſom ville forberve mig; og formeen dem at faae Magt over mig med deres onde Raad, Tanker og Anſlag, at de maaſte hærkiende, at de have gjort Uret, og lad dem lide her i Verden med deres Raadgivere Straf for deres Gierninger, ſom de have forſkyldt, og lad dem blive offentlig forhaanet og beſkæmmet, ſom ville mig Ondt og min Skade og Fordærvælfſe uden al Skyld og Arſag."

til Torneskammeret paa Walloe, der laae 3 Mile fra hendes Gaard, og der blev hun ham endelig efter en lang Disputats qvilt, uagtet han fulgte hende hele Veien igiennem, og gif ind i Kammeret med hende (N. D. Mag. 2, p. 320). Da nu disse to Damer have været saa haarde Ansægtelser underkastede, — der, som mig synes, af iwe interessante Bidrag til Tidsalderens Charactereskildring, — kan jeg ikke vide, om det bekiendte Crucifix ved deres Fædrengaard Skouboe, som omtales i Aftl. 3, p. 478, ikke snarere skulde hidrøre fra en af dem, end fra deres Moder, Fru Anne Kennov, hvem det i Aftl. 6, p. 636, eller dennes Søster, hvem det i Beckers Borge 3, p. 51, tilskrives.

1599 skienkede Erik Hardenberg og Fru Alsteravlen, med mere, til St. Jorgens Kirke ved Svendborg (Aftl. 6, p. 711).

1600 byggede han, formodentlig som Eskbjergs Gier, det nye Kirketaarn ved Stubbedrup Kirke (Aftl. 6, p. 573).

1602 havde han endnu, som det i Kong Christian den 4des Jordebog hedder, Hagenskov Slot i Forkøning og i Pant for 12936 Daler (cfr. 1578), vist og uvist, ad vitam og hans Arvinger efter hans Død, indtil samme Løn bliver dem et halvt Aar forud opskrevet. Den Tid rentede Slots-Jordebogen aarlig 2021 Daler; desuden havde han ogsaa en Gaard, liggendis udi Fyen i Salling Herred, Gieslef Sogn, kaldet Kieldmose, som var pantsat (hans Svigerfader) af Gier Kennov, og som renter aarlig 16 R 21 S , men hvor høit den var pantsat findes ingen Besked om Rentekammeret (Schlegels Saml. 1, 1, 46—47).

1604 døde bemældte Erik Hardenberg paa Skousboe, 75 Aar gammel, men hans Frue, Anne Ronnoy, først 1609 (N. Tid. 1726, p. 779); hendes Levnet findes hos Rothe 1, p. 347 sq., og hans i Pouel Medelbys Liigpræken 1604, 8vo.

1605 kaldes allerede Jacob Rosencrans (til Arreskov, cfr. 1610) Amtmand over Hagenskov Læn (Slanges Chr. 4, p. 220); men er dette rigtigt, da maa han blot have været det 1604—5, thi

1605, den 1ste Mai, blev den for sine store Udenlandsreiser (endog til Jerusalem) bekendte Jacob Ulfeld til Egeskov, Ulfeldsholm (eller Korbolle o: Hølfenhavn) og Urup, (hvis Levnet findes i Hoff. D. Ud. 2, p. 221 sq., og i hans Liigprædiken af H. Michelsen 1626, 4to.), som var gift med Birgitte Brokenshuus¹⁾, og fra 1602 til 1605 havde været Lænsmand paa Hingavnl (B. N. 2, p. 130, D. Mag. 3, p. 263), med Hagenskov forlænet (see 1618, cfr. Atl. 3, p. 500), altsaa ikke 1602, som Schönning L. F. p. 1484 anfører.

1606 var Jacob Ulfeld* med Kong Christian den 4de i England (Hoff. D. Ud. 2, p. 222), og s. A. den 10de Juli, blev hans navnkundige Søn, Corfitz Ulfeld, født til Verden paa Hagenskov (D. Mag. 3, p. 363, og altsaa ikke, som Hoff. urigtig beretter, 1604), og er det mærkværdigt nok, at der paa dette hans Fødested i senere Tider, ved at grave i Nærheden af uiværende Jiskælder paa den gamle Slotsbanke, af

---

¹⁾ Saavel bekendt af sin Eerdom som af sin Jaloufie, uagtet hun havde 17 Børn med sin Mand (cfr. Schönaus lærde Fruent p. 291—92).

Arbejdsofolkene skal være fundet en saa betydelig Deel af hans 1611 slagne og siden reducerede Mynter (sef. Hoff. D. Ud. 2, p. 246—47), at der undertiden kom en halv Snees Stykker frem med hvert et Spadeslag Jord; hvilke formodentlig, efter Tiden at slutte, i den svenske Krig maaskee der vare nedgravne, og saaledes endnu efter 100 Aars Forlob paa hans Fødested maatte vedligeholde Mindet om hans flette Finantsforvaltning.

1607 blev Jacob Ulfeld Rigsraad.

1608 var han Gesandt i Holland (Hoffm. 2, p. 222).

S. N. udgif der kongelig Befaling til Lænsmanden i Hagenskov Læn (altsaa J. Ulfeld), at han, som Hielp til Kiøbenhavns Befæstning, skulde paalægge hver jordeggen Bonde i Lænet en enkelt (3: slet) Daler; hver, som ikke har sin Jord fri, men er Fæster, ligesaa; Haandværksmænd med Nvl ligesaa; men dem, der ere uden Nvl, samt Tjenestebrenge og Ugedagsvænde en halv (N. D. Mag. 2, p. 182—83).

1609 blev J. Ulfeld Rigscañtler (Hoffm. 2, p. 223).

S. N. blev hans Datter Elisabeth født paa Hagenskov (D. Mag. 3, p. 363, Schönau p. 1483).

S. N. eller rettere næste Aar blev derpaa Ulfeld Høvidsmand paa Nyborg, hvor han nævnes som saadan saavel 1610—14, D. Mag. 3, p. 363—64, som 1616 Utl. 3, p. 607, og 1619—21, D. Mag. 3, p. 364; men endsskjøndt Slange p. 251 allerede kalder Jacob Rosencrans Amtmand paa Hagenskov 1609; er det dog af den under 1618 anførte Dwittering tydeligt, at Jacob Ulfeld først

1610 har qvitteret Hagenstov, i det han blev Høvidsmand paa Nyborg.

S. N. skulde nu, i Følge Resen, Niels Rosencranz være bleven Lænsmand paa Hagenstov; men det maa være den allerede under 1605 omtalte Jacob Griffen Rosencranz til Arrestov og Kiærstrup, som 1601 og 1602, ja! maaskee flere Aar (skiondt 1614, i Aftl. 3, p. 607, uden Tvivl maa være Trykfeil) havde været Lænsmand paa Nyborg, og hvem J. Ulfeld, som det synes, sammesteds afløste; thi

S. N. var Jacob Rosencranz som Lænsmand paa Hagenstov, Gesandt i Sachsen og Brandenburg (Schlegels Chr. 4, 1, p. 462), og kom derfra tilbage 1611 (ibid. p. 525, cfr. Slange p. 267. 303—4).

1612 var Jacob Rosencranz og Gsfe Brok, som det meget naivt i den sidstnævntes Antegnelser hedder, i Kiøbenhavn til Gæst hos Breyde, og kom kongl. Majestæt derind og haffde (vi?) itt godt Rus och drach ubi 3 Thimer (Ald. Mag. p. 22).

1615 havde Jacob Rosencranz endnu Hagenstov Læn (Dipl.); han var gift med Pernille Gyldenstiern og skal være død 1616 (Aftl. 3, p. 544. 601; 6, p. 727) eller 1618 (Hoff. 2, p. 77, Tab. 2); formodentlig det første, thi

1616 var Christen Knudsen Akeley til Skiennerup (nu Ulriksholm), i Følge Resen, Lænsmand paa Hagenstov; men blev 1617 Lænsmand paa St. Hans Kloster i Odense (Aftl. 3, p. 450). Da hans Frue, Regitze Sparre, 1610 var død uden at efterlade ham Børn, avlede han en Deel Børn med en ufri Dvøinde, og da disse ikke kunde arve hans Gaard, overdrog han

denne med en aarlig Pension 1632 til Kongen (*Genealogiske Saml. p. 124. 128. 132. 133—34*).

1617 blev Jørgen Steensen Brahe til Svedholm (som i den Calmarske Krig 1613 havde erobret den svenske Hoffahue, der til hans Vre er ophængt i Horne Kirke [Aftl. 3, p. 517], og som 1614 havde været forlænet med Rudgaard og 1616 med Sæbygaard) forlænet med Hagenskov Løn, som han besad i 41 Aar (Rothe 1, p. 123). Han var en mægtig og myndig Mand og kaldtes den lille Konge i Fyen (Aftl. 3, p. 498), ligesom han ogsaa eiede Lundsgaard (dog ikke det ved Kærteminde), Fjellebroe, Skousgaard, Svedholm, Østrupgaard og Brahesborg. Hans Levnet findes i Hoff. D. Bd. 3, p. 37 sq., samt hos Rothe 1, p. 112 sq., hvor ogsaa hans Portrait er stukket i Kobber, paa hvilket han forestilles med Fløiels Galot, Overskiæg og Fipskiæg, hvid overslagen Krave, Fløiels Troie med lange Skjod og opslagne Haandsmanfietter, Elefantordenskiæde paa Bryst og Sværd ved Siden, Fløiels Knæbeenklæder, Støvlemaanfietter, samt store over Knæet opslagne og besporede Stovler.

S. N. tilbode Beboerne paa Hellenæs at give Præsten i Synderbye 10 Td. Byg for at holde en Capellan, der kunde holde Gudstjeneste i det Capel, de havde ansøgt Kongen om at faae opbyggt paa deres Land (Hoff. F. 5, p. 377), ligesom Kongen ogsaa i samme Diemed tilstod ham Synderbye og Hellenæs Kongetiende (*ibid. p. 362*); til den Ende blev

1618 dette Capel eller denne Kirke opbyggt af Jørgen Brahe, som Lænsmand paa Hagenskov (Bloch 2, p. 291) eller (efter *ibid. p. 237*) 1619; dog er 1618 det rette (Rothe 1, p. 128); thi da blev den

allerede indviet af Bispen, ligesom Altertavlen ogsaa har samme Mærstal (Atl. 6, p. 662); imidlertid kan det vel være mueligt, at den først 1619 blev færdig, thi det hedder hos Bl. 1, p. 91, at Lænsmanden paa Hagenskov, Hr. Jørgen Brahe, 1618 begyndte at bygge en Kirke paa Hellenæs, fordi Indbyggerne ved høit Blande ofte hindredes fra at komme til Kirke (ja! Traditionen tilføier endogsaa, at en Præst engang skulde være druknet ved at ville besøge sine Sognemænd der paa Landet), og hos Bloch 2, p. 237, hedder det, at han først 1619 fuldendte samme.

S. N. (nemlig 1618), den 5te Mai, fik (den forrige Lænsmand) Jacob Ulfeld til Urup, vor Mand, Raad og Befalingsmand paa Nyborg, Qvittans paa Hagenskov Læn, som han havde havt fra Phillippi Jacobi 1605 til Phil. Jac. 1610 (Cane. Reg.).

1619 fuldendte Hr. Jørgen Brahe, som sagt, sin Kirkebygning paa Hellenæs (Bloch 2, p. 237), og s. N. blev ogsaa først Hr. Hans Simonsen indviet til Capellan i Synderbye (l. c. p. 291). Traditionen, som uden videre gjør denne Jørgen Brahe til en Broder af den berømte Tyge Brahe, bevidner tillige, at han var gudsfrygigere end denne sin Broder, da han byggede en Kirke paa Hellenæs, fordi Præsten var druknet ved at reise derover, medens derimod T. Brahe ikke i hele 15 Aar gik til Alters; men Historien veed ligesaa lidet af det første (nemlig Præstens Drukning) som af det sidste (nemlig den forsømte Altergang), og Jørgen Brahe var ikke en Broder, men vel en Brodersøn af den berømte Astronom.

Ved denne Tid (thi Mærstal og Udskrift mangle) udstædede Kong Christian den Ade følgende Brev til

Lænsmanden paa Hagenskov: Vor gunst thilforne, wiidt at epter som wii naadigst ehre kommende vdi forfarring, huorledis den gansche bygning paa wort Slott Hagenshouff schal werre meged forfalden och brystfeldigh, tha bede wii dig och wille, at du med forderligste leylighed lader giørre Fortingningh med en Murmester och Thømmermand, som sig wille paatage de nødтуendigste Husse der paa Slotted, som ingenlunde kann forbiegaas, mens endeligen wil giørriis fornøden at forferdige och dett met ringeste omkostning musßligt ehr och siden samme Fortingningh vdi wort Cancellii lader indschicke, saauelssom oc en rigtig Fortegnelse paa huis materialia der thil endeligen wil fornøden giørriis, saa wii siden derom widre kand lade giøre ansordningh. (Dipl.)

1623 funderer Jørgen Brahe, som Lænsmand paa Hagenskov, den Sum 200 R Specie, hvoraf en Odense Gymnasist skulde nyde Renten (Hoff. F. 5, p. 9).

1624 blev han Ritmester over et Compagnie hysse Adelsheste (Rothe 1, p. 124).

1626 henvistes Bønderne i Sollested Sogn, som ikke vilde have Formandens Capellan til Præst, fra Bispen til Lænsmanden J. Brahe, og dennes Frue? Kirstine Hardenberg aftalte derpaa Sagen med Bispen (Bloch 2, p. 318—19), hvorved maa mærkes, at Anne Gyldestiern var Jørgen Brahes og Kirsten Hardenberg Arel Brahes Frue, men Sollested laae i den førstnævntes Læn.

1627 funderer han fra Hagenskov Slot 200 flette Daler til de Fattige i Alsens (Hoffm. F. 5, p. 346).

S. A. er han Gesandt i England og Frankrig (Rothe 1, p. 124—25).

S. A. blev Præsten i Kiærte tiltalt af Lænsmanden Jørg. Brahe, fordi han havde ægtet en besøvet Dvinde (Bl. 2, p. 242).

1629 magelægger J. Brahe til Hvedholm, kongelig Befalingsmand paa Hagenskov Slot, til Anders Wille til Damsboe, 2 Gaarde i Jordløse, 2 i Trunderup, 3 i Haastrup, 2 Gaarde og 1 Huus i Strandby og Ellegaard i Haarby Sogn mod en Gaard i Horne, 1 i Svanninge, 3 i Østerby, Bondemoslegaard og 2 andre Gaarde i Millinge og 1 Gaard i Drøsbierg. Dat. Hagenskov den 21de December 1629 (Arkstift. p. 184—85).

S. A. talede Lænsmanden J. Brahe med Bispen om Vacancen i Skydebierg, hvor han vilde have Lars Jacobsen, der siden blev Bisp i Fyen, til Præst; men da denne undskyldte sig, blev Rectoren i Ålsens det (Bl. 2, p. 291); s. A. skrev Bispen til Lænsmanden om en Capellans Visittelse ibid. (l. c. p. 292).

S. A. talede Lænsmanden J. B. med Bispen om Capellanen i Røng, som var raget i Strid med sin Sognepræst, fordi han vilde gifte sig (Blodt 2, p. 252—53).

S. A. blev den nye Sognepræst i Skydebierg, efter at være examineret af Bispen og for ham at have prædikeret, ligeledes af ham for Lænsmanden J. B. præsenteret og derpaa ordineret (Bl. 2, p. 283).

1630 tilskrev Bispen Lænsmanden J. B. om en Degn i Kiærte og en Dvinde ibid., der paa egen Haand havde begravet et Barn uden Præstens Tilbedelse (Bl. 2, p. 242).

1631 bestemmer J. Brahe, at, i Stedet for Horne Degnekalds Indkomster, skulde 100 R henlægges til en Discipel i Odense Skole (Hoff. Fr. 6, p. 129).

1632 blev han, i Følge Rothe og Hoffmann, Ridder af Elephanten. (Slange siger derimod 1633.)

S. A. fik han, som Lænsmand paa Hagenskov Slot, Ordre at udbise Præsten paa Lyø 10 Læs Brænde (Hoff. F. XI. p. 261), og kaldes s. A. Amtmand over Hagenskov og Dalum Kloster (Slange p. 767); hvilket sidste jeg dog meget betvivler.

1635 kaldes han Hr. Jørgen Brahe til Hvedholm, Ridder, vor Mand, Tiener og Befalingsmand paa vort Slot Hagenskov (Canc. Reg.)

1638 begyndte han at opbygge en ny Herregaard, som han efter sit Navn kaldte Brahesborg, hvis Bygning stod paa i 19 Aar (Atl. 6, p. 682). Egentlig købte han Bisbo af Jens Machabæi Enke, afbrød den og flyttede den til et andet Sted, hvor han under Navn af Brahesborg opbygte den (et Sagn i denne Anledning hos Thiele F. S. 2, 1, 18). I Følge de paa de forskellige Fløie anbragte Inscriptioner blev Ladegaardens vestre Længde færdig 1638, den østre 1639 og den nordre, som udgjorde Laden, 1640; og det er en Mærkværdighed, at uagtet han befalede Bygningsfolkene, at de skulde bygge saa at Gaarden kunde staae til Verdens Ende (Atl. 3, p. 497—98), faldt dog den 1640 opreiste Lade igien ned 1717 (see min Gamteste Sognehist.).

1639 maatte J. Brahe, som Lænsmand, mælde for Bispen, at Capellanen i Skydeberg havde besvangret Sognepræstens Pige (Vloch 2, p. 291), hvor-

paa han kaldede en anden til Capellan i den affattedes Sted (l. c.).

1640 kjober Præsten i Nyborg paa de Fattiges Vegne ibid. til Hr. J. Brahe, Embedsmand paa Hagenstov, Turup Mølle i Vaagherred og 1 Boel i Bantinge (Hoff. F. 5, p. 481—82).

S. N., eller saa omtrent, blev til J. Brahe paa Hagenstov med andre ved Alsens liggende Jorder mageskiftet en Bondegård i Mullerød i Dreslette Sogn, som før havde henlagt til Alsens Capellanie (Hoffm. F. 5, p. 356).

S. N. blev den nye Sognepræst i Tanderup først overhørt af Bispen, derpaa sendt til Lænsmanden J. Brahe, fra hvem han kom tilbage med Kaldsbrevet, og derpaa først af Bispen blev ordineret (Bloch 2, p. 329—30).

1641 blev efter Lænsmanden J. Brahes Forlangende til Bispen, Ditlev Monrad bestiftet til Capellan i Synderbye (Bl. 2, p. 295).

S. N. sendte Lænsmanden J. Brahe Bispen Kongens Brev, at Peder Jensen skulde være Sognepræst i Skydeberg, da den forrige havde forseet sig ved Uddelingen af Alterets Sacramente (Bl. 2, p. 283—84).

1644 blev han Rigsraad (Rothe 1, p. 126. Slangen siger derimod 1645).

1645 opbygte han Hvedholms Ladegaard af Uranieborgs nedbrudte, tildeels med Inscriptioner forsynede og fra Hveen overførte Steen (Atl. 3, p. 562; 6, p. 806).

1647 kjober han Gamtofte Kirke af Kongen og lægger dens Tiende og jus patronatus til Brahesborg, imod at han deraf skulde aarlig svare 100 R

til Skolemester i Odense (Hoff. F. 5, p. 67, confr. p. 53. 339).

S. A. funderer han fra Hagenskov 500 Daler til 4 Disciple i Alsens Skole, hvoraf den ene skulde betiene Synderbye Sogn (Hoff. F. 5, p. 336—37).

S. A. var Erlig og Belact Mand Bertel Jensen Ribefoget over Hagenshouff Lehn (Hoffm. F. 5, p. 328). Han nævnes allerede som Jørgen Brahes Foged 1639 (Bl. 2, p. 294).

1648 var blandt det Kronens Gods, som skulde sælges, ogsaa 120 Td. Hartkorn af Hagenskov Læn (Canc. Reg.).

1650 gav J. Brahe en forgyldt Kalk og Disk til Gamtoste Kirke (Hoffm. F. 5, p. 322; Atl. 6, p. 659), og til Horne Kirke en fielden Coder af de 4 Evangelister, med forgyldte og illuminerede Bogstaver, hvis Bind var med Sølv beslaget og med Guldflæne besat (Atl. 3, p. 517).

1651 pantsætter Kongen en Gaard i Helevad, som laae i Hagenskov Læn, til Magistraten i Odense (Hoff. F. 6, p. 274.)

1652 havde J. Brahe den Sorg, at hans Svoger, Axel Gyldenstjerne, som i hans yngre Aar havde været 3 Aar i hans Huus, druknede paa Veltet mellem Alsens og Holsteen (Rothes Eftermæle 1, p. 179. 188).

S. A. faaer J. Brahe, som Lænsmand paa Hagenskov, Ordre at aflevere Runestenen paa Flemlose Kirkegaard (om hvilken det hedder, at Præsten Hr. Thomas Mavnesen 1598 lod den flytte ind paa Kirkegaarden fra et Algerkifte sønden for Voltoste, som endnu kaldes Runekiftet) til Professor Dr. Ole Worm

paa den nye Regiments-Kirkegaard i Kiøbenhavn (Can. Reg.). At han imidlertid ikke gjorde det, sees deraf, at den endnu 1671 henstod paa Kirkegaarden (N. Saml. 3, 2, p. 178 sq.), og dette havde til Følge, at Grev Trampe (paa Løismose) senere lod den sønderflaae og brugte den til Pæl ved Kirkeaaerne; eller rettere, efter Nyerups Mindesm. p. XXXIX—XL, lod et Par Fragmenter deraf indmure i Kirkegaardsmuren ved de 2 Laager, man fra Gaden af gaaer igiennem, naar man vil ind paa Kirkegaarden. (Et Forsøg til dens Læsning findes i N. Saml. 3, 2, 179, og et andet hos Bloch 2, p. 218.) — I Følge en Undersøgelse, jeg i dette Efteraar har ladet Maler Ringe paa Stedet selv anstille, findes rigtignok paa den venstre Side af Laagen, som man gaaer igiennem fra Byen til Kirkegaarden, en Steen indsat i Kirkegaardsmuren, hvorpaa endnu de 3 Linier af ovenmældte Runcinscription til Nød lade sig læse, forsaavidt ikke Jorden, som tildækker det nederste af Stenen, eller Laagepælen, ind imod hvilken Inscriptionen er vendt, forhindre det. Hvad der altsaa i dens nærværende Stilling lader sig læse, er saaledes, saa vidt han kunde skionne, følgende:

1ste Linie (1½ Qvarteer bred) „Estr Vuls t(otr)
 2den Linie (1 Qvarteer bred) „uns ǣasI þes (uIǣs)
 3die Linie (½ Qvarteer bred) „ok Guthi s(etí runir¹)
 Den 4de Linie, hvori der skulde staae:
 „estr Fuhir (maastec Fustur) Fadir”

1) Hvorved dog maa bemærkes, at de i Klammer indfattede Bogstaver ere tildækkede med Jord, og blot supplerede efter Worms og Jacobæi Legender; at dernæst i den anden Linie,

er derimod aldeles borte og sidder formodentlig et andet Sted i Muren. Var altsaa det Hele samlet, da skulde det formodentlig betyde: Efter Vulf's Datter satte Espes Son Stenen og Guthi satte Runer efter Foster-Fader (sin); hvorved man altsaa maa forestille sig, at Vulf's Datter var Espesens Kone, over hvem han blot opreiste Stenen, men at Guthi var deres Pleiesøn og hug Runer derpaa over dem begge.

1653 fælder Bysfogden i Alesens, Hans Andersen, den Dom, at den af Lænsmanden J. Brahes Delefoged indstævnedes Byens Borger Rasmus Lunde skal betale de 2 Ornes Bærdie, han 1650 var tilfunden at betale, med 20 flette Daler inden 15 Dage. (Dipl.)

1654 fik J. Brahe Brev, at ingen maatte passere over Alesens Færgested i denne svage Tid (=: Pest-tid) uden Kongen og de, som have Kongens Pas; hvis de ellers komme fra de Steder, hvor den grasserende smitsomme Sygdom er i Gang (Canc. Teg.)

1655 nævnes J. Brahe som Lænsmand paa Hagenskov (Gl. Saml. 2, 2, p. 163).

S. N. bestod Hagenskøvs Elots Læn, i Følge Gl. Saml. 2, 3, p. 92, af følgende:

- 113 jordegne Bønder,
- 516 Fæstebønder,
- 3 Pebersvende,
- 27 Ugedagsmænd,

---

som staaer forkeert eller paa Hovedet, er ikke allene Bogstaverne i Ordet Sun forsatte til snu, men i sati (prosetti) ligeledes forsatte til iast, hvorhos T endda staaer paa Hovedet; og i den tredie Linie staaer endelig ikke allene ka i Stedet for ok, men k er endogsaa bagvendt.

7 Møllere,

15 Haandværksmænd uden Vøl,

311 Drengte for fuld Løn,

— Inderster, og

201 Drengte for halv Løn; altsaa over 1200 arbejdsfere Mandfolk.

1656 siger N. Verntsen 1, p. 187, at Hagenskøvs Slots Løn indeholder Næsens Kjøbstad og Baagsherrede 20 Sogne, hvilke p. 219 opregnee, tilligemed Lønets 10 Herregaarde.

1657 kaldes han Erlig og velbyrdig Mand Hr. Jørgen Brahe til Hvedholm, Ridder, Danmarks Riges Raad og Kongl. Maj. Befalingsmand paa Hagenskøv Slot; og var han da endnu Gier af Engelsholm ved Beile, som han allerede 1622 havde arvet (D. Mag. 4, p. 324—25).

S. N. fuldendte han Bygningen paa Brahesborg, som havde staaet paa i 19 Aar fra 1638 (Hoff. F. 5, p. 322; Atl. 3, p. 497; 6, p. 682), hvorfor ogsaa dette Aarstal med Jernankere findes anbragt mellem 2den Etages 3 midterste Vinduer paa Hovedbygningen; ligesom hans og Fruens fulde Navn med Jernbogstaver langs hen ad Stuehuset mod Gaardsiden til mellem første og anden Etage. Forresten maa bemældte Hr. Jørgen, som det hedder, have været en spashafsig Mand; thi man fortæller, at der i hans Tid var en besynderlig Præst i Synderbye, nemlig Hr. Ditlef Monrad (1648—88), som, foruden det at han paa Prædikestolen hilste Folk ved Navn, naar de nyste, samt fra samme Sted anbefalede sin Kone som et Mønster for Menigheden etc., især var forbitret mod alle Lye og derfor steds reder med Kirkenes Bann

ved det mindste Tyverie; da nu Lænsmanden for Voiers Skyld havde ladet sætte nogle Roklover paa Veien fra Hagenskov, dem Præsten havde ladet sin Karl borttage, gav han sig, da Tillysningen herom blev ham overrakt paa Prædikestolen, ikke Tid til at gienemlæse samme, men begyndte strax at lyse Forbandelser over Tyven, indtil han ved at see i Seddelen, pludselig standsede og afbrød det hele med en besynderlig Expression (Vloch 2, p. 296), der formodentlig var ligesaa lidet passende for Manden, som for Stedet, han stod paa.

1658 blev ved Svenskekrigens Udbrud Erik Raas og Christian Urne Christoffersen beskikkede at være Krigs-Commissærer i Hagenskov Læn (Canc. Reg.).

E. A. blev J. Brahe fangen af de Svenske i Odense, dog snart igien frigiven; men ved Krigens nye Udbrud igien udført, som Fange, til Odense (Rothe 1, p. 131). Forresten vil man have lagt Mærke til, at hans private Eiendom under Krigens Løb af Fienderne blev skaanet (en Politik, man finder de Svenske i denne Periode oftere at have brugt), men derimod Lænet i en betydelig Grad medtaget; ja! Sagnet veed endogsaa at fortælle, hvorledes ikke allene Brahesborgs Gods under denne Krig blev skaanet for Plyndring og Vold, men at endogsaa enhver jordegens Bønde eller Selveier, der vilde gjøre $\frac{1}{4}$ Hovning til denne Herregaard, fik sin Port rødmalet, som var Tegnet paa, at den hørte til Brahes Gods, og som bevirkede, at de Svenske ingen Voldsomheder turde udøve imod dens Beboere; og desaaarsag skulde der endnu være mange Gaarde der paa Eggen, som gjøre $\frac{1}{4}$ Hovning, men forresten ere som fuldkomne Eiendoms-

Bønder, i det de hugge i deres Skov, o. s. v. o. s. v. I øvrigt finder man ogsaa, at Hagenskøvs Læn i denne Svenskekrig var ansat for R. T. 98½ og S. R. 1512 Ed. (i Følge en gammel samtidig Optegnelse); og ligesom man kan være vis paa, at det sidste betyder Hartkorn, saaledes maa man formode, at det første skal betyde Ros- eller Rytter-Tjeneste, hvad enten saa samme skal gaae paa Udskrivning eller paa Ind-quartering.

1659 døde Borgemeesteren i Aalsens, Bertel Jensen, som havde tient Hr. Jørgen Brahe for Ridefoged paa Hagenskov i 33 Aar (Vircherod); cfr. 1647.

1660 blev J. Brahe med 2 andre danske Adelsmænd udverlet af sit Fangenskab mod den svenske Minister Steen Brahe (Hoff. D. Bd. 1, p. 8).

E. N. blev Kongeligt Forbud paa 1 Aar udstedt mod Namb og Burdering hos Hagenskøvs Lænsbønder af Borgere og andre, hvem de kunde være Penge skyldige; da de formedelt næst forrige Krig saa yderst ere forarmede (Canc. Teg.).

E. N. laae J. Brahe alt i Hølsot, da hans Sønner kom hjem fra Kiøbenhavn og berettede ham den store Regjeringsforandring (Atl. 3, p. 498), hvilket maa have været en bitter Affedsdrik for den Mand, der for sin Magt og Myndigheds Skyld bar Navn af den lille Konge i Fyen.

1661, i Febr., døde Hr. Jørgen Brahe (hans Liggprædiken findes hos Rothe 1, p. 112 sq.) 76 Aar gammel (Atl. 6, p. 741). Han var siden 1615 gift med Anna Gyldestiern (Atl. 6, p. 659), som overlevede ham 16 Aar, i det hun først døde 1677 (Atl. 6, p. 741) og, i Følge Vircherod, i mange Aar

skal have været blind. I sine senere Dage havde J. Brahe foresat sig at stifte et Hospital ved Brahesborg, hvilket dog endnu ved hans Død ikke var færdt (Rothe 1, p. 130); dog blev et saadant kort efter ved Samtoste Kirke indrettet for 5 Fattige af Brahesborg Gods (Hoff. F. 5, p. 363).

S. A. blev ved J. Brahes Død Niels Ottesen Banner til Ringstedgaard (og efter andre til Deiberggaard¹) Lænsmand eller, som det nu efter Regieringsforandringen, da Lænene vare forandrede til Amter, kaldtes, Amtmand i Hagenskov (senere Alsens) Amt. Han eiede allerede 1655 Ringstedgaard og var da gift med Anna Cathrine Schult, Datter af Jørgen Schult til Finstrup, nu Holsteenshuus (Gl. Saml. 2, 2, p. 168), havde havt megen Sorg i sin Familie, thi hans ældste Søster Karen var rømt af Landet med Præsten i S. Næraae (Bl. 2, p. 70—71), og den anden Søster Dorthie blev besvangret og af Brodrene indmuret = indspærret eller sat i Fængsel, hvor hun døde i Bårnsnød (Geneal. B.); selv skal han først have været Lænsmand paa Abrahamstrup (nu Jægerspris), men 1660 paa Alfiær (Atl. 4, p. 260).

1663 var han allerede Scheimeraad og købte da Rødkilde (Atl. 3, p. 583), som var iblandt de Godser, den ulykkelige Kai Lykke 1661 havde forbrudt.

---

¹) Formodentlig den samme Deiberggaard, som Steen Andersen Baske 1486 eiede, men med Hensyn til hvilken jeg er i Uvisshed, om den skal søges i Skaane, hvor Adelslægten Lunow eiede en Gaard af dette Navn (Ab. Exp. 1, p. 343), eller i Deiberg Bye, Lundenæs Amt og Ribe Stift; Kiendt den vistnok er forskiellig fra den i samme Sogn endnu existerende Herregaard Deiberglund.

1664 laae endnu 5 til Hagenstov henhørende Gaarde i Synderbye og 1 Huus i Nae øde fra den svenske Krig (Sl. Matrifikl.).

1665, d. 1. Mai, indgav Geheimeraad N. Banner, i Følge Kongelig Befaling af 26. Nov. 1663, sin Tordebog over Lænet, og i Følge samme (som nu er bekiendt under Navn af den gamle Matrifikul) stod Hagenstov Læn eller Amt (s: Vaagherred) for 6053 Td. 3 Skpr. $1\frac{1}{3}$ Fdk. S. R., men Hagenstov Slot for 58 Tdr. $4\frac{1}{2}$ Skp. 2 Alb. (og dernæst Gaarden underlagt 71 Tdr. 2 Skpr., formodentlig af øde Gods i Gaardens nærmeste Omegn, samt 2 Møller for Ulsens, nemlig Kaalsmølle og Strandmøllen, som hver stod for 16 Tdr. 7 Skpr., foruden dens egen Slotsmølle, som stod for 28 Tdr. 1 Skp.). Dertil laae endvidere et Gods, bestaaende af:

25 Gaarde og Steder i

Synderbye (hvoraf 5

vare øde) med S. R. . 161 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.

3 dito i Nae og 1 øde Huus . . . . . 9 — 1 — 1 — 1 —

17 dito paa Hellenæs . . . . . 121 — $\frac{1}{2}$ — 1 — 2 —

Stovst. . . . . 3 — 6 — — — —

1 dito i Torup . . . . . 4 — 5 — — — —

3 dito i Mygind . . . . . 38 — 1 — 2 — 2 —

Stovst. . . . . — 2 — — — —

2 dito i Siorte (hvoraf

1 øde) . . . . . 9 — $3\frac{1}{2}$ — 1 — 1 —

4 dito i Gmtefær . . . . . 27 — 4 — 2 — 2 —

3 dito i Nasse . . . . . 30 — 6 — 2 — 2 —

1 dito i Berding . . . . . 7 — 7 — — — —

1 dito i Kiærby . . . . . 15 — $7\frac{1}{2}$ — — — —

1 dito i Drsbierg . . . . . 12 — — 3 — 2 —

8 Gaarde i Bierup (hvoraf af 1 var øde, samt 1 Huus)	77	Ed.	3	Skp.	=	Fdf.	=	Alb.
8 dito i Skydebjerg (hvoraf af 4, samt 2 Husc vare øde	48	—	6	—	1	—	1	—
2 dito i Marup (hvoraf 1 øde)	20	—	3	—	1	—	2	—
2 dito i Gavnbye	11	—	4	—	∞	—	∞	—
1 dito i Melleballe	2	—	1	—	1	—	1	—
3 dito i Høhle	31	—	4	—	2	—	∞	—
6 dito i Sollested	48	—	3	—	2 $\frac{1}{3}$	—	1	—
7 dito i Bufferup	73	—	3	—	3 $\frac{2}{3}$	—	1	—
Normosegaard	3	—	7	—	1	—	1	—
Skovst.	1	—	5	—	1 $\frac{1}{3}$	—	∞	—
Lysholt	3	—	5	—	1 $\frac{1}{3}$	—	∞	—
Skovst.	1	—	5	—	1 $\frac{1}{3}$	—	∞	—
Folden	4	—	1	—	1 $\frac{1}{3}$	—	∞	—
Skovst.	∞	—	6	—	2 $\frac{2}{3}$	—	∞	—
9 Gaarde i Gaarbye (hvoraf af 1 øde)	65	—	5	—	1	—	∞	—
1 dito i Alkerup	7	—	7	—	∞	—	∞	—
Rosenggaard	6	—	∞	—	∞	—	∞	—
2 Gaarde i Hoyerup	12	—	1	—	1 $\frac{1}{3}$	—	∞	—
1 dito i Glamsbjerg	7	—	4 $\frac{1}{2}$	—	∞	—	2	—
8 dito i Flemløse (hvoraf 2 øde)	46	—	7	—	1 $\frac{1}{3}$	—	∞	—
13 dito i Vølstofte	94	—	1 $\frac{1}{2}$	—	∞	—	2	—
2 dito i Høde	8	—	∞	—	∞	—	∞	—
8 dito i Dreslette	53	—	3	—	2 $\frac{2}{3}$	—	2	—
2 dito i Skaarup	12	—	7	—	2	—	2	—
5 dito i Snabe	35	—	2	—	∞	—	∞	—

12 Gaarde i Brydegaarde	61	Ed.	4	Skp.	•	Fbf.	1 $\frac{1}{3}$	Al.
2 dito i Agernæs (hvoraf								
1 øde)	18	—	•	—	•	—	•	—
1 dito i Mulerud	7	—	2	—	2 $\frac{2}{3}$	—	•	—
Simerholm	21	—	1	—	•	—	2	—
2 Gaarde i Nørregaarde .	14	—	6	—	•	—	•	—
12 dito i Søby og 1 øde								
Huus	98	—	6	—	2 $\frac{2}{3}$	—	•	—
2 dito i Thurup	11	—	1	—	3 $\frac{1}{3}$	—	2 $\frac{1}{3}$	—
4 dito i Blangstrup . . .	17	—	1	—	•	—	•	—
1 dito i Hæse	3	—	•	—	2 $\frac{1}{3}$	—	•	—
7 dito i Saltøfte (hvoraf								
4 øde)	46	—	7	—	3	—	•	—
3 dito i Melbye	17	—	7	—	•	—	•	—
1 dito paa Thorø	8	—	•	—	•	—	•	—
11 dito i Gbberup (hvoraf								
2, samt 2 Huse øde)	91	—	7	—	•	—	•	—
1 dito i Ggerup (som er								
øde)	11	—	4 $\frac{1}{2}$	—	•	—	2	—
2 dito i Volbroe	12	—	•	—	2 $\frac{2}{3}$	—	•	—
Siltøfte	6	—	1	—	2 $\frac{2}{3}$	—	•	—
Siødet	10	—	1	—	•	—	•	—
Saa at det Hele udgjorde								
for Hagenskovs Gods								
217 Ed. med H. R. ¹⁾ .	1588	—	1	—	•	—	1	—
Slottets 3 Vandmøller								
(nemlig Slotmøllen med								
28 Ed. 1 Skp., og de 2								

1) Denne af Geheimer. Banner anførte Hovedsum er imidlertid noget over 8 Ed. Partik. høiere, end det af ham selv specificerede udgjør.

Møller for Næsens med 33 Td. 6 Skp.)	61 Td. 8 Skp. = Fdk. = Alb.
Slotsladegaarden eller Hø- vedgaardens eget Ager og Eng	58 — 4 $\frac{1}{2}$ — = — 2 —
<hr/>	
1708 Td. 4 Skp. 3 Fdk. = Alb.	

1667 skienkede Kongen Hagenskov Gaard og Gods til Geheimeraad N. Banner, som hidtil havde været Amtmand i sammes Amt (cfr. Atl. 3, p. 500). Grunden til denne tilsyneladende betydelige Gave angives ikke; men formodentlig bestod den deri, at nu, da Lønene vare forvandlede til Amter, skulde Amtmanden blot, som en Slags Kongl. Amtforvalter, gjøre Regnskab for de Skatter og Afgifter, han virkelig modtog; men disse udebleve formodentlig for største Deel paa et Gods, hvoraf vi i det Foregaaende have seet, at $\frac{1}{3}$ var øde og de øvrige $\frac{2}{3}$ formodentlig, som Folge af Svenskekrigen, forarmet; altsaa greb vel Kongen her, som paa en stor Deel andre Steder, s. Gr. Dalum etc., til at skienke Godset bort imod at den nye Eier indestod for Skatternes virkelige Indbetaling. Det var altsaa halv en Naade og halv en Finantsoperation. Imidlertid ansøgte Geheimeraad Banner dog s. A. om, at han til den Kongelige Mildheds Grindring maatte opkalde Gaarden efter Giverens Navn (Atl. 3, p. 500), og derpaa fulgte som Svar

1668 (dat. Hafniæ d. 27de Jan.) Wi F 3 etc. vor Gunst tilforne wiid, at wii naadigst tilfreds er, at Du den Gaard Hagenskov i wort Land Fyen, som Dig med tilliggende Gods aff os naadigst forvndt er,

herefter maa kalde Frederichsgaffve, huilket Du saaledis paa tilhørigge Steder sielff haffuer at lade publicere och forkynde. (Smaalands Tegn. Nr. 9, Fol. 238; Fogtm. Rescr. 1, p. 207).

S. N. (dat. Hafn. d. 1ste April) atter følgende Brev til N. Banner: Wi F 3 etc. Vor Gunst tilforne wiid, at efftersom wi naadigst haffuer befallit, at Hagenskov schall herefter kaldis Fridrichsgaffve, saa wille wi naadigst at Amptit, som hidindtill haffuer werit kaldit Hagenskov Ampt, skall ogsaa herefter kaldis Næsens Ambt, huilket Du saaledis paa tilhørig Steder sielff haffuer at lade publicere och forkynde och Ambtstufven i bemældte Næsens Bye forordne (l. c. 9, fol. 243; Fogt. 1, p. 211).

S. N. kaldede Geheimeraad Banner Capellan til Eynderbye Kirke (Bloch 2, p. 298), som altsaa fulgte med i den kongelige Gave.

S. N. tilbød Geheimeraad N. Banner Kongen nogle Gaarde i Voltoste til Magelæg mod andre i Konges Hoierup (Hoff. F. 5, p. 171), og

1669 mageskiftede han bemældte Gods til Hospitalet i Odense (Hoff. F. 5, p. 177).

S. N. sendte han sine Søner udenlands med Gylldenløve (Gicésings Jubellær. 3, p. 468), der gif som Ambassadeur til England.

1670 døde Geheimeraad N. Banner, Amtmand over Næsens og Hingsavls Amter (Bloch 2, p. 298), og hans Søn Christian Banner arvede Gaarden.

1671 hedder det om Frederiksgave, at denne de Banners Herregaard ligger deilig i en Skov og er bygget af en Ræmpe, Helled Haagen, som erobrede

Hellenæs fra andre Kæmper og gav det sit Navn (N. Saml. 3, 2, 179.)

1677 havdes en Tegning af Gaarden i Resens Atlas, som Dr. W. Becker har ladet kobberstikke i sine Eft. om gamle Borge S. 3, p. 89. I Følge samme var den bygget i Kvadrat eller med 4 sammenbygte Fløie og laae paa en af Graver omgivet De, over hvilke mod Syden en Vindebroe førte; den havde egentlig ingen Taarne, men derimod flere firkantede saa kaldte Vorskprungshäusfchen, eller fra det øvrige Huus fremspringende Tilbygninger, der tjente som Taarne. Formodentlig var det de mange Vinduer paa denne Hovedbygning der gav den Navn af Løgten, som den i Devigernes Tid af Almuen kaldtes. Stalden laae separat fra Hovedbygningen, dog indenfor Graverne i Sydvest og saaledes paa venstre, naar man kom ind over Vindebroen. Derimod laae Ladegaarden ikke allene uden for Graverne, men omtrent 1000 Alen vesten eller egentlig nordvest for Slottet, hvor den endnu er beliggende; hvorimod Slotsmøllen laae i Sydøst, eller rettere øst syd øst, men tæt ved Slottet, hvilket sidste derhos paa alle Sider var omgivet af Enge, Moser og Skove. Senere og formodentlig efter Ildbranden 1741 saae man blot Murene af den vestlige og nordlige Fløi og en enkelt staaende Muur mod Østen, men aldeles intet af den sydlige Fløi. 1768 synes der endnu, i Følge Chartet, at have staaet en Muur eller en Længde Huus paa den østlige Side af Boldstedet, men 1775 bleve disse Ruiner tilhobe bortførte, Graverne tildeels fyldte og Pladsen anlagt som et Partie af Haugen til en med Træer omfattet Runding, saaledes som det sees paa Chartet af 1791,

og saaledes som det endnu tildeels er beskaffen; ligesom ogsaa nuværende Gartnerhuus til samme Tid blev opført omtrent paa samme Plads i Eyd strar inden for Graverne, hvor Staldlængden og Bogneremisen i gamle Dage havde været. Men endnu bærer Slotstomtten, alle Omverlinger til Trods, de store Skræppeblade eller den saa kaldte Pestilenzurt, der er et karakteristisk Mærke for Middelalderens Borghauser (min Borghist. p. 66—67). Hvad endelig Gaardens Gnemærker eller Indkørselen til samme er angaaende, da havde den deraf paa Grændsen af sine egne Marker to af de saa kaldte Porthuse, det ene mod Osten (eller ost syd ost) eller mod Snave og Dreslette til, nemlig det saa kaldte Koblehuus, med en Port paa Midten, og det andet mod Nord (eller nord nord vest) eller mod Synderbye til, ligeledes med en Port paa Midten, hvilket nu kaldes Spinderhuset. Man antager Conferentsraad Ryberg for at have bygget dem begge, hvilket da formodentlig blot vil sige, at han har ombygget dem; thi slige Porthuse paa Grændserne af Gnemærkerne var noget gandske almindeligt ved vore Middelalderes Borge (min Borghist. p. 55—57), og naar det derfor hedder, at sidstnævnte Huus skulde have faaet sit Navn af det, at Ryberg anlagde en Spindekole i Gbberup for Omegnens Børn, og at Spindemesteren ved samme efter Formodning skulde have boet i dette saaledes efter ham opkaldte Huus, da synes dette neppe at kunne være Anledningen til dets Navn, siden dette Huus allerede paa Chartet af 1768 ikke allene kaldes Spinnehuus, men den af Gaardens Marker, der støder op til samme, endogsaa Spinnemarken (ligesom Marken inden for lille Mølle

allerede da kaldes Stampemarken), og dette var vist nok længe før Confer. Nyberg anlagde en Spindeskole hiøset og en Stampemølle her; thi det var jo endogsaa 7 Aar før han opbygte sit eget Baaningshuus her paa Gaarden. Jeg formoder altsaa, at ligesom Kobbel endnu betyder en Indhegning eller Indfredning, saaledes har Spenna ogsaa i gamle Dage betegnet en Indfatning eller det som bespændte og omfattede Veien og Marken¹⁾. Sidstnævnte Porthuus bliver os forresten ogsaa derved mærkværdigt, at omtrent midt imellem det og det saa kaldte lille Møllebam, nordost for hiint og nordvest for dette, omtrent 100 Alen fra hver, ligger den saa kaldte gamle Slotsbank i Kantten af den Mølleraaen mod Vesten indsluttende Eng, dog nu ikke mere paa Frederiksgaves, men paa Synderbyes Grund, nemlig paa Hans Jørgensens Grund i Bierne, der er en Udflyttergaard fra Synderbye. Denne Høi er nu omgravet af den gamle Pastor Maaløe i Afsens, der havde hørt, at her paa Stedet en Guldhøst eller en Guldsprinds til Høst skulde være opbevaret; og traf han da ved disse sine i 2 Aar fortsatte Gravninger paa en hidtil usøct Muur paa 8 Alen i Kvadrat og paa 5 à 6 Alens Dybde,

---

1) Dog maaskee havde disse 2 Porthuse ogsaa deres Navn af deres forskellige Bygningsmaade; det ene f. Ex. med en rund Hvælving eller Kuppel over Porten (af Kubl, ∴ en rund Høi eller Forhøining) og det andet med en spids Kvist (af Spænd, ∴ to i en Spids sammenføiede Spær eller Bielker, hvad man ogsaa kalder en Sparre eller et Sparreværk, og som ligesaa fuldt som hiint har givet 2 af vore Udelstæter, der førte dem i deres Baaben, Navn, nemlig saavel Slægten Spænd, som Sparre; skøndt 2 saaledes sammenføiede Spær eller Bielker ogsaa undertiden kaldes et Kobbel).

hvilken i Grunden bestod af Kamp, men for oven af Muur. Høiens øverste Omfang var omtrent en Skieppe Land og dens Høide fra Engens eller Graverens Bund omtrent 6 á 8 Alen; mod Landsiden til eller i Vesten og Syden var den omgivet af Graver, men mod Aaen til eller i Øst og Nord af sumpig Eng. Af denne Høiens ubetydelige Størrelse seer man ved første Blik, at det ikke kan have været et Slot, men at det blot har været et Taarn, og da det formodentlig har ligget paa Gaardens daværende Gnemærker, hvorfra det endnu er saa yderst ubetydeligt fiernet, saa har det vist nok været et af de saa kaldte Bartaarne eller Barfrede, som beskyttede Gnemærkernes Grændse; hvilket end mere derved bekræftes, at Marken udenfor samme i gamle Dage kaldtes Bittenberg (formodentlig nuværende Spindemark) et Navn, der sandsynligviis betegner det Bierg eller den Banke, hvorpaa Gaardens Bitti eller Bartaarn var opbyggt. Men hvorvidt forresten den Tradition er paalidelig, at det skulde have været der og ikke paa Hagenskov selv at Erkebisp Erlandsen sad fangen, skal jeg ikke kunne afgjøre; blot synes det mig paafaldende, at de skulde sætte ham i et Taarn, der dog er en lille halv Fierdingvei fra selve Slottet (nemlig 1700 Alen fra nærværende og 2400 Alen fra det gamle Slot). Endskiøndt nu dette Taarn vistnok i gamle Dage har tient til at beskytte Indførselen til Slottets Gnemærker, eller været et af de i Almindelighed saa kaldte Porthuse, maae man dog ingenlunde forverle det med en anden her paa Egnen meget omtalt Porthøi; thi denne ligger paa en gandske anden Kant af Segnet, nemlig vest nord vest for Synnerbye, omtrent midt imellem den og Stranden paa

Jørgen Nielsens Grund i Synderbye og en lille halv Fierdingvei fra Byen. Her var i gamle Dage meget Spogerie af de saa kaldte Underjordiske, hvorfor den ogsaa ofte stod paa gloende Piller om Natten,¹⁾ men Kirkeklokkernes Ringning fordrev dem tilsidst aldeles. Man seer forresten af en Udhuling oven i samme, at den er udgravet eller at der i det mindste er opgravet Steen i samme; og en gammel Degn i Synderbye (som man mener, Wederkinges Formand) — hvem ligeledes Sagnet om Guldprindsen fristede, — skal virkelig for flere Aar siden (hvis Sagnet ikke bedrager) have opgravet en Deel Guld i denne Høi (hvorved man dog stedsse maa erindre, at det er ikke Alt Guld, der glimrer, og at Bønderne som oftest antage det for Guld, der i Grunden ikke er andet end Kobber eller Messing), og siden være flyttet til den midterste Messeggaard at boe, hvor han efterlod denne Gaards Gier (den nuværende Peder Pedersens Fader) betydelig R'gsdom, hvad enten saa samme hidrørte fra Guldprindsen eller ikke. Tænkeligt var det imidlertid, at Veien fra Nøsens i gamle Dage kunde have gaact Vesten og Syden om Synderbye til Frederiksgave eller det gamle Hagenstov Slot, og at Høien saaledes kunde have sit Navn deraf, at der i hine Dage havde været Port-

---

1) Oprindelsen til dette, ved saa manas Keiligheder omtalte Phænomen, maa man saaledes forklare sig, at man tænker sig en eller anden Høi, med fristaaende Træer paa sin Top; thi da vil for den frygtfomme og overtroiske Almuemand, der vandrer forbi samme i Maanestien, de af Maanen bestykte Træstammer præsenterer sig som gloende Støtter og deres sammenvorne Top eller Løvkroner, som den fra Jorden høvede Overdeel af den Høi, hvorpaa de vore.

huus for Indkørselen til sammes den Tid større og mere udstrakte Marker; thi mærkværdigt bliver os stedse det Sagn, der ledede baade Degnen og Præsten til at grave i begge disse Rattaarns Høie, som om netop der var Indgangen eller den lønlige Wei til Hagenskovs Guldprinds. Kunde det forresten i Fremtiden paa en eller anden Maade documenteres, at den Frosken Hardenberg, som jeg i det Foregaaende under 1572 har omtalt, og som skal være død omtrent ved den Tid Kong Frederik den 2den havde Bryllup, altsaa 1572, havde tilbragt sine sidste Dage hos sin Broder, Erik Hardenberg, paa Hagenskov¹⁾, da vilde jeg troe, at den Guldprinds, der nu i saa lang en Række af Aar har spøget i de Hagenskovske Skattegraveres Hierner, hverken var mere eller mindre end den Mand til Hest af støbt Guld, jeg paa det ovenansførte Sted har omtalt, og som Almuen maaskee har troet at være gienit paa Hagenskov, i Stedet for paa Skousboe, hvor den virkelig omsider blev funden.

1679 giftede Christian Banner sig med Mette von der Kuhla, Arendt von der Kuhla til Løitveds og Anna Winds Datter (Atl. 3, p. 500).

1688 eiede C. Banner endnu saavel Frederiksgave, som Synderbye Kirke (Blodh 2, p. 298), og i den nye Matrikul af s. N. (hvis Meddelelse jeg har Hr. Kammerraad og Amtsforvalter Benkons Belvillie at takke) finder man Gaardens Hørtkorn og Gods fuldstændig opgivet, saaledes som følger:

---

1) Og usandsynligt er det ikke, da netop Skousboe i disse Aaringer stod under Bygning (Atl. 6, p. 635; Becker 3, p. 50), og altsaa neppe af Familien blev beboet.

2 Gaarde og 2 Huse i Melbye med S. R.	12	Ed.	2	Skp.	3	Fdk.	116.
8 dito og 1 Huus i Salz- tøfte	50	—	1	—	3	—	—
11 dito i Gbberup	93	—	2	—	—	—	—
1 dito paa Thorøe	8	—	5	—	3	—	—
1 dito i Thurup	11	—	6	—	3	—	2
1 dito i Vlangstrup . . .	9	—	3	—	1	—	—
Skovst.	—	—	—	—	—	2	—
6 dito og 1 Huus i Dre- flette	25	—	4	—	3	—	2
6 dito i Enave	41	—	2	—	2	—	2
Skovst.	—	—	2	—	—	—	1
11 dito og 5 Huse i Bryde- gaarde	63	—	—	—	1	—	1½
Skovst.	—	—	2	—	2	—	2
1 dito i Mullerød	7	—	—	—	2	—	1
Skovst.	—	—	—	—	—	—	2
Simerholm	15	—	5	—	1	—	1
2 Gaarde paa Nvernæs .	17	—	6	—	1	—	—
6 dito i Sollested	32	—	7	—	2	—	—
Skovst.	—	—	1	—	—	—	1
7 dito i Bufferup	56	—	3	—	—	—	—
Folben	5	—	1	—	2	—	1
Skovst.	—	—	3	—	1	—	1
Lysholt	4	—	4	—	1	—	—
Skovst.	—	—	5	—	1	—	2
Rønnisgaard	5	—	2	—	3	—	2
Skovst.	—	—	6	—	—	—	—
13 Gaarde og 3 Huse i Voldtøfte	101	—	4	—	2	—	1
Skovst.	—	—	—	—	—	—	2

1 Gaard i Hoed med H. K.	4 Td.	6 Skp.	3 Fdk.	2 Alb.
2 dito i Flemlose	18	7	3	1
31 dito i Synderbye . .	166	4	3	2

Altsaa bestod den Tid Bøndergodset ifkun af 114

Gaarde med H. K. . .	752	4	2	1½
Skovst.	2	5	2	1

Møllestylden var for Raals
Molle 11 Tdr. 4 Skpr.
og for Gaardens Molle

11 Tdr. 3:	25	4	2	2
----------------------	----	---	---	---

Hovedgaardens Alg. og Eng	79	2	1	2
Skovst.	1	7	2	2

49 Huse i Synderbye med
Hartkorn under Gaardens
Hovedgaardstart . . .

12	4	2	1
----	---	---	---

I det Hele: 874 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb.

Hvoraf altsaa skønnes, at i det korte Tidsrum af 23 Aar, nemlig fra 1665 til 1688, havde Hovedgaardstarten vel tiltaget betydeligt, nemlig fra 58 Tdr. 4 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. til 93 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdkr. 3 Alb. 3: 31 Tdr. 7 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb; Møllestylden faaet 36 Tdr. 3 Skpr. Afslag, (tildeels fordi Strandmøllen, som det synes, ikke mere, som 1665, henhørte til Gaarden); men Godset derimod aftaget fra 217 Gaarde til 114 og fra 1588 Tdr. 1 Skp. 1 Alb. H. K. til 755 Tdr. 1 Skp. 2½ Alb., og var altsaa i begge Henseender omtrent til det Halve reduceret.

1690 blev der udsærdiget en geistlig Tordebog for Vaagherred eller Hagenskøvs Læn, der ligesom den af 1572 endnu forefindes i Bispearchivet, og, da Dr.

Paludan Müllers velvillige Meddelelse har sat mig i Stand dertil, vil jeg herved under Fet anføre hvad saavel i den ældre som den yngre af disse Jordebøger om Hagenskov og dens Lønsmænd maatte forekomme.

I Baagherreds geistlige Jordebog af 1572 omtales saaledes blandt **Bona mensalia** for Synderbye Sogn et Stykke Jord ved Borgaleynd eller Borgaleynd, som kaldes Degnetofsten, hvori kan saaes 3 Ekpr. Byg (og som mueligviis kunde have sit Navn af Hagenskoves gamle Vorgeled). Desuden havde Præsten i Synderbye en Humlehauge, som var indhegnet af Gadeland, og stod et lidet Huus paa en Part af samme Jord, hvilket velbyrdige Josva von Dvalen (Lønsmænd paa Hagenskov fra 1566 til 1570) tilstædede at det blev afbrudt, og skal altid bruges til Synderby Præstegaard; thi at (=: efterføm) fornævnte Lønsmænd blev derfor fornøiet. Blandt Sandager Sogns Breve nævnes et Pergamentsbrev af 1571 om et Magelæg paa et Stykke Jord og noget Ellefkov, som Povet Bang, Vorgemester i Alsens, magelagde mellem Tagemosegaard i Stuberup og Sandager Præstegaard med Lønsmændens (Josva v. Dvalens eller Grif Hardenbergs?) Delefogeds Samtykke. Blandt Brevene paa Alsens Sogns Præstegaard nævnes et Stokkenævnd paa Papir, udgivet af 1537, lydende paa, at en Slotsfoged paa Hagenskov fik Vorgemesters og Raads, som da vare, deres Lod og Part, som de da havde paa Byens Regne i den Gaard, som kaldes sal. Hr. Anders Officialis (= Provsten i Alsens Anders Olsens) Gaard til ærlig og velbyrdig Reynolt van Hedenstorp, Lehnsmænd til forn^e Hagenskov (fra 1531 til 44), og samme Gaard er siden undt af forn^e

Reinolt til Mester Thomas (see infra!) og siden af (o: fra) ham kjøbt til Næsens Præstegaard. Item et sal. Kong Christians Pergamentsbrev, udgivet 1538, lydende: at Kgl. Majestæt haver undt og givet Mester Thomas Hegle, Borger og Bartskeer i Næsens, og hans Arvinger, sin Naades og Kronens Part i den Gaard, som var forbrudt (i Grevens Feide?) og som kaldes sal. Hr. Anders Officialis Gaard, og er nu Næsens Præstegaard. Og endelig et Pergamentskiøde, udgivet 1544, lydende: at Mester Thomas Hegle, skjødede og afhændede fra sig og sine Arvinger til Næsens Kirke og hendes Børge evindelig en Gaard, som sal. Reinolt von Heidensdorp paa Hagenskov undte hannem, som kaldes sal. Hr. Anders Officialis Gaard, til at være en evig Præstegaard til fornævnte Næsens Præst, hvilken han nu ibeer i Længden fra Gaden og til Dammet, og i Bredden, som han nu befattet er.

Hvad dernæst den geistlige Jordebog for Baagherred af 1690 er angaaende, da indberetter blandt andet Degnen i Ørsted, at der tilforu har været et Degnebolig foruden Jord, Eng og Skov, som af Arilds Tid haver skyldet til Lænsmanden (paa Hagenskov) 1 $\frac{1}{2}$ og til Degnen 2 $\frac{1}{2}$, men hvilket nu til sal. Niels Banner, forrige Lænsmand, af S. Kgl. Maj. høilovl. Ihukommelse, tilligemed Frederiksgaves Gods er skjødet og nyder saaledes Herligheden, hvorfor jeg (Degnen Johan Poulsen) uværdig haver stædet og fæstet den øde og afbrudte Kirkelades Sted, og paa egen Bekostning bygget mig 5 Fag Huus til Skjul over mig, min fattige Hustrue og Børn; hvilken Kirkelade nu tilhører Hr. Erik Stensen, Cancellieraad og Amtmand over Næsens og Hingsavs Amt. Præsten i Eyn-

derbye og Høllnis indberetter fremdeles, at han finder nogle Gaarde at være afbrudte og ødelagte i Synderbye Sogn af Svensken, som siden bleve lagte under Hagenfjovs, nu Frederiksgaves, Ladegaard; for hvilken underlagte Jord dog. Stedets Patron, Velb. Hr. Niels Vanner, fornoiede hans Formand, og han selv ogsaa oppebærer af Stedets nærværende Patron, Velb. Christian Vanner, sin Fornøielse. Degnen i Synderbye indberetter, at han uværdig har været den første (?) Substitut i Synderbye og blev kaldet af ærl. og velb. Mand Christian Vanner til Frederiksgave 1676. Treslette Sognepræst indberetter, at Præstegaarden er ufrie formedelst 10 slette Daler Giesteriepenge, som aarligen gives til Frederiksgave. Derimod nyder Sognepræsten Afgift af en Herregaard kaldet Fleenstøfte, som udi Hr. Simons Tid (1598—1606) begyndte at bygges og i nærværende Præsts Formand, sal. Hr. Jens Povellens, Tid (1610—71) blev tiende-fri til Præsten, dog med saadant Vilkaar, at Sognepræsten skulde til hver Høitid nyde i Offerpenge: 3 slette Daler og et Træ til Ildbrand aarligen. De 3 slette Daler til hver Høitid offres, men det gode Træ har været savnet i mange Aar. For et Land, kaldet Avernæs, som er lagt til Frederiksgave, nyder Præsten forresten sin Fornøielighed. Endvidere indberetter Sognepræsten for Sylversted og Vedtøfte, at Aar 1591 haver ærl. og velb. Erik Hardenberg til Vedtøftegaard (senere Brahesholm, bygget af 2 Vondergaarde i Vedtøfte Sogn), fgl. Befalingsmand over Hagenfjov Læn, ladet afbryde en Gaard, kaldet Brunsvig, og indtaget og underlagt Hovedgaarden (Vedtøfte) en Mark kaldet Boedismark, og derimod lovet aarligen til

Præsten et A Byg, hvilket de gamle Præster stedsse have bekommet, men den nærværende aldeles intet. Blandt Adkomstbrevene paa Afsens Capellans Indkomster anføres endelig sal. Jørgen Brahes Mageskiftebrev paa de Gaarde i Aborre og Mulrød i Threslette Sogn; actum Hagenskov Slot, dog uden Aar og Dags Ansørsel (cfr. 1640).

1693 døde ovennævnte G. Vanner; men hans Enkefrue, Mette von der Kuhla, overlevede ham i flere Aar.

1699 blev hendes Datter, Anna Catharina Vanner, gift med Grev Hanibal Wedel til Wedelsborg; og dette Aarstal tilligemed Fru Mette v. d. Kuhlas Navn findes endnu paa en Sølvstue, som Degneenken Mad. Petersen i Enave eier, og som hun har arvet efter sin Mormoder, der tiende ommeldte Frue. Vannerne (saavel Fader, som Søn, dog saavidt skønnes kan, især den sidste) have forresten ikke efterladt sig noget godt Eftermæle blandt Omegnens Bønder; de beskyldes saaledes for paa en egenmægtig og uretfærdig Maade at have tilvendt sig en Deel af Naboebøndernes Jorder, især mod Synderbye til, og naar det da kom til Sag derom, gif deres Foged ud paa Jorden og gjorde Fed paa, at det var Frederiksgave Jord han stod paa, idet han brugte den Gantel, at tage Jord fra Gaarden i sine Stue; et Sagn, der formodentlig ikke vil sige andet, end at de engang have vundet en Proces om noget Jord, hvor Omegnens Bønder ikke have kunnet fatte Grunden til at de gif af med Seieren og derfor have anvendt paa dem et Eventyr, der fortælles ved flere lignende Leiligheder. Desuden vare de strenge og paapasselige Herrer og

derfor hedder det ogsaa om dem, at de ikke vare gode mod deres Undergionne, hvorfor de ogsaa efter Døden ikke blot selv sagdes at gaae igien, ved Nattetid komme fiørende i deres Kæret og i Gaarden etc., men ogsaa deres afdøde Folk vare i Bevægelse om Natten i Meieriet, kastede med Botter og Spande, tumlede blandt Creaturene i Køestalden o. s. v. Imidlertid have disse Almuens Sagn om Siengangerie og Spogerie efter Døden ikke altid nogen ond Betydning, thi end, ogsaa affect fra det gamle Ordsprog:

Die schlechtesten Früchte sind es nicht,

Woran die Wespen nagen;

vil det i Grunden ikke sige andet, end at de i den Grad vare nærsomme, vindskibelige og virksomme i Livet, at Almuen ikke engang kunde troe, at denne Virksomhed paa eengang kunde ophøre med Døden, men at de endnu en Stund maatte vedblive at færdes med det, der i Livet havde udgjort deres kæreste Beskæftigelse og ivrigste Syssel; og naar Sagnet endnu gaaer et Skridt videre og endogsaa paastaar, at den sidste Banners Frue, Mette von den Kuhla, — som virkelig var af god gammel Adel, — kun var en simpel Bondedøge fra Stubberup eller Thurup, der tjente for Malkepige paa Gaarden og som Banner blev forelsket i og ægtede, hvorfor hun ogsaa bestandig havde sin Malkebøtte, Malkestol og Træskoe staaende paa sit Nathord til Minde om sin forrige Stand, saa bestaar det Hele, — naar man sammenholder det med det foromtalte Spogerie i Meierie og Køestald, — formodentlig blot deri, at hun har taget sig ivrig af Meieriet og det maaskee i den Grad, at det i Bondens Dine kunde synes bedre at anstaae en Bondedøge end

en adelig Dame. Hvorom alting er, saa folgte bemeldte Frue eller Mette von der Kuhla Gaarden to Aar før sin Død (1709) til General Drevitz ¹⁾ og ligger selv i Dalum Kirke begravet.

.. 1707 købte saaledes General og Ridder af Elephanten Franz Jochum v. Drevitz til Hindégavl, (den han allerede den Gang eiede), Frederiksgave (Hoff. 6, p. 332).

1712 anførte han d. 20 Dec, som Generallieutenant, det danske Cavallerie i det ulykkelige Slag ved Gadebusk (Atl. 1, p. 323).

1715 commanderede han som General de danske Tropper i den ærefulde Bataille ved Ströcksau (Atl. 1, p. 328).

1717 stiftede han ved en Gave af 1000 Rdl. et Hospital i Synderbye (Hoff. F. 5, p. 358). Af s. N. findes endnu en Jordebog i Gaardens Archiv, i Følge hvilken Frederiksgave den Tid havde Gods saavel i Sandager, Hierup og Stubberup, som i Svorup (Sovrup?) Haare og Gmtefær; hvilket nu ikke er Tilfældet mere. Ogsaa Kaals Mølle ved Alsens horte den Tid under Godsset. Det meste af det i bemeldte Byer beliggende Gods skal endnu have hørt under Frederiksgave, da Conferentsraad Ryberg blev Gier, men

---

1) Uagtet der af de 15 Børn, hun havde med sin Mand, endnu levede tvende Sønner, nemlig Erik Banner, der 1709 blev gift med Ana Wind v. d. Kuhla fra Køgeved, og saldt for Helsingborg 1710, som Capitain ved Garden til Fods, og Niels Banner, der var Capitain i Sø=Etaten, og døde som sidste Mand af Slægten; og hvoraf i det mindste den førstnævnte den Tid maa have været myndig, siden han var født 1682.

ham var det, som, formodentlig paa Grund af dets Fraliggenhed, folgte det tilligemed Kaals Mølle ved Næsens. (En Meddelelse, jeg har den Kongl. Forvalter Hr. Tornøes Bevillie at takke.)

1719 døde Deviz som Geheime-Conferents-raad ¹⁾, Generallieutenant, Gouverneur og Ridder af Elephanten, 53 Aar gammel, og blev i Synderbye Kirke i en Marmorkiste begravet (Atl. 6, p. 658); men skøndt han efterlod sin Frue, Margrethe von Levehau, der først døde 1714, som Enke, (Atl. 3, p. 500) havde han dog testamenteret sine Gaarde til sin Broder, Oberst Joachim Diderich v. Deviz (Hoff. F. 5, p. 326; 6, p. 332; Atl. 3, p. 500, hvilken sidste urigtigen kalder ham Oberstlieutenant Ditlev v. Deviz). Om den saaledes afdøde General Deviz veed Almuen endnu en heel Deel Sagn at fortælle, hvoraf vel en Deel kan være sandt, men endeel ogsaa falsk eller idetmindste overdrevet. Han skal saaledes i Følge Sagnet fra simpel Rytter være avanceret til General ²⁾ og have tjent Dr. Anna i England (altsaa som Officeer ved de danske Hielpetropper); ligeledes skal han paa et Tog i Italien (altsaa ligeledes som Officeer ved vore Hielpetropper) have erobret de prægtige Marmorkister, hvori saavel han som hans Frue i Synder-

1) Og dog findes han ikke i Birchs Bog om Geheimeraadere og Geheime-Conferentsraader fra 1700 til 1771. 410.

2) Maa ske en Forverling med den 1761 afdøde Generallieutenant Herman Frederik Beenfeld til Kammehaug, der virkelig, ligesom hans 1750 afdøde Farbroder, Generallieutenant Poul Beenfeld, i Følge Slægtbøgerne, stulde have tjent sig op fra simple Ryttere, paa Grund af deres ved de danske Hielpetropper i fremmed Tjeneste udviste Tappehed.

bye Kirke ere begravne. Efter Hiemkomsten havde han Greceerplads for sine Soldater i den endnu saakaldte Soldaterhauge, som ligger Syd for Hagenskovs Slotssbanke. Han var en stor Jagtsker og der herskede stor Pragt ved hans Jagttog, saa at alle ilede ud for at see det, naar han drog forbi; og naar han spiste til Middag, maatte alle hans Jøgere blæse paa deres Horn, hvorved deres Jagthunde ikke sielden istemte. Han havde ogsaa udleveret endeel Sølv til en Guldsmed, hvorfra der skulde have været støbt Sølvknapper til hans Venders (skal vel hedde Dienestefolks) Klæder, og hvori der skulde have staaet et **D**, men han døde for de bleve færdige, og endelig skal han (paa Liigkisterne nær, det usandsynligste af det Hele) have eiet et Glasværk i Norge, og man skal endnu paa Omegnen have endeel Flasker og Glas med et **D** paa, som have tilhørt denne Herre. Men han kan jo gierne have havt slige Flasker og Glas uden derfor at eie Glasværk i Norge, og han kan jo gierne have faaet Marmorkister fra Italien, uden derfor at have erobret dem.

1723 døde Generalens Broder, Oberst Joachim Diderich v. Devis, som skrev sig Arveherre til Frederichsgave, Hisingavl, Leutmark og Schonhagen (Hoff. F. 5, p. 326), 51 Aar gammel, og blev i Synderbye Kirke i en Sandsteenskiste begravet (Atl. 6 p. 658, cfr. 684). Han var, som Liigkistens Inscription udviser, gift med Ida Clarella Reventlou (og det maa altsaa have været en gandske anden Oberst Devis, der var gift med Magdalene Sibille Urne, en Datter af den 1661 afdøde Sivard Urne til Raarup. Hoff.

3, p. 271 Tab.) Oberst Dewitz efterlod sig en Søn, Franz Joachim, som arvede Gaarden.

1727 købte Generalens Enke, Frue Margrethe v. Leveyau, Lundsgaard og Tærshauge, (Atl. 6, p. 632) og da der saaledes hengik 8 Aar efter hendes Mandes Død, og hendes Svogers Tiltrædelse af Frederiksgave, forinden hun selv købte sig nogen Gaard, kan jeg ikke vide, om det ikke skulde være hende, hvorefter der fortælles, at Terpegaarden ved Ebberup, som allerede er omtalt 1534, skal have været en stor Gaard, hvormed flere betydelige Friheder var tillagt i Anledning af at den havde været beboet af en Frue fra Frederiksgave og at der skulde hvile en Forbandelse paa dem, der berøvede Gaarden disse. Saa meget er under alle Tilfælde vist, at General Dewitz først 1711 tilkøbte sig denne Gaard af Kongen og at den før den Tid ikke tilhørte Frederiksgave.

1730 kaldede Frederich Reventlau, formodentlig som Oberstens Enkes Broder og hans Søns Formyndere, en Præst til den under Frederiksgave helliggende Synderbye Kirke, (Bloch 2, p. 302) hvoraf jeg altsaa slutter, at Oberstens Søn, Franz Joachim v. Dewitz, maa have været meget ung, da hans Fader døde, 1723, siden han endnu, som det synes, 1730 ikke var myndig.

1738 kaldede derimod Franz Joachim v. Dewitz til Frederiksgave, Hingavl etc., som Ritmester, en Præst til Hellenæs, (Bloch 2, p. 238) som s. N. var blevet oprettet til et Sognefald, da det før den Tid blot havde været et Capellanie til Synderbye.

S. N. udstædte han Fundats for det af hans Farbroder 1717 stiftede Hospital for 8 Fattiglemmer

i Synderbye, hvilken Fundats 1739 blev confirmeret, og da var Capitalen opløbet til 2213 Rdl.

1739 opbygte han, ligeledes som Ritmester, det af hans Farbroder stiftede Hospital i Synderbye (Hoff. F. 5, p. 358; 6, p. 332).

S. N. kaldes han allerede Major ved Cavalleriet og kaldede en Præst til Synderbye (Bloch 2, p. 305).

1740 lod Major Devis Kirkeetaarnet bygge paa Høllnæs (Atl. 6, p. 662) af brændte Steen, dog ikke høiere end Kirken, og uden Spiir; thi tilforn bestod det blot af Fjælle (Præsteind. 1755).

1741 brændte Frederiksgaves Borgegaard eller dens gamle Slotsbygning af (Atl. 6, p. 681; hvorfor ogsaa Atl. 3, p. 501, beretter, at dens Bygninger i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede bleve ødelagte ved Ildbrand). Om denne Ildbrand fortælles der paa Egnen, at Majoren kom kørende fra Odense af om Natten og saae det brænde paa Veien; men hans Frue havde nær indebrændt, hvis ikke Morten Møller, i store Mølle, havde revet hende ud af Sengen. En Nige fastede ved denne Leilighed en Deel Sølvtoi ned i en Brønd, men Brønden fyldtes af de nedfaldende Mure, og ingen veed hvor den har været; imidlertid skal der siden være fundet smaae Guld- og Sølvstumper i Grunden eller i Gruset, og engang af en Arbeidsmands Kone en Guldkjæde, saa stor, at den kunde gaae om et Haandled, og derhos sammensat af Ringe, hvis Ender ikke vare loddede, men kun sammenboiede mod hinanden. Conferentsraad Nyberg gav hende efter Sigende 15 R for den, og estergav hende tillige hendes Ugedage for Livstid.

Majoren byggede sig nu en simpel Bindingsværks Boelig tæt østen for Ladegaarden, dog paa den modsatte Side af Veien, omtrent der hvor Forpagtersboeligen (der maaskee endnu udgør den nordøstlige Ende af samme) er beliggende, og findes samme Bygnings Grundtegnning paa Chartet af 1768, hvor den synes at bestaae af 2 i Flugt med hinanden fremløbende Fløie; men denne Bygning (eller i det mindste den sydvestlige Ende af samme) er senere (nemlig efter 1775) blevet afbrudt og udflyttet paa den søndre Side af Haugen, hvor den udgør nuværende Skovriderboelig.

1744 døde Majorens Farbroders Enke, Margrethe v. Levegau til Lundsgaard og Jærshauge, 71 Aar gammel, og blev i en Marmorfiste ved Siden af hendes Mand, General Dewitz, i Synderby Kirke begravet (Atl. 6, p. 658).

1746 blev Synderby Kirke forsynet med en Udbygning, hveri de Dewitzers Begravelse (Atl. 6, p. 658), eller med andre Ord, Major Dewitz lod da et Grav-Capel for sin Familie der ved Kirken indrette.

1755 eiede Majoren ikke Hingavl mere, men vel Frederiksgave, thi i Præsteindberetningerne af d. A. hedder det, at der findes ingen complete hedenske Begravelser eller Altre mere i Sognet, saasom Major Dewitz, som nu eier Frederiksgave, har ladet Stenene fløve og til Nytte hense (cfr. Atl. 6, p. 659); men naar det derhos hedder, at bemældte Gaard endnu den Tid ikke var opbyggt igien, da maa dette formodentlig forstaaes om det gamle afbrændte Stuehuus eller den egentlige Slotsbygning, thi det er høist usandsynligt, at Majoren skulde have hensiddet uden Stuehuus fra

1741 til 1755, hvorfor jeg ogsaa i det Foregaaende har antaget, at han strax lod et Interims-Stuehuus ved Ladegaarden opføre; hvilket ogsaa synes at følge af det Sagn man har om Fruen paa Løysmose (Comtesse Trampe), at hun nemlig strax efter Ildbranden 1741 tilbød ham og Familie Voepæl hos sig indtil videre, men at han svarede, „at de endnu ikke behøvede „at ligge til Huse hos andre;“ hvilket altsaa forudsætter, at han strax gav sig i Færd med at opbygge et Baaningshuus for sig og Familie ved Gaarden.

1760 omtales Gaarden i Hoff. F. 6, p. 332; men

1764 folgte Major Demis bemældte Gaard til Cancellieraad Friederich Otto i Eckernförde for 170,000 R ; hvorpaa han tilligemed sin Frue, der skal have været en Rumohr, uden Tvivl drog til Leutmark i Districtet Schwansen, som var hans Fædrenegaard. Forresten er det tvivlsomt, om Cancellieraad Otto, der døde 1766 (Utl. 3, p. 500), negensinde selv beboede Frederiksgave, eller om han strax overlod den til sin Svigersøn, Agent Niels Ryberg, for hvis Penge, eller som hvis Commissionær, man endogfsaa antager at han købte den; hvorimod Rybergs Biographie p. 32, først lader ham købe den 1765, og Utl. 6, p. 684, først lader ham faae den med sin Kone efter Svigerfaderens Død 1766. De mange Traditioner om denne nye Eier, Hofagent N. Ryberg, der endnu hersker blandt Egnens Almue, (s. Er. at han var en jydsk Bondesøn, der først kom til at tiene en Grosserer i Kiøbenhavn for simpel Karl, hvorfor ogsaa endnu i hans høieste Belmagt de simple Jydetræskoe, hvormed han var ankommen til Kiøbenhavn, opbevaredes af

ham som hellige Reliquier; men at han siden blev denne Grosserer's Fuldmægtig, og fik, som saadan, det høist beshynderlige Grinde, at frie for sin Herre til Jomfrue Margaretha Dorothea Otto, men at han ægtede hende selv og fik store Rigdomme med hende; vandt Aaret efter 80,000 Rdl. i Lotteriet, hvorved hans Handel i den Grad kom til at florere, at han havde 11 Skibe i Søen, Færverne i Forpagtning etc.), lade sig, som i Almindelighed alle yngre Traditioner, kun under store Indskrænkninger med den virkelige Historie forene; imidlertid er det en Sandhed, at han 1725 var født af Vondesforældre i Ryberg Bye paa Sallingland i Jylland (Biographie p. 3), men derismed lærte han allerede Handelen hos sin Morbroder, Kiøbmand Møller i Aalborg, kom derpaa 1750 til Kiøbenhavn, hvor han etablerede en lille Commissionshandel, blev 1753 Grosserer, kom 1756 i Compagnie med det rige Thygesenske Handelshuus (ibid. p. 4), blev 1758 Hofagent (p. 39), 1759 Bestyrer af den islandiske Handel for Kongelig Regning (p. 5), 1763 en af Hovedparticipanterne i det islandsk-grønlandiske og finmarkiske Handels-Compagnie (p. 5, 7), giftede sig, som sagt, 1764 (p. 39) og kiøbte 1765 Frederiksgave (p. 32).

1766 herskede der en svær Dvægsyge paa Godset, i hvilken der, i Følge en paa Godset opbevaret Liste, alene paa Godset døde

af 297 Køer, 124 Oxier (Starcken) og 80 Kalve,
de 224 — 111 — — — - 67 —

saar at altsaa

blot $\frac{1}{5}$ eller 73 Køer, 13 Oxier og 13 Kalve.

gif Sygen igiennem. (En sørgelig Velkomst for den nys tiltraadte Gier!) Turde vi nu endvidere være overbeviste om, at denne Dvæghyge var, — hvad som dog er at formode, — almindelig over det hele Gods, (som jeg troer den endogsaa var over det hele Land), da vilde denne Liste, hvis Meddelelse jeg, tilligemed flere interessante Notitser, har den Kongelige Forvalter paa Godsset, Hr. Tornøes Velvillie at takke, endnu i en anden Henseende være os vigtig, idet enhver enkelt Gaards Tab paa Godsset er specificeret paa samme, og man altsaa deraf vilde kunne slutte, at Frederiksgave til den Tid kun eiede 14 Gaarde og 2 Huse med Jord i Synderbye, 6 Gd. i Søllested, 10 Gd. i Bokerup, 2 Gd. i Hestholm, Simerholm, 1 Gd. i Skaarup, 4 Gd. i Haarbye og 14 Gd. i Voltoste; altsaa i det Hele taget kun 52 Gaarde, hvorimod det 1688 eiede 114 Gaarde og atter 1806 havde bragt dette, saaledes 1766 saa dybt reducerede, Antal op til 72 hoveeriegjørende Bøndergaarde. Aldeles sikker er denne Beregning ingenlunde, men er dog i alle Tilfælde bedre end aldeles ingen.

S. A. blev Hofagent Rybergs Frue, Margarethe Dorothea Otte, Moder til en Søn, som døde 3 Aar gammel (Biogr. p. 39).

1767 blev hans Frue atter Moder til en Søn, Johan Christian, som overlevede Faderen og arvede Gaarden (B. p. 39), men hvis Fødsel kostede Moderen Livet.

S. A. kaldede Hofagent Ryberg en Præst til Hellenæs (Bloch 2, p. 239).

S. A. hedder det i Atl. 3, p. 500—501, at Frederiksgave er en af de importanteste og største Gaarde

i Tjen og har Hoveds

gaardstærk . . . . . 98 Td. 7 Skp. 1 Fdk. = 216.

Molleskylde . . . . . 14 — — — — —

Skovskylde . . . . . 1 — 7 — — 2 —

men de gamle (Hovedgaardens) Bygninger ere ved Ildbrand odelagte, og den nærværende (af Major Dewitz opførte) ikkun af Bindingsværk.

1768 lod Agenten et Chart optage over Gaardens Jorder.

1770 blev han Statsraad (B. p. 39).

1771 blev han Deputeret i Commercedeputationen (B. p. 8) og Meddirecteur ved den almindelige Pleieanstalt (p. 13).

1772 Directeur ved asiatisk Compagnie (p. 9).

1774 købte han Debierggaard i Kiøng Cogn ved Vordingborg (p. 28).

S. N. hedder det i Atl. 6, p. 684, at Statsraad og Agent Nyberg eier Frederiksgave. Borgegaarden (= den gamle Slotsbygning) er endnu ikke opbyggt, Graverne tilgroede, men Skoven vidtløftig, Bønderne i god Stand og ved Gaarden en skøn Vandmølle; ogsaa hedder det p. 659, at der i Nærheden er en Kilde (cfr. 1534), hvis Vand ledes til Gaarden ved Rønder.

1775 byggede Statsraad Nyberg det nuværende Stuehuus (thi dette Marstal staaer over den store Dør ud til Gaarden), nemlig 1 Længde Huus paa 2 Etager, som ligger sydost for Ladegaarden og noget længere tilbage fra Veien end det forrige Interims-Stuehuus, som nu tildeels blev nedbrudt og udflyttet. Bønderne skulle have fyldt og lagt Grund i 3 Aar før Bygningen blev opført, uagtet det var

Ugerjord, hvorpaa den opførtes; men ogsaa den Plads, der var udseet til Hauge, blev fyldt betydeligt. Blandt Bærelserne var især et mærkværdigt, fordi Alt i samme, fra det mindste til det største, saavel Seng, som Borde, Stole, og alle øvrige Meubler lige indtil Løffler, var chinesisk, ikke blot eftergjort i chinesisk Smag, men virkelig fra China forskrevet. I andre Bærelser vare der figurerede Ruder med mat Indslibning af Kobbærk (ja! paa en Rude saagar Forestillingen af en Støve og, paa en anden, af Bogstaverne *J. R.*), hvilket dog de fleste antage for et tilfældigt Naturspil og en Følge af Solens Indvirkning paa Glasset. Ogsaa Haugen, hvoraf der paa Chartet af 1768 ikke sees mindste Spor, anlagde han fra nye af, med tyrske Lelt, Grotte med Conchylier og Mineralstuser, og forresten i fransk Smag med stive Hækker og Alleer, saaledes som den paa Chartet af 1791 findes afbildet.

1778 kaldede Statsraad Ryberg en Præst til Dreflette (Voch 2 p. 215, hvor han ved denne Leilighed kaldes Conferentsraad, men det blev han først 1780. B. p. 39¹).

S. A. anlagde han en Spindekole paa sit Gods Debjerggaard i Sjælland (B. p. 24), hvoraf jeg slutter at den paa Frederiksgaves Gods anlagte, og i det Foregaaende omtalte, Spindekole omtrent er af samme Alder.

1779 blev han paany Directeur for det asiatiske Compagnie (B. p. 9).

---

1) Naar Dreflette Kirke egentlig først kom under Frederiksgave har jeg hidtil ikke kunnet erfare; blot skylder jeg H. S. Dr. Provst Seidelins Betvillie den Underretning, at Kongen folgte denne Kirke 1686 til Major Tørgen Rangau.

S. N. lod han Jorden udskifte og Fælledsfkabet ophæve paa sit Gods i Sjælland (B. p. 28), men endnu tidligere havde han ladet dette iværksætte paa sit Gods F. i Fyen, hvor det 1798 var over en Snees Aar siden at Fælledsfkabet i Synderbye og Høllnæs Sogne blev afskaffet, hvilket ogsaa Tid efter anden paa det øvrige Gods iværksattes (B. p. 32—33; cfr. 1791).

1780 blev han Conferentsraad (B. p. 39).

1783 siges Frederiksgave at have 88 Tdr. 3 Fdkr. Hartkorn (Melbyes Præstehist. p. 15); altsaa 10 Tdr. mindre end 1767.

1784 kaldede Ryberg, som Conferentsraad, en Præst til Høllnæs (Blech 2, p. 240).

1785 opreiste han den kostbare, og af Wiedewelt forfærdigede, Marmorstøtte i Haugen over sin 1767 afdøde Frue, Margarethe Dorothea Otto, hvor paa en Urne var anbragt med den udtryksfulde Paa-skrift: Huset! (B. p. 41), og som efter Nogle kostede 1500, efter Andre, 2000 Rdl.; men som nu er henført til Dreslette Kirkegaard, for der at opreises. (Ligesom en anden Marmorstøtte, han i bemeldte Hauge lod opreise til Ure for sin Sonnekone, og som var forfærdiget af Dajon, med adskillige Sindbilleder og med Navnet Angelique, ligeledes nu er bortført af Haugen for igien at opreises, om jeg mindes ret, i Hvedholms Hauge).

1787 lod han den smukke Altertavle i Dreslette Kirke, der forestiller Christi Kamp i Gethsemane Hauge, bekoste; ligesom han ogsaa s. N. lod opføre en Altan eller et Slags Observatorium paa Kirkens 31 Allen høie Taarn, hvorfra især imod Syd og Sydvest have

en 3 Miles Udfigt (i Folge S. S. Hr. Provst Seidelins velvillige Meddelelse).

1789 tog han en Deel af sine Slægtninge i Compagnie i sin Handel, saasom Saabye, Mørk og Otte (B. p. 4), og synes da tillige at have overdraget sin Søn, Johan Christian Nyberg, Bestyrelsen af Frederiksgave; i det mindste findes hans og Frues (G. C. F.) Navne, med Marstallet 1789, udhugget paa et Steenvandtrug i Ladegaarden, og samme Navne med Marstallet 1790 paa Ledpælene ved Indførselen til Gaarden.

1790 kaldede Conferentsraad Nyberg en Præst til Synderbye (Bloch 2, p. 307).

1791 blev Chart optaget over Godsset og Udskiftningen paa samme fuldendt (cfr. 1779).

S. A. lod Etatsraaden sin Gravhvalving eller sin Familiegrav i Dresflette indrette, og over Døren til samme følgende Vers anbringe:

Ei Dødens Rædsler, Gravens mørke Boelig
 kan skrælle den, som frygter Gud;
 fra Sorger frie, han slumrer sødt og roelig
 indtil ham vækker Almagts Gud.
 Frimodig skal han frem for Dommen træde,
 forsonet Gud ham domme skal;
 for ædel Daad skal evig Fryd og Glæde
 belønne ham blandt Frommes Tal.
 D gid enhver, som denne Grav skal giemme,
 maa leve Gud og Dyden troe,
 og andres Gavn, som eget Vel forfremme,
 saa skal han døe i Fred og Røe.

1797 oprettede Conferentsraaden et Degneenkædsæde ved Dresflette (Fogtmanns Rescr. 6, 9, 16).

1798 skildres, i hans Biogr. af Nyerup p. 31 sq., hvad han havde gjort for sine Bønders Opkomst paa

Frederiksgaves Gods med Hensyn til Næringsveienes Forøgelse, Velstands og Almueoplysninges Fremme.

S. A. lod han af Professor Juul forfærdige et Malerie af 4 Alens Høide og 5 Alens Brede, som forestiller Conferentsraaden selv, siddende i en af Frederiksgaves Marker (Olemusemarken) i en Samtale med sin Søn og Sønnekone, som staae foran ham, og i Baggrunden Frederiksgave Gaard og Hauge (B. p. 41—42). Dette Malerie, som skal have kostet 1000 Rdl., tilligemed 12 andre Olemalerier af Landskabsmaler Meyer, som ligeledes forestille Prospecter af Gaarden og sammes nærmeste Omegn, pryde endnu Statsraadinde Rybergs Cabinetter og Sale i Afsens, og hentrylle Siælen i de yndige Egne, de med ligesaa meget Liv som Sandhed fremstille for det beundrende Øie.

1799 købte hans Søn, Agent Ryberg, Herregaarden Flenstofte i Dresflette Sogn for 55,050 Rdl. af Forpagter Rasmussen, som 1798 havde købt den af Grev Trampe til Voldmose; men den Tid hørte kun omtrent 80 Tdr. Hartkorn Bøndergods til samme; nu derimod omtrent 240 Tdr., foruden Avernæsgaardene, der senere ere tillagte, og omtrent have 17 Tdr. 6 Skpr. Hartkorn. (Velvillig Meddelelse af den Kongl. Forvalter paa Godset, Hr. Tornøe.)

1800 købte Agent Ryberg til Flenstofte Flemløse Kirke for 14,000 Rdl. af Hr. Pastor Seidelin i Kiøng, som selv havde tilkøbt sig samme 1798 for 11,000 Rdl. (En Efterretning, jeg ligeledes har Hr. Forv. Tornøes velvillige Meddelelse at takke.)

1804 døde endelig Conferentsraad Niels Ryberg, 79 Aar gammel; hans Biographie med hans Portrait

er udgivet 1798 i Lahdes og Myerups Samling af fortiente danske Mænds Portraiter og Biographier, og begynder med de Ord (hvis Sandhed hvert af dens Blade godtgjøre), at hans Handelshuus i mere end 40 Aar havde havt den meest ubetingede Ugtelse over hele Europa, at hans Skibe havde giennemseilet de fleste Verdenshave og dannet os mangen duelig Seemand, at hans Industrieanstalter havde sat mangfoldige Hænder i Arbeide og skaffet mange Familier Levebrød, og at hans Landvæsens Indretninger geraadede saavel hans Hierte til Ure, som hans Bønder til Gavn.

Ved Conferentsraadens Død tiltraadte saaledes hans Søn, Agent Johan Christian Ryberg, Gaarden.

1806 maa han have forandret noget ved Altanen eller Observatoriet paa Dresflette Kirkeetaarn, hvor derfor ogsaa dette Aarstal og hans Frues (Engelke Charlotte Falbes) Navn findes anbragt i Vlyet paa Observatoriets Gulv eller Kirkeetaarnets Tag.

S. N. hedder det hos Begtrup i hans Landoccon. Beskr. p. 225—226, at Frederiksgave er en af Landets bedste og største Hovedgaarde; til Gaarden ere 10 Marker paa 70 Edr. Land, og et Hollænderie paa 200 Røer. Gaarden drives af 72 hoveriegiørende Bønder. Rybergerne, saavel Fader som Søn, have intet sparet for at sætte baade Gaard og Gods i den bedste Stand, og have endogsaa vlist særdeles Opmærksomhed for deres Kirker, især for Dresflette. Paa Hellenæs have de inddiget 300 Edr. Land. Agent Ryberg eier nu saavel Frederiksgave som Flenstofte, (den sidste paa 200 og den første paa 700 Edr. Land). Vegges Hartkorn er:

Fri Hovedgaardstact Ag.

og Eng	117	Ed. 1	Skp. 3	Fdf. 1	Alb.
Skov og Møllefyld . .	17	— 2	— 1	— 1	—
Ufr. S. R. Ag. og Eng	1022	—	— 1	— 2	—
Skov og Møllefyld . .	16	— 6	— 3	—	—

1173 Ed. 3 Skp. 1 Fdf. 1 Alb.

1807 maa Agent Nyberg formodentlig have bygget noget paa Ladegaarden, thi Bogstaverne J. G. R. og Aarstallet 1807 findes paa en Veirhane over Indkørselen til den inderste Ladegaard.

G. A. indberetter Sognepræsten i Gynderbye, Hr. Hølsøe, at den saakaldte Porthøi var omgravet, men der var en gammel Slotshøi Nord for Frederiksgave; dernæst var Sønden for samme Hagenskovs Slotsbanke og i et Gærde ved samme en Runesteen, hvor paa stod: Thaurihth.

Denne Runesteen findes imidlertid ikke mere ved Hagenskovs Slotsbanke, men skal derimod sidde i et Steengiærde paa høire Haand af Veien fra Spinderhuus til Frederiksgave, mellem den saakaldte Skylledam og Smedien, og man vil derhos vide, at der skal staae: „Rune Kongedatter” paa samme. Jeg var forresten saa uheldig, at da Maler Ringe paa mine Begne opholdt sig der paa Egnen i 8 Dage, for at anstille Undersøggelser om Et og Andet, jeg havde opgivet ham, kunde han ikke faae videre Oplysning om denne Runesteen, end det Ovenansførte; og da jeg selv senere hen opholdt mig i 3 Dage paa Egnen, var netop den Mand fraværende, som var den eneste, der kunde sigge mig paa hvad Sted, den var at finde; hvilket var mig saa meget mere ubehageligt, som jeg stod i

den Formening, at hvis det endogsaa ikke var nogen nye og hidtil ukjendt Runesteen, saa var det maaskee dog et Fragment af den sønderlagne Flemlose Runesteen, jeg i det Foregaaende har omtalt. Endelig lykkes det for Maler Ringe, ved hans sidste Besøg der paa Eggen, at faae opgivet, hvor Stenen fandtes, som rigtignok var i det foromtalte Steengjærde; der var aldeles intet at see paa Stenens Sider, men midt paa dens øverste, med Jord og Græstovr tildekkede, Rand stod, blot med $\frac{1}{2}$ Dvarteer lange Runer, det af Pastor Hølsøe opgivne Ord: tha urikth; og da det nu er heel tydeligt, at der intet mere har staaet paa Stenen, saasom der baade før og efter disse Bogstaver er Plads til mange flere, saa formoder jeg, at Stenen i gamle Dage har staaet ved et Uføre, et Badested eller en Bæk, og at Ordet bør læses: tha o-reidr (o: der er ufremkommeligt, eller der kan ikke rides eller føres over), og at den saaledes har tient til Advarsel for den Veisfærende.

1812 blev Agent Nyberg Ridder af Dannebrog, og

1813 Statsraad; men Krigen med England ødelagde ham; han maatte opgive sin Handel og

1824 overtog Kongen Gaarden.

1830 hedder det i Jensens Provindsiallexicon p. 110, at Gaarden har

fr. S. Gds. Tart . . . 79 Td. = Skp. 1 Fdk. = Alb.
med et Areal af 580 Td. Alger og 193 Td. Eng.

Skovst. 1 Td. 7 Skp. = Fdk. 2 Alb.

Møllest. af 2 Vandmøller 14 — = — = — = —

Ufrit Bøndergods . . . 1022 — = — 1 — 2 —

Ufri Skovst. 16 — 6 — 3 — = —

og et Hollænderie af 200 Røer; hvorhos 117 Td.

H. K. af den tidligere Hovedgaardstøt er overladt til Jnderster.

1831 døde Statsraad Johan Christian Ryberg, med Gftermælet af en sielden redelig og høist godgjørende Mand; men hans almeen ærede og elskede Enkefrue (G. C. Falbe) beboede endnu Gaarden til

1841, da den blev indrettet til Sommerresidents for H. K. H. Kronprindsen og H. K. H. Kronprindsessen; og ville vi derhos af Hiertet ønske, at han maa være den gyl,dne Prinds, man nu i saa lang en Række af Aar der paa Egnen har søgt efter, men hidtil forgieves! og at nu, da saaledes den længe Forventede er kommen, ogsaa med ham alle de gyl,dne Forhaabninger, vor Tidsalder er saa riig paa, maatte gaae i den frydefuldeste Opfyldelse baade for Egn og for Land og for Rige!!!
